

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ ΙΓ'

ΑΡ. 155

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ Τέχνη και Πολιτική
Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ-Ι. Θ. ΚΑΚΡΙΔΗ Έκτορος ταφή
(Ίλιάδας Ω 695-804).
Θ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 'Ο Συκουτρής στην Κύπρο (μελέτη).
Γ. Α. ΜΑΡΚΙΔΗ Γύρω από τη ζωή (στοχασμοί).
Κ. ΧΡ. 'Επιτραπέζιο (ποίημα).
Θ. ΤΑΝΤΑΛΟΥ 'Η μοίρα ή διαλεχτή (ποίημα).
ΜΑΓΔΑΣ ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ Το Τραγικό στοιχείο στον 'Αγαμέμνονα
(μελέτη).
Ν. Σ. ΒΡΑΧΙΜΗ Νοσταλγία (διήγημα).
ΑΝΤ. ΚΛΟΚΚΑΡΗ 'Η Χαρά της Βροσιής (ποίημα).
(Συνέχεια ὀπισθεν)

ΚΥΠΡΟΣ

ΜΑΪΟΣ 1948.

ΤΙΜΗ 2 ΣΕΛΙΝΙΑ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΓΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Έτησία συνδρομή για την Κύπρο 15 σελίνια
» » » τὸ ἐξωτερικό 1 λίρα

Οἱ συνδρομὲς ἀρχίζουν πάντα ἀπὸ τὴν 1ην Ἰανουαρίου
ἢ τὴν 1ην Ἰουλίου κάθε χρόνου.

Διευθυντής : ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ Ὀδὸς Μυκηνῶν 3, Λευκοσία.
Ἱδρυτές : Κ. ΠΡΟΥΣΗΣ, ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ, Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ.

Τυπογραφεία : ΧΡ. ΣΤΑΥΡΙΝΙΔΗ & ΥΙΩΝ. Λυκούργου 7, 7Α Λευκοσία.

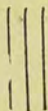
Συνεργασία, Συνδρομὲς, Ἐπιστολές, Ἐφημερίδες, Περιοδικὰ καὶ Βιβλία
νὰ στέλλονται στὴ διεύθυνση :

Ν. Κρανιδιώτην, Μυκηνῶν, 3, Λευκοσία (Κύπρου)

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

(Συνέχεια περιεχομένων) ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» : Ἡ ἐπιθεώρηση τοῦ μηνός.—ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ : Κ Σπυριδάκι : L. and H. A. Mango : «The island of Cyprus»—Κ. Προύσης : Α Καραντώνη : «Πνευματικὴ Ἐλευθερία» καὶ Μ. Τριανταφυλλίδη «Παροιμιακὲς φράσεις ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ λογοτεχνίαν».—Λ : Ἄγγελου Ζαμπάκη : Ὁ Βιβλιόφιλος.—ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ : Ἀντρέα Ζώντου : Λογοτεχνία στὴν Ἐφτάνησο —ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ Κ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ—ΕΙΔΗΣΕΙΣ : Κυπριακὲς, Ἀλεξανδρινές.—Τ. Μ. Φ. : ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ.—ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.—ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΠΗΡΑΜΕ.—ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ.

Μετὰ τὴν κόπωση τῆς ἡμέρας
τὸ πρῶτον ποὺ χρειάζεσθε εἶνε
ἓνα καλὸν ποτόν.

Ἀσφαλῶς :

Κ Ε Ο

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ

Α. Σ. ΑΡΑΟΥΖΟΣ

Κυπριακά Γράμματα

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΓ'
ΑΡ. 155

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ)

ΜΑ·Ι·ΟΣ 1948

ΑΠΟΦΕΙΣ

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ὁ αἰώνας τῆς Πολιτικῆς. Οἱ πολιτικὲς ἰδέες κ' οἱ πολιτικοὶ ἀγῶνες διαδραματίζουσι στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τὸν ἴδιον ρόλον, ποῦ διαδραματίζαν ἄλλοτε οἱ θρησκευτικαὶ ἰδέες κ' οἱ θρησκευτικοὶ ἀγῶνες. Τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, ἡ ἐκπαίδευσις, οἱ ἐπιστῆμες ἐξυπηρετοῦν σήμερον τὴν πολιτικὴν ἰδέαν καὶ κατευθύνονται ἀπ' αὐτὴν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ποῦ κατευθύνοντο ἄλλοτε ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς ἰδέας καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐπινεύσεως.

Ἐνα μεγάλο μέρος τοῦ ἠθικοῦ καὶ συναισθηματικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων καταναλίσκεται γύρω ἀπὸ τὴν Πολιτικὴν. Ἀκόμη καὶ τὰ πιὸ ἐπουσιώδη καὶ δευτερεύοντα στοιχεῖα τῆς ζωῆς παίρνουν πολλὰς φορές μέσα στοῦ ρεύματος τοῦ καιροῦ μας πολιτικὴ μορφήν κ' ὑπόστασιν. Εἶναι λοιπὸν ἡ Πολιτικὴ μιὰ ἀπὸ τὰς θεμελιωδέστερας ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς μας, καὶ ὅταν τέτοια εἶναι μοιραῖον νὰ περιπίπτει μέσα στὸν τομέαν τῆς Τέχνης, ἢ ὅπωςδήποτε νὰ συναντᾶται μὲ αὐτήν.

Τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἐπίδρασης μεταξὺ Πολιτικῆς καὶ Τέχνης δὲν εἶναι τόσον ἀπλόον ὅσον φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως. Ὑπάρχει μιὰ μεγάλη ὁμοιότης στὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον ὁ πολὺς κόσμος ἀντιμετωπίζει τὰς δύο αὐτὰς ἔννοιαι. Εἶναι κ' ἡ Τέχνη κ' ἡ Πολιτικὴ ἐκδηλώσεις θαυτέρων σκέψεων καὶ πόθων, δημιουργήματα τῆς ἀνήσυχης πνευματικῆς δραστηριότητος τῶν ἀνθρώπων, κ' ἀπὸ τῆς θεωρητικῆς τῆς πλευρᾶς—ἐξειδανικευμέναι μορφῆς ἀνώτερης ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς βίωσης. Οἱ πολιτικὲς κ' οἱ καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις προσεγγίζουν ἐπίσης ὅσον ἀφορᾶ τὴν τεράστιαν ἐπίδρασιν ποῦ ἐξασκοῦν στὸ συναισθηματικὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων. Πέραν ὅμως τῶν κοινῶν τούτων σημείων οἱ ἀντιθέσεις ποῦ ὑφίστανται ἀνάμεσα στὰς δύο αὐτὰς ἔννοιαι εἶναι τεράστιαι: ἡ Πολιτικὴ περιορίζει τὰ ἐνδιαφέροντα μέσα

σ' ένα στενὸ χρονικὸ πλαίσιο, σὲ μιὰν ὠρισμένη γωνιά τοῦ σύμπαντος. Οἱ πολιτικὲς μορφές εἶναι ξεκαθαρισμένες καὶ δὲν ἐπιτρέπουν στὸν πολὺ κόσμον καμμιάν περαιτέρω ἀνάλυση καὶ ἐπεξεργασία. Ὑπάρχει λοιπὸν στὴν πολιτικὴν ἰδέα ἔμφυτος ὁ δογματισμὸς καὶ ἡ στατικότητα.

Τουναντίον ἡ Τέχνη δὲν δεσμεύεται ἀπὸ χρονικὰ καὶ τοπικὰ πλαίσια. Οἱ μορφές της ἔχουν τὴν καθολικότητα τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Καὶ τὸ σπουδαιότερον: ἓνα καλλιτεχνικὸ δημιούργημα ἀφήνει πάντοτε ἀπέραντη πρωτοβουλία περαιτέρω ἐπεξεργασίας τῶν ἰδεῶν μέσα στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων, στοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται. Ἡ Τέχνη οὐδέποτε δίδει δογματικὲς λύσεις. Ἀπλῶς προεκτείνει τὰ ψυχικὰ βιώματα τῶν πιὸ εὐαίσθητων καὶ καλλιεργημένων μέσα στὴ νόηση καὶ τὴν αἴσθησι τῶν ἄλλων, οἱ ὅποιοι ἐρχόμενοι σ' ἐπαφὴ μαζί τους δίδουν καινούργιες προεκτάσεις στὰ ποικίλα κοινωνικὰ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ θέματα.

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ Τέχνη θὰ ἐνταχθῆ στὴν Πολιτικὴ χάνει τὸν αὐθορμητισμὸ, τὴ δροσιὰ καὶ τὴν ἐλευθερίαν της. Γιατὶ ἡ Τέχνη οὐδέποτε ὑπηρετεῖ στατικὲς μορφές ζωῆς. Ἀλλὰ εἴτε δημιουργεῖ καὶ ἐκφράζει νέες, εἴτε προβάλλει καταστάσεις καὶ πράγματα, δεισδύοντας στὸ βάθος τῆς οὐσίας τους καὶ φωτίζοντας τὰ ἄδυτα τῆς ψυχῆς τους.

Ἐφ' ὅσον ὅμως σήμερον κυρίαρχες μορφές εἶναι οἱ πολιτικὲς καὶ κυρίαρχα θέματα τὰ πολιτικὰ, δημιουργεῖται τὸ ζήτημα: Εἶναι δυνατόν ἡ Τέχνη νὰ ἀγνοήσει ὅλην αὐτὴν τὴν ἐφήμερην ἀλλὰ θερμὴν πραγματικότητα καὶ νὰ κινηθῆ ἔξω ἀπὸ τὰ προβλήματα καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς Πολιτικῆς;

Εἶναι κοινοτυπία νὰ ἐπαναλάβουμε ὅτι ἡ Τέχνη τρέφεται ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, στηρίζεται πάνω στὸ κοινωνικὸ περιβάλλον καὶ ἀποβλέπει ἀποκλειστικὰ σ' αὐτό. Εἶναι ἀδύνατον ὅμως νὰ περιορίσουμε τὰ πλαίσια ἐνὸς καλλιτεχνικοῦ δημιουργήματος μέσα στὰ στενὰ ἐνδιαφέροντα τῆς Πολιτικῆς, οὔτε νὰ καθηλώσουμε τὴν καθολικὴ ἀσύλληπτη μορφή τῆς Τέχνης μέσα στὸ στατικὸ πεδίο τῶν ἐφήμερων πολιτικῶν ἐπιδιώξεων. Ὑπάρχουν βασικὲς ἐννοιες καὶ ἰδέες, ἀκατάλυτες μορφές καὶ αἰώνια σύμβολα τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων καὶ ἐπιδιώξεων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ κύριον ἔρεισμα καὶ τὴ θεμελιώδη ἀφετηρίαν τῆς πραγματικῆς Τέχνης: ἡ Ἀλήθεια, ἡ Ὁμορφιά, ἡ Ἀρετὴ, ἡ Τιμὴ, ἡ Ἀγάπη ὁ Πόνος καὶ ἄλλα. Μέσα στὶς ἐννοιες αὐτές εἶναι ἐνδεχόμενον κάποτε νὰ συναντᾶται ἡ φωνὴ τοῦ πολιτικοῦ μὲ τὴ φωνὴ τοῦ καλλιτέχνη. Δυστυχῶς ὅμως οἱ περιπτώσεις αὐτές εἶναι τόσο σπάνιες. Ἐξω ἀπὸ τὶς βασικὲς αὐτές ἐννοιες ἡ δραστηριότης τοῦ καλλιτέχνη μπορεῖ νὰ ἐκδηλώνεται παράλληλα μὲ τὴ δραστηριότητα τοῦ πολιτικοῦ, πρέπει ὅμως νὰ μένει

όλοτελα ξεχωριστή απ' αυτήν. Τὰ πολιτικά κόμματα καὶ τὰ κοινωνικά δόγματα εἶναι ἐνδεχόμενα νὰ ἐμπνέουν καὶ νὰ συγκινοῦν ἕναν καλλιτέχνη· δὲν εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ τὸν ὑποδουλώνουν καὶ νὰ τὸν ποδηγετοῦν. Ἡ Τέχνη εἶναι δημιούργημα ψυχικῆς ἐλευθερίας. Οἰονδήποτε ἄλλο κλίμα τὴν εὐνοοῦσιν ἢ τὴν στραγγαλίζει.

Σήμερα δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τὴν ζωὴ μας τὰ κοινὰ ιδεώδη. Ὑπάρχουν οἱ βασικὲς κι' ἀναλλοίωτες ἀλήθειες. Εἶναι ὅλα αὐτὰ ζωντανὰ κοινωνικά δεδομένα, στὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ συναντηθῆ ἡ φωνὴ τοῦ ἀληθινοῦ καλλιτέχνη καὶ τοῦ ἀληθινοῦ πολιτικοῦ. Πέραν αὐτῶν τὸ πεδίο εἶναι ἐλεύθερο κι' οἱ δρόμοι χωριστοὶ καὶ διάφοροι. Ἡ περαιτέρω ἀνάμιξη τῆς Πολιτικῆς καὶ τῆς Τέχνης δημιουργεῖ ἀπλῶς παραφθορὰ τῆς Τέχνης καὶ μικροπολιτικὴ.....

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΕΚΤΟΡΟΣ ΤΑΦΗ

(ΙΛΙΑΔΑΣ Ω 695—804)

- 695 Κι' ὡς φάνη ἀπὰ στη γῆς ἀπλώνοντας ἡ Λυγὴ ἡ κροκομαντούσα, ἐκεῖνοι (1) πρὸς τὸ κάστρο τ' ἄλογα με στεναγμούς καὶ θρήνους κεντούσαν' τὸ νεκρὸ τὸν ἔσουρναν οἱ μούλες, καὶ κανένας πρὶν ἄλλος ἀντρας γιὰ ομορφόζωνη γυναῖκα δὲν τοὺς εἶδε, μόνον ἡ Κασσάντρα, που παρόμοιαζε με τὴ χρυσὴ Ἀφροδίτη.
- 700 Τι ὡς εἶχε ἀνέβει ἀπὰ στα Πέργαμα, στο ἀμάξι ὀρθὸ νὰ στέκει τὸν ἀκριβότης κύρη ἐξέκρινε, μαζί καὶ τὸ διαλάλη.
Κι' ὡς εἶδε τὸ νεκρὸ νὰ κοίτεται στο κάρο με τὶς μούλες, σούρνει φωνὴ τρανὴ σκληρίζοντας σε ὅλο τὸ κάστρο γύρα·
—Ελάτε, Τρώες καὶ Τρωαδίτισσες, τὸν Ἐχτορα νὰ ἰδεῖτε,
- 705 που ἄλλες φορές ἀναγαλλιάζετε, σα γύριζε απ' τὴ μάχη γερὸς, τι ἀλήθεια κι' ἦταν' σ' ὅλους-μας ἡ πιὸ τρανὴ ἀναγάλλια.
Ἔτσι εἶπε καὶ κανεὶς δὲν ἔμεινε μῆτε ἀντρας μες στο κάστρο μῆτε γυναῖκα· τι ἀνημέρωτος τοὺς ἐπνίξε ὅλους πόνος.
Στὶς πόρτες σμίγουνε τὸ γέροντα, με τὸ νεκρὸ που ἐρχόταν,
- 710 κι' απ' ὅλους πρῶτες ἡ γυναῖκα-του κι' ἡ σεβαστή-του ἡ μάνα συρομαδιούνταν στο καλότροχο χοιμίζοντας καρδίαι,
κι' ἀνακρατούσαν τὸ κεφάλι-του, κι' ὅλοι ἐθρηνοῦσαν γύρα.

1) Ὁ Πρίαμος με τὸν Ἰδαῖο τὸν κήρυκα.

- Κι' όλη τη μέρα αυτή θα δέρονταν ως να βουτήξει ο γήλιος
 χύνοντας δάκρυα για τον Έχτορα στο καστροπόρτι απέξω,
 715 άν απ' τ' αμάξι απάνω ο γέροντας δέ φώναζε στον κόσμο
 —Στις μούλες να διαβούν ανοίξετε! Και σαν τον κουβαλήσω
 στο σπίτι μέσα, νά χορτάσετε μπορείτε τότε θρήνο.
 Είπε, και κείνοι παραμέρισαν, για να διαβεί το αμάξι.
 Κι' αφού τον μπάσαν μες στο σπίτι-του το ξακουστό, τον βάλαν
 720 πά σε κλινάρι και του κάθισαν τραγουδιστάδες δίπλα,
 το μοιρολόι που πρώτοι αρχίζαν, και το θλιφτό σκοπό-τους
 μοιρολογούσαν, κι' αποκρίνονταν με κλάματα οι γυναίκες.
 Τότε η Αντρομάχη η χιονοβράχιοη κινάει τὸ μοιρολόι,
 τα χέρια στο κεφάλι απλώνοντας του αντροφονιά του Εχτόρου·
 725 —' Αντρα μου, ἐχάθης πά στα νιάτα-σου, και μένα αφήνεις χήρα
 στο σπίτι μέσα, κι' είναι ανήλικο, μικρό παιδάκι ο γυιός-μας,
 που οι δόλιοι, εσύ κι' εγώ, εγεννήσαμε, κι' ουδέ που θα προφτάσει
 να μας τρανέψει λέω· πρωτύτερα συθέμελο το κάστρο
 θα πατηθεί, τι αλήθεια εχάθηκες εσύ ο διαφεντευτής-που,
 730 που τις σεμένες γυναίκες γλύτωνες και τα μωρά παιδιά-τους.
 Σε λίγο τούτες μέσα στ' άρμενα τα βαθουλά μισεύουν,
 το ίδιο κι' εγώ. Και συ γιά αντάμα-μου θα ταξιδέμεις, γυιέ-μου,
 και κεί να κάνεις θα σε βάζουνε δουλειές αταίριαστές-σου
 735 μπρός σε αφέντη ανήμερο, γιά θα σε αρπάξει κάποιος
 απ' τους Αργίτες, κι' απ' τους πύργους-μας θα σε γκρεμίσει, αλίμου,
 από θυμό, που ο μέγας Έχτορας του σκότωσε γιά αδέρφι
 γιά γυιό γιά κύρη· τι την άμετρη τη γής περίσσιοι Αργίτες
 έχουν δαγκάσει κάτω απ' του Έχτορα τα χέρια αλήθεια ως τώρα.
 Δέν ήταν μαλακός ὁ κύρης-σου στην άγρια μέσα μάχη.
 740 Γι' αυτό χτυπιέται ο κόσμος σύψυχος στο κάστρο ολούθε τώρα,
 και στους γονιούς-σου πένθος, Έχτορα, και κλάματα χαρίζεις,
 όμως εμένα απ' όλους πότισες το πιό πικρό φαρμάκι·
 τι από τὸ στρώμα-σου πεθαίνοντας δέ μου άπλωσες τα χέρια,
 κι' ούτε καμμιά απ' το στόμα-σου άκουσα παρηγοριάς κουβέντα,
 745 που μέρα νύχτα να τη σκέφτομαι στο κλάμα βουτηγμένη.
 Τέτοια θρηνώντας έλεε, κι' έκλαιγαν μαζί-της κι' οι γυναίκες.
 Κι' η Εκάθη ανάμεσά-τους κίνησε πικρό το μοιρολόι·
 —' Έχτορα εσύ, που απ' όλους πιότερο τους γυιούς-μου σ' αγαπούσα!
 'Όσο που εζούσες πρίν, οι αθάνατοι σου είχαν αγάπη αλήθεια,
 750 όμως και τώρα λέω σε *γνοιόστηκαν, και πεθαμένος πού 'σαι.
 Τους άλλους ο Αχιλλέας ο γλήγορος σαν έπιανε τους γυιούς-μου,
 πέρα απ' τη θάλασσα την άκαρπη στην 'Ιμπρο τους πουλούσε,
 στη Σαμοθράκη, στην ολόσκιωτη, καταχνιασμένη Λήμνο.
 'Όμως εσένα σε θανάτωσε με το μακρύ κοντάρι,
 755 κι' όλο στο μήμα γύρα σ' έσουρνε του ακράνη-του, που τού 'χες
 σκοτώσει εσύ· μα κι' έτσι ο Πάτροκλος δέν αναστήθηκε, όχι!
 Και τώρα ολόδροσος, σα νά 'πεσες πρίν λίγο, μες στο σπίτι
 κοίτεσαι ομπρός-μου, λές κι' ο Απόλλωνας ο ασημοδοξαράτος
 με τις άπόνετες σαγιίτες-του σ' έχει απαλά σκοτώσει.

- 760 'Ετσι τον έκλαιε, κι' όλοι γύρα-της αλάγιαστα θρηνούσαν.
Κι' η Ελένη ανάμεσα-τους κίνησε στερνή το μοιρολόι'
—'Εχτορα εσύ, που απ' τ' αντραδέρφια-μου πió απ' όλους αγαπούσα,
άντρας-μου ό Πάρης ο πεντάμορφος λογιέται, που εδώ πέρα
μ' έχει φερμένα—άχ, και να πέθαινα πρίν γίνουν όλα ετούτα!
- 765 Είκοσι χρόνια κιόλας διάβηκαν από τη μαύρη μέρα
που έφυγα εκείθε και παράτησα τη γής την πατρική-μου,
κι' όμως πικρό σου έγώ δέν άκουσα μήτε άσκημό-σου λόγο.
Κι' άλλος τυχόν μαζί-μου άν τά 'θαζε στο σπίτι, γιά κουνιάδα,
γιά αντραδέρφος, γιά συννυφάδα-μου μαθές ωριομαντούσα
- 770 γιά η πεθερά—τι σαν πατέρας-μου γλυκός ο πεθερός-μου—,
εσύ μιλώντας τον αμπόδιζες, του γύριζες τη γνώμη
με την περίσσια καλωσύνη-σου, με τα γλυκά-σου λόγια.
Γι' αυτό και σένα τώρα αλάρωτα και μένα κλαίω την έρμη'
τι πιά στην Τροία κανείς δέν έμεινε να θέλει το καλό-μου,
- 775 μήτε να δείχνει-μου συμπόνεση, μόν' με σιχαινούνται όλοι.
'Ετσι θρηνώντας έλεε, κι' έκλαιγε κι' ο κόσμος όλος γύρα.
Και τότε ο γέρο Πρίαμος μίλησε γυρνώντας στο λαό-του'
—Όμπρός οι Τρώες, να κουβαλήσετε στο κάστρο εδώ τα ξύλα,
και μή φοβάστε να σας στήσουνε κρυφά καρτέρι οι Αργίτες'
- 780 τι ως ο Αχιλλέας με ξεπροβόδιζεν από τα πλοία, μου τό 'πε,
πρίν ξεμερώσουν μέρες δώδεκα πως δέ θα μας χτυπήσει.
Είπε, και κείνοι εφτύς στα κάρα-τους βόδια και μούλες ζεύουν
και δίχως άργητα μαζεύονται μετά μπροστά στο κάστρο.
Μέρες εννιά περνούν κι' αρίφνητα φορτώματα σωριάζαν,
- 785 κι' όντας στις δέκα πάνω πρόβαλεν η Αυγή η λαμπροφωτούσα,
τον αντρειωμένο εβγάξαν 'Εχτορα με θρήνους, και στα ξύλα
ψηλά από πάνω τον απίθωσαν κι' ευτύς φωτιά του θάλαν.
Κι' η Αυγή σα φάνη η πρωτοξύπνητη και ροδοδαχτυλάτη,
τρογύρα απ' την πυρά μαζώχτηκαν του ξακουσμένου Εχτόρου
- 790 ο κόσμος όλος, κι' ως συνάχτηκαν κι' όλοι μαζί βρεθήκαν,
πήραν και σθύσαν με φλογόμαυρο κρασί τη θράκα πρώτα
από μιάν άκρη ως άλλη, ως πού 'φτασε της πυρκαγιάς η λύσσα'
κι' απέ μαζέψαν τ' άσπρα κόκκαλα τ' αδέρφια κι' οι συντρόφοι
θρηνώντας, κι' έτρεχαν τα κλάματα στα μάγουλά-τους βρύση.
- 795 Μετά τα πήραν και σε ολόχρυση τα θάλαν μέσα θήκη,
με βυσσινί τρογύρα μαλακό σκουτί σκεπάζοντάς-τα,
και σε άνοιγμένο λάκκο τά 'χωσαν με θιάση, κι' αποπάνω
με πέτρες κλειδωτές τον έστρωσαν μεγάλες πέρα ως πέρα,
και θιαστικά το χώμα εσάρωσαν, και γύρα εστήναν θάρδιες,
- 800 μήν τύχει πρίν και πέσουν πάνω-τους οι Αργίτες οι αντρειωμένοι.
Κι' ως πιά ψηλά το χώμα εσάρωσαν, γυρνούν και φεύγουν πίσω,
κι' απέ σε πλούσιες τάβλες έτρωγαν, με τάξη συναγαμένοι,
μέσα στου Πρίαμου, του τρισεύγενου ρηγάρχη, το παλάτι.
'Ετσι τον έθαψαν τον 'Εχτορα, το γαύρο αλογομάχο.

Ο ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ (1)

Στις 21 τοῦ περασμένου Σεπτέβρη σώθηκαν δέκα χρόνια ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ ἀνέλπιστου θανάτου τοῦ πρωτοπόρου Ἑλληνος φιλολόγου Ἰω. Συκουτρῆ, πού ἐγκαινίασε μπορούμε νὰ ποῦμε τὸ ἐπαγγελματικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ του στάδιο στὴν Κύπρο πρὶν ἀπὸ 25 πάνω κάτω χρόνια. Κατέβηκε στὴν Κύπρο γιὰ πρώτη φορὰ τὸν Σεπτέβρη τοῦ 1922, ὅταν πρωτοδιωρίστηκε καθηγητῆς τῆς φιλολογίας στὸ Παγκύπριο Ἱεροδιδασκαλεῖο Λάρνακος ἀπὸ τὸν τότε Μητροπολίτη Κιτίου καὶ ὕστερα στενὸ συνεργάτη Νικόδημο Μυλωνᾶ, ὅπου καὶ δίδαξε δυὸ χρόνια, ὡς τὸ τέλος τοῦ σχολ. ἔτους 1923-24. Ὑστερα πῆγε γιὰ λίγο καιρὸ στὴν Ἀθήνα καὶ σὲ λίγο ἀπ' ἐκεῖ στὴ Γερμανία μὲ ὑποτροφία γιὰ ἀνώτερες σπουδές. Πρέπει ὅμως ν' ἀναφέρουμε πὼς δὲν ἔμοιαζε σὰν ἀρχάριος δάσκαλος, γιατί μ' ὄλο πού νέος καὶ μόλις τελειωμένος ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο ἦταν ἐφωδιασμένος μὲ προσόντα ἀσυνήθιστα γιὰ τὴν ἡλικία του. Ἦταν γλωσσομαθῆς, διαβασμένος ὅσο λίγοι καὶ μεγαλύτεροί του ἀκόμη, μὲ πλατεῖα ἐνδιαφέροντα καὶ μὲ ζῆλο συναρπαστικὸ καὶ πνοὴ δημιουργικὴ, προσόντα πού τὸν ἔκαναν νὰ ἐπιβληθῆ ἀμέσως κατὰ τὴν μαρτυρία ὄλων ἐκείνων πού τὸν γνώρισαν. Ἐμεῖς δὲν εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ τὸν γνωρίσουμε στὴν Κύπρο ἀπὸ κοντά, παρὰ μόνο λίγο στὴν Ἀθήνα μετὰ τὴν λήξη τῆς ὑπηρεσίας του σὲ μιὰ στενὴ συντροφιά ἀπὸ φοιτητῆς τῆς φιλολογίας ἰδίως, γιὰ τοὺς ὁποίους ἀμέσως ὁ Συκουτρῆς ἔγινε ὁ «δάσκαλος» σὲ εἰδικὰ φιλολογικὰ ζητήματα καὶ ἄλλα γενικώτερα πνευματικά. Πολὺ ζωηρὰ θυμόμαστε ἴσα μὲ σήμερα ἀκόμη τὴν ἐντύπωση πού μᾶς ἔκανε σὲ 2-3 τέτοιες συγκεντρώσεις ἢ πιὸ σωστὰ περιπάτους ἀπάνω καὶ γύρω στὴν Ἀκρόπολη ἢ ἐτοιμότητά του νὰ δίνει τὴ σωστὴν ἀπάντηση σὲ κάθε ἐρώτηση καὶ τὸν ζωηρὸ τόνο, μὲ τὸν ὁποῖο ἀνέπτυσσε τὰ ζητήματα, ὥστε νὰ τὸν ἀκούμε ἐπὶ ὧρες μ' ἀκούραστη προσοχὴ κι' ἐνδιαφέρο. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πού ἀκούα ἀνθρώπο νὰ μιλάει μὲ τόση θέρμη καὶ πειστικότητα, ὥστε γοητευόμενι πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴν ἐντύπωση παρὰ καταλάβαινα, ἀπειρος ὅπως ἦμου, τὰ λεγόμενά του. Ὅ,τι λέμε λοιπὸν ἐδῶ δὲν εἶναι προσωπικὲς ἐντυπώσεις, ἀλλὰ βγαίνει μέσα ἀπὸ τὸ ἔργο του, ὅπως τώρα τὸ γνωρίζουμε.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο πὼς τὸ πέρασμα τοῦ Συκουτρῆ ἀπὸ τὴν Κύπρο σημειώνει τὴν ἀρχὴ μιᾶς ἀξιοπρόσεκτης πνευματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς κινήσεως στὴ νῆσο μας. Ἀπὸ τίς πρώτες μέρες πού ἦρθε ἀνέπτυξε ἀσυνήθιστη δραστηριότητα καὶ ἔδειξε ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρο γιὰ τὴ δημιουργία πνευ-

1) Τὸ σημείωμα αὐτὸ ἦταν προσωριαμὲνὸ νὰ δημοσιευθῆ ἐνωρίτερα, καθυστέρησε ὅμως γιὰ διάφορους λόγους.

ματικής κινήσεως στη Λάρνακα χωρίς να θυσιάζει κάθε άλλου είδους ενδιαφέρον και ιδιαίτερα στον άθλητισμό. Είναι και τούτο μιά ένδειξη τῆς γερῆς ἀντίληψεως πού εἶχε γιά τῆ ζωῆ, χωρίς νά τῆ στενεύει μέ τὴν μονόπλευρη γνώση τοῦ παρελθόντος. Αὐτὴ τὴν ἀντίληψη θὰ δοῦμε ὅτι ἐφαρμόζει ὕστερα καὶ στὶς φιλολογικὲς του μελέτες. Σὲ μιά ἔφημερίδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θρῖσκουμε τὴ διοργάνωση ἑσπερίδος στὴ Λάρνακα «ὕπὲρ τῶν ποδοσφαιρικῶν ὁμίλων τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου καὶ τοῦ Ἐμπορικοῦ Λυκείου (ὁ Σ. ἐδίδασκε καὶ στὰ δυὸ σχολεῖα, ἀλλὰ στὸ δεύτερο μὲ λίγες ὥρες) ποικιλλομένης διαῖ διαλέξεων ὑπὸ τοῦ κ. Συκουτρῆ». 2) Σὲ ἄλλα φύλλα τῆς ἴδιας ἔφημερίδας ἀναφέρεται ἡ μετωνομασία τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῶν Νέων σὲ «Φιλολογικὴν Ὁμάδα» ἢ «Φιλολογικὸν Ὁμίλον» μέ τὴν πληροφορία ὅτι στὶς 11.3.1923 «ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἀρτισυστάτου Φιλολογικοῦ Ὁμίλου θὰ ὁμιλήσῃ ὁ καθηγητὴς κ. Ἰ.Α. Συκουτρῆς, θὰ πραγματευθῆ δὲ τὸ περὶ «Κρατισμοῦ» θέμα, ὅπως καὶ ἔγινε, καθὼς μᾶς πληροφορεῖ στὸ ἐπόμενο φύλλο τῆς ἴδιας ἔφημερίδος ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς στὴ Λάρνακα προσθέτοντας «ὅτι ὠμίλησε μετὰ πολλῆς γλαφυρότητος, ἀτυχῶς ὅμως ὑπεστήριξε πολλὰς αὐτόχρημα ἀναρχικὰς θεωρίας μερικῶν παραδοξολόγων κοινωιολόγων». 3) Ἐννοεῖται πὼς τὴν πληροφορία αὐτὴ δὲν πρέπει νά τὴν πάροουμε μέ τὴν σημασία πού θὰ τῆς δίναμε σήμερα, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὴν Κύπρο ὑπῆρχε μεγάλη σύγχυση πάνω στὰ κοινωνιολογικὰ καὶ ἄλλα παρόμοια ζητήματα καὶ κάθε κάπως φιλελεύθερη ἀντίληψη ἀπάνω σὲ τέτοια ζητήματα μποροῦσε στὰ χρόνια ἐκεῖνα νά θεωρηθῆ σὰν «ἀναρχικὴ θεωρία». Δὲν ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας τὴν ὁμιλία ἐκείνη οὔτε καὶ ξέρουμε ἂν δημοσιεύτηκε πουθενά, εἶναι ὅμως γνωστὸ πὼς ὁ Συκουτρῆς ἦταν θεθαίως φιλελεύθερος στὶς ἀποψεις του, ἦταν ὅμως μαζί καὶ φανατικὸς Ἑλληὴν καὶ λάτρης τῆς γνησίας ἐλληνικῆς παραδόσεως καὶ τῆς ὁμορφιάς καὶ τῆς ἀρμονίας σὲ κάθε ἐκδήλωσῃ, ὅπως θυμοῦνται ὅλοι ὅσοι τὸν γνώρισαν ἀπὸ κοντὰ καὶ ὅπως φαίνεται μέσα στὸ ἔργο του· 4) μόνον πού τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τὰ ἤθελε ζωντανὰ καὶ δημιουργικὰ καὶ ὄχι τυπικὲς μορφές.

Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι ἐκεῖνος πού θὰ παρακολουθῆσῃ τὴ δράση του στὴν Κύπρο ἐκπλήττεται ἀμέσως ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ποικιλία τῶν ἐνδιαφερόντων του καὶ τὴν ἐνεργητικὸ-

2) Βλ. Ἐφημ. «Ἐλευθερία» ἡμερομ. 7, 10 Μαρτ. 1923.

3) Στὴν ἴδια ἔφημερίδα ἡμερομ. 13 Μαρτ. 1923.

4) Αὐτὸ μπαρεῖ νά τὸ δῆ κανένας ὀλοφάνερα καὶ στὰ Δοκίμιά του. Ἰδιαίτερα βλ. τὸ μέρος ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο μιλάει γιά τὴν πολιτικὴν ἐπίσημη καὶ πού σήμερα θάλεγε κανεὶς εἶναι πιὸ ἐπίκαιρο ἀκόμη. Δοκίμια (τ. Α΄.) σελ. 163

κλο τὰ ἐνδιαφέροντα αὐτά. Στὴν προσπάθειά του αὐτὴ εἶναι πραγματικῶς ἀκούραστος, τόσο πού ν' ἀπορεῖ κανεὶς πῶς μπορούσε νὰ βρῖσκει τὸν ἀπαιτούμενο καιρὸ, ὄχι μόνον γιὰ νὰ δίνει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ παίρνει γνωρίζοντας καλύτερα τὸν τόπο καὶ μελετώντας κάθε στοιχεῖο σχετικὸ μὲ τὴν ἱστορία του, τὴν ἀρχαιολογία του, τὴ γλῶσσα του, τὴ λαογραφία του γενικά. "Ἴσως κανένας ἄλλος Κύπριος ἢ ξένος, ἔκανε ὅ,τι ὁ Συκουτρῆς στὴν Κύπρο. "Ὅταν δὲν εἶχε τῆτα πού ἀναπτύσσει, γιὰ νὰ μεταγγίσει καὶ σ' εὐρύτερο κύδουλειά στο σχολεῖο ξεκινούσε πότε πεζὸς καὶ πότε μὲ γαϊδουράκι, τίς πιὸ πολλές φορές μόνος, γιὰ κάποιο γειτονικὸ χωριό, γιὰ κάποιο λησμονημένο ἐκκλησιάκι ἢ ἄλλο μνημεῖο ἀρχαιολογικόν. Αὐτὸ γινότανε πιὸ συστηματικὰ τίς διακοπές, ἰδίως τὸ καλοκαίρι τοῦ 1923, πού τὸ πέρασε στὴν Κύπρο γιὰ νὰ τὴ γυρίσει σχεδὸ σπιθαμὴ μὲ σπιθαμὴ καὶ νὰ τὴ γνωρίσει ἀπὸ πιὸ κοντὰ καὶ ἀπὸ κάθε ἄποψη. 5) Καθότανε στὰ καφενεῖα τῶν χωριῶν κι' ἄκουε τοὺς χωριανούς νὰ λένε στὴν κυπριακὴ διάλεκτο, πού τὴ μελετοῦσε κι' αὐτὴ, παραδόσεις, θρύλους, παροιμίες κι' ἄλλο λαογραφικὸ ὕλικόν, τοὺς ρωτοῦσε ἂν βρισκόταν κάπου κοντὰ κανένα ἐκκλησιάκι ἢ τάφος παλιὸς καὶ πήγαινε μὲ τοὺς δασκάλους ἢ ἄλλους γραμματισμένους τοῦ χωριοῦ νὰ τὰ ἐπισκεφθοῦν.

Ὁ Σ. δὲν εἶχε μόνον ὁ ἴδιος ζωντανὰ ἐνδιαφέροντα· εἶχε καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ δημιουργεῖ τέτοια ἐνδιαφέροντα καὶ γύρω του. Δὲν περιωρίστηκε μόνον στοὺς νὰ ἱκανοποιήσει τὴ δική του ἐπιστημονικὴ περιέργεια μελετώντας ἀπ' ὅλες τίς πλευρὲς τὴν ἱστορία καὶ τὴ λαογραφία τῆς Κύπρου, ἀλλὰ πρὸ παντός νὰ ἐπεκτείνει τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ καὶ νὰ ὀργανώσει τὴν σχετικὴν ἔρευνά. Γι' αὐτὸ δὲν θάταν ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε πῶς ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῶν «Κυπριακῶν Σπουδῶν». Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὴν ἴδρυση τῶν «Κυπριακῶν Χρονικῶν», τοῦ πρώτου ἐιδικοῦ περιοδικοῦ γιὰ τίς κυπριακὲς σπουδές, μαζί μὲ τὸν ἀείμνηστο Μητροπολίτη Κιτίου Νικόδημο καὶ τὸν ἀκούραστο μελετητὴ τῆς κυπριακῆς ἱστορίας καὶ λαογραφίας κ. Ν. Κυριαζῆν, ὁ ὁποῖος καὶ συνέχισε ὕστερα μόνος του τὴν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ γιὰ πολλὰ χρόνια. Τὰ «Κυπριακὰ Χρονικά» ἐκδίδονται ἀπὸ ἐξαμελῆ συντακτικὴν ἐπιτροπεία 6), εἶναι ὅμως φανερό πῶς ὁ Συκουτρῆς δίνει τὸν τόνο καὶ τὴν κατεύθυνση καὶ κάνει τὴν περισσότερὴν ἐργασία γιὰ τὴν ἐπιλογή καὶ τὴν κατάταξη τῆς ὕλης (ἱστορικῆς, γλωσσολογικῆς, λαογραφικῆς, κλπ.), ἢ ὁποία εἶναι κατὰ κανόνα πρωτότυπος καὶ ἐνδιαφέρουσα. Χα-

5) Τὴν πληροφορία αὐτὴ καθὼς καὶ ἄλλες ἀνάλογες τὴ χρωσάμε στον τότε συνάδελφο καὶ στενὸ φίλο του κ. Μ. Ἀλευράν, καθηγητὴ τῶρα στοὺς γυμνάσιο Βαρωνίσων.

6) Βλ. Κ. Χρ. ἔτει Α, 1', Ἰαν. 1923 σελ. 3.

ρακτηριστικό τῆς ἐργατικότητός του καὶ τῆς εὐρυμάθειάς του εἶναι τὸ ὅτι, ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν μελετῶν ποὺ δημοσιεύει στὸ κύριο σῶμα τοῦ περιοδικοῦ, συμπληρώνει μὲ δικές του μικρότερες ἐργασίες καὶ σημειώματα, σχετικὰ πάντα μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ περιοδικοῦ, ὅταν ἢ ἄλλη συνεργασία δὲν εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ κλείσει ἢ ὕλη καὶ νὰ ἐκδοθῇ τὸ τεῦχος. Μολονότι νεώτατος ἀκόμη μπορούσε νὰ ξεχωρίζει ποιῆς ἐργασίες εἶχαν ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον καὶ ποιὸς ἦταν ὁ ἐπιστημονικὸς τρόπος τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ὕλικου ποὺ εἶχε στῆ διάθεσή του. Καὶ τὰ πρόχειρα ἀκόμη σημειώματά του, ποὺ μπαίνουν γιὰ νὰ κλείσει ἡ σελίδα, καὶ ποὺ κάποτε δὲν φέρουν τὴν ὑπογραφή του εἶναι ὅμως φανερὸ ἀπὸ τὸ ὕφος πῶς εἶναι δικά του, παρουσιάζουν πάντοτε ἐνδιαφέρον.

Ἐκπληκτικὴ σχεδὸν εἶναι ἡ μέσα σὲ λίγους μῆνες γνώση τῆς ζωῆς καὶ τοῦ χαρακτήρος τῶν Κυπρίων, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ δημοσιεύει ἀμέσως ἀξιόπρόσεκτες λαογραφικὲς πάνω σ' αὐτὰ μελέτες, στὶς ὁποῖες προσπαθεῖ νὰ θρῖσκει ἀντίστοιχα στοιχεία ἀπὸ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα. Ἀρχίζει δηλαδὴ νὰ διαφαίνεται σ' αὐτὲς ἀπὸ τώρα ἡ βασικὴ του ἀντίληψη, ποὺ θὰ διέπει ὕστερα τὶς καθαρῶς φιλολογικὲς του ἐργασίες, ὅτι δηλ. τὸ παρὸν πρέπει πάντα νάναί ἡ βάση καὶ ὁ κύριος σκοπὸς γιὰ τὴ γνώση τοῦ παρελθόντος (Βλ. πχ. τὴ μελέτη του «Χαρακτηρισμοὶ καὶ πειράγματα ἐν Κύπρῳ», ποὺ ἀναφέρεται πιὸ κάτω στὸν κατάλογο τῶν μελετῶν του).

Γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν Κυπριακῶν σπουδῶν καὶ ἰδιαίτερα τῆς κυπριακῆς λαογραφίας πρέπει νὰ ἀναγνωρίσουμε πῶς συνετέλεσε πολὺ καὶ ἡ προκήρυξη ἀπὸ τὸ περιοδικὸ Κ.Χ. λαογραφικῶν διαγωνισμῶν μὲ χρηματικὰ ἔπαθλα, μὲ ὁδηγίες πάνω στὸ θέμα καὶ εἰσηγήσεις ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Συκουτρῆ. Ὁ πρῶτος τέτοιος διαγωνισμὸς προκηρύχθηκε τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1923 ἐπὶ τοῦ θέματος «συλλογὴ ὀνομάτων ἀπονεμομένων ἐν Κύπρῳ εἰς τὰ ζῶα» καὶ μὲ ἔπαθλο 5 Λιρῶν. 7) Σπουδαία ἐπίσης συμβολὴ στὴν κυπριακὴ λαογραφία ἦταν καὶ ἡ συλλογὴ ποικίλου λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ ἄλλους κατὰ παρακίνηση τοῦ ἰδίου καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ μαθητὰς του ἢ συναδέλφους του στὸ Ἱεροδιδασκαλεῖο καὶ τὸ Ἐμπορικὸ Λύκειο, μερικοὶ μάλιστα ἀπ' αὐτοὺς ἐξακολούθησαν καὶ ὕστερα τὸ ἐνδιαφέρον τους αὐτό. Ὁ ἴδιος μὲ πολλὴν ἱκανοποίηση ἀναγράφει στὴν «Ἐκθεση τῆς κριτικῆς ἐπιτροπείας ἐπὶ τοῦ λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ τῶν Κυπριακῶν Χρονικῶν» ὅτι πολλοὶ ἀπ' ἐκείνους ποὺ ἔλαβαν μέρος στὸν διαγωνισμὸ εἶναι μαθηταὶ του ἢ ὀπωσδήποτε συνδέονται μὲ τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖο. 8) Ἐργάζεται δηλ. ὁ ἴδιος καὶ παρακινεῖ καὶ τοὺς ἄλλους σὲ προσ-

7) Βλ. Ἐφημ. Ἐλευθερία τῆς 14. Ἀπριλ. 1923.

8) Βλ. Κ. Χ. τ. Ἰουν.—Ἰουλ. 1923 σ. 219.

πάθειες, πού ήταν ακριβῶς ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ Σ. "Ὅπως ἔγραφε κι' ὁ λογοτέχνης Τέλλος "Άγρας σ' ἓνα ἐπιμνημόσυνο σημείωμα τὸν γιὰ τὸ Σ. λίγες μέρες ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατό του «...Θὰ τὸν ἐχαρκτηρίζω ὡσανὺ τὸν πανθειστὴν τῆς προσπάθειας. "Ὅ,τι ἐζητοῦσαν ἦταν ἢ προσπάθεια, κάθε προσπάθεια. "Ὅπου τὴν εὑρίσκει τὴν ὠθοῦσε, κι' ὅπου ἔβλεπε πῶς λείπει, ἀγωνιζόταν νὰ τὴν ἐμπνεύσει. "Ἄν ἀηδίαζε κάτι περισσότερο κι' ἀπ' τοὺς ἐχθρούς του, ἦταν ὅσοι ὁ ἴδιος τοὺς ὠνόμαζε «αἰσθηματικούς». Ποτὲ δὲν ἤθελε νὰ σταλάξει στὸ ἀκροατήριό του τὸ βάλαμο τῆς γαλήνης τῆς βαθειᾶ γήινης, φυτικῆς, ἢ, ἄς ποῦμε καλύτερα, τῆς χοϊκῆς. "Ἦθελε νὰ κραδαίνει, νὰ τρικυμίζει, ν' ἀναταράξει ἀπ' ὅπου περνοῦσε. "Ἦθελε νὰ συγκλονίζει τὸ περιβάλλον του, ἔστω κι' ἂν ἔπρεπε νὰ περιμένη πῶς θὰ ζυπνήσει καὶ θὰ τοῦ ἐπιτεθῆ». 9) Κι' ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ν. Λούβαρις σὲ μιὰ νεκρολογία τοῦ γιὰ τὸν Συκουτρῆ ἐξηγεῖ τὴν δραστηριότητα πού ἔδειχνε μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Ὁ Σ. ἦτο εἰς τὸ βάθος τοῦ φαούστειος φύσις. Ἡ ψυχὴ του ἦτο πλημμυρισμένη ἀπὸ δυνατότητας. "Ὅλαι σχεδὸν αἱ ἀξιολογικαὶ ροπαὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἔζων ἐξ ἴσου ἰσχυραὶ ἐντὸς τῆς πλουσίας του προσωπικότητος. Ἐντεῦθεν ἡ ἀνησυχία του ἢ ὁποία ἐξήτει τὸν λυτρωμὸν εἰς τὴν πολυμέρειαν καὶ τὴν ἀδιάκοπον δράσιν' ἦτο ἐπιστήμων ἐν τῇ κυρία σημασίᾳ τῆς λέξεως ἢ ἀγάπη του πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἔρευνα τῆς ἀληθείας ἦτο τὸ πάθος του». 10) Ἄληθινὰ αὐτὴ ἡ νευρικὴ νὰ τὴν ποῦμε δραστηριότης κυριαρχεῖ σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ Σ. ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πού ἦρθε στὴν Κύπρο, καὶ αὐτὴ τὴν πλοῦσια προσωπικότητά μαρτυρεῖ καὶ τὸ κάπως πυρετῶδες ὕφος του στὰ γραφόμενά του συνδυασμένο μὲ βαθειὰ κατανόηση τῶν ζητημάτων καὶ ζωντανὴ πίστη σὲ ὅ,τι ἔλεγε. Εἶναι τὸ ἴδιο ἐκεῖνο ζωντανὸ ὕφος πού ἦταν ἄγνωστο στὴν Ἑλλάδα γιὰ ἐπιστημονικὲς ἐργασίες καὶ πού ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ γνωρίσματα μιᾶς νέας σχολῆς στὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὸ ὕφος αὐτὸ τὸ μιμήθηκαν ὕστερα πάρα πολλοὶ φιλόλογοι ἄλλοι μὲ περισσότερη κι' ἄλλοι μὲ λιγότερη ἐπιτυχία, εἴτε ἀσυναίσθητα, γιὰ τὴν δέχτηκαν τὴν ἐπίδραση τοῦ Σ., εἴτε καὶ συνειδητὰ ἀπὸ σεβασμὸ σ' ἐκεῖνον καὶ ἐκτίμηση πρὸς τὴν δημιουργία του. Καὶ σήμερα ἀκόμη, ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατό του, ὄχι μόνον δὲν ξεχάστηκε ἡ ἐπίδρασή του ἀλλὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς τώρα θρίσκειται στὴν ἀνάπτυξή της ἡ σχολὴ πού δημιούργησε στὴν φιλολογικὴν ἔρευνα τὸ παράδειγμά του, ἂν κρίνει κανεὶς ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν ἐκείνων ἐπάνω στοὺς ὁποίους εἶναι φανερὴ ἡ ἐπίδραση τοῦ Σ. ἔστω καὶ στὰ ἐξωτερικὰ τῆς γνωρίσματα (Ἰ. Κακριδῆς, Κ. Δαυῖδ,

9) Βλ. περιοδ. «Νέα Ἑστία» τ. 262, 15 Νοεμβρ. 1937, σελ. 1700.

10) Βλ. περιοδ. «Νέα Ἑστία», π. 259, 1 Ὀκτωβρ. 1937, σελ. 1504.

Παναγιωτίδης, Θεοδωρακόπουλος κ.ά.).

Τὰ Κυπριακὰ Χρονικά γιὰ τὸν Σ. δὲν ἦταν ἀπλῶς ἓνα τυπικὸ περιοδικό, γιὰ τὸ ἀποθησαύρισμα ὕλικου ποῦ θὰ ἐνδιέφερε μονο τοὺς εἰδικούς, ἀλλὰ ἓνα μέσο γιὰ νὰ γνωρίσουν οἱ Κύπριοι ἰδίως καλύτερα τὸν τόπο τους καὶ τὸν ἑαυτὸ τους Παρακολουθοῦσε συστηματικὰ τὴν ξενὴ ἐπιστημονικὴ κίνησι γύρω ἀπὸ τὴν Κύπρο κι' ἦταν πάντα ἐνήμερος γιὰ ὅ,τι σχετικὸ γραφόταν, (σ' αὐτὸ τὸν βοηθοῦσε κι' ἡ γλωσσομάθειά του ἐκτὸς ἀπὸ τὰ Γερμανικά, τὰ Γαλλικά καὶ Ἱταλικά, ποῦ τὰ ἤξερε ἀπὸ πρὶν, στὴν Κύπρο συμπλήρωσε καὶ τὴ γνώση τῆς Ἀγγλικῆς καὶ μετέφρασε ὁ ἴδιος στὰ ἑλληνικά μελέτες ποῦ δημοσίευαν Ἀγγλοὶ εἰδικοὶ στὸ περιοδικό), ξεχώριζε ἀμέσως ποῖο παρουσίαζε ἀμεσον ἐνδιαφέρο κι' ἔσπευδε νὰ τὸ προσφέρει στοὺς ἀναγνῶστες τοῦ περιοδικοῦ. Ἔτσι μεταφράζει ἀμέσως τὸ περὶ Κύπρου ἄρθρο τοῦ E. Oberhammer ἀπὸ τὴ Realencyclopaedia τῶν Pauly-Wissowa καὶ τὸ δημοσιεύει σὲ συνεχεῖς ἐκδόσεις τοῦ περιοδικοῦ μὲ ἀξιοπρόσεκτες συμπληρώσεις, ἐπεξεργασίες καὶ παρατηρήσεις δικῆς του διαφωτιστικώτατες γιὰ τὸν ἐρευνητὴ. Σὲ μερικὰ τεύχη τὰ ὑπομνήματα αὐτὰ καὶ οἱ σημειώσεις του εἶναι τόσο ἀφθονες ποῦ παίρνουν σχεδὸν τόσον χῶρον ὅσο καὶ τὸ κείμενο. 11) Ἡ ἐνημερότητά του γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Κύπρο ἦταν καταπληκτικὴ, ἀν λάθουμε ὑπ' ὄψη μας τὶς τοπικὲς συνθήκες καὶ μάλιστα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν πλούσια Βιβλιοκρισία τοῦ περιοδικοῦ, γραμμὴν πάντα σχεδὸν ἀπὸ τὸν ἴδιο, στὴν ὁποίαν ἀναλυόταν, ἀλλοῦ συνοπτικὰ κι' ἀλλοῦ διεξοδικώτερα, κάθε ἐργασία ποῦ παρουσίαζε κάποιο ἐνδιαφέρον. Σὲ κάθε τέτοια βιβλιογραφία ἀφθονοῦν πάντα οἱ δικῆς του παραπομπές καὶ πληροφορίες, χρησιμώτατες σ' ἐκείνον ποῦ θᾶθελε νὰ ἀσχοληθῆ κάπως εἰδικώτερα μὲ τέτοιου εἴδους μελέτες, ποῦ μάρτυροῦν ὄχι μονο τὴν εὐρυμάθειά του ἀλλὰ καὶ σπάνια κριτικὴ ὀξυδέρκεια. (Βλ. π.χ. τὴ βιβλιοκρισία γιὰ τὸ *Itinerarium cuiusdam Anglici* ποῦ ἐξέδωκε ὁ Golubovich 12) Ἐκεῖνο ὁμως ποῦ δείχνει πόσο πραγματικὰ καὶ ζωντανὰ ἦταν τὰ ἐνδιαφέροντά του εἶναι οἱ βιβλιοκρίσεις του πάνω σὲ ἔργα κυπρίων συγγραφέων. Μ' ὄλο ποῦ πάντα βλέπει μὲ συμπάθεια κάθε πνευματικὴ τοπικὴ ἐκδήλωση καὶ στοργικὰ τὴν παρακολουθεῖ καὶ τὴν ὑποβοηθεῖ, ἐν τούτοις ἐκφράζεται πάντοτε χωρὶς περιστροφές καὶ μὲ δηκτικότητα, ποῦ μᾶς θυμίζει τὸν Φῶτο Πολίτη, χωρὶς ὁμως νὰ χαρακτηρίζεται καθόλου ἀπὸ τὴν ἄρνηση ἐκείνου. Γράφει π.χ. γιὰ ἓνα δράμα (;) μιᾶς νεαρᾶς τότε κυπρίας λογίνας: «..... θὰ ἔπρεπε νὰ βλαστημῆση κατένας τὴν ὥρα ποῦ ἡ μηχανὴ τοῦ Γούτεμπεργ ἐταξείδευσε»

11) Γιὰ τὶς σχετικὲς παραπομπές βλ. στὸν πίνακα τῶν ἐργασιῶν του.

12) Κ. Χ. ἔτ. Β'. Μάρτ. 1924 σελ. 91—92.

εις τὴν Κύπρον». 13

Ἀκριβῶς γιατί ἦταν τόσο ζωντανὸς φαίνεται ἀμείλικτος στὸν κάθε ἓνα πού ἀσχολεῖται μὲ κουφολογίες ἢ μὲ ἀσήμαντες λεπτομέρειες τῆ στιγμῆ πού ὑπάρχουν συναφῆ ζητήματα ζωτικῆς σημασίας, στὴ σφαῖρα πάντα τῆς ἐπιστιμονικῆς ἔρευνας καὶ ὄχι ὅποιασδήποτε πολιτικῆς ἢ κοινωνικῆς σκοπιμότητας. (Βλ. π.χ. τὴν καυστικὴ βιβλιοκρισία του γιὰ τὴν μελέτη τοῦ Μακαρίου Μαχαιριώτη: Ἡ μέλλουσα νὰ συγκληθῆ Οἰκουμένη Σύνοδος τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν....) 14)

Πολὺ χαρακτηριστικὲς γιὰ τὴν δευδέρκεια καὶ τὴν παρατηρητικότητα τοῦ ἰδίου καὶ πολὺ διδακτικὲς γιὰ τὸν Κύπριον ἰδιαίτερα ἀναγνώστην, εἶναι οἱ βιβλιοκρισίαι του ἐκεῖνες γιὰ ἔργα κυπρίων, στὶς ὁποῖες ὅμως ἐκτείνεται καὶ σὲ γενικώτερες κρίσεις πάνω σὲ πολλὰ συναφῆ ζητήματα καὶ σὲ ἀξιόπρόσεκτους χαρακτηρισμοὺς γιὰ τοὺς Κυπρίους καὶ τὶς διαφορὲς πνευματικὲς τοὺς ἐκδηλώσεις. Πολὺ ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ βιβλιοκρισία του γιὰ τὸν Α΄ τόμο τῶν «Τζυπριώτικων Τραουδικιῶν» τοῦ Λιπέρτη. Ὅχι μόνον κατορθώνει ἐκεῖ νὰ προσδιορίσει, πρῶτος αὐτὸς ἴσως, μὲ βάθος καὶ σαφήνεια τὸν ἀκριβῆ χαρακτῆρα τῆς ποιήσεως τοῦ Λιπέρτη, ἀλλὰ προβαίνει καὶ σὲ πολὺ ἐνδιαφέρουσες παρατηρήσεις γιὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, πού πιθανὸν νὰ φαίνονται ὑπερβολικὲς κάπου κάπου, ὄχι ὅμως ἀδικες καὶ πού δείχνουν ὅτι ἡ πνευματικὴ του τόλμη καὶ ἡ πίστη του στὴν ἀλήθεια δὲν ἐπέτρεπαν περιστροφὲς καὶ συμβιβασμούς. 15) Γράφει λοιπὸν ἐδῶ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα: «Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Κυπριακὸς λαὸς οὐδέποτε διεκρίθη μὲ ἐξαιρετικὴν δημιουργικότητα. Γεωργικὸς κατὰ τὸ πλεῖστον ἔχει τὴν πεζότητα ἐκεῖνην, πού δίδει ἡ μονότονος ζωὴ μέσα εἰς χωρία χωρὶς καλαισθησίαν καὶ ρυθμὸν, σκορπισμένα εἰς ξηρὰς καὶ ἀτελευτήτους πεδιάδας. Ἡ διαρκὴς σχεδὸν δουλεία καὶ ἡ τραχεῖα βιοπάλη ἐναντίον τῶν δυσχερῶν ἐδῶ συνθηκῶν τῆς ζωῆς, ἡ ἀνατολίτικη νοοτροπία, πού περισσότερον ἐδῶ ἀπὸ κάθε μέρος τοῦ ἑλληνισμοῦ διὰ λόγους γεωγραφικοὺς καὶ κλιματολογικοὺς ἐκδηλώνεται, ἔχει ψαλιδίσει ἀγρίως τὰ πτερὰ τῆς ψυχῆς του καὶ ἔχει ἐλαττώσει τὸ ἀνήσυχον ἐκεῖνο καὶ ἀεικίνητον, πού προσιδιάζει εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ νεωτέρου Ἑλληνοσ. Τὰ βουνὰ καὶ ἡ θάλασσα, ὅπου ὑπάρχουν, δὲν λέγουν περισσότερα εἰς τοὺς Κυπρίους χωρικοὺς ἀπὸ ὅτι τοὺς λέγει ἡ μονότονος Μεσαριά. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς οἱ Κύπριοι χωρικοὶ ἔχουν κάποιαν ἀναλογίαν πρὸς τοὺς Θεσ-

13) Κ. Χ. ἔτ. Α΄ Αὐγ.—Σεπτ. 1923 σελ. 278.

14) Κ. Χ. ἔτ. Β΄ Μάρτ. 1924, σελ. 89—91.

15) Βλ. Κ. Χ. ἔτ. Β΄ τ. α—β. Ἰανουάριος—Φεβρουάριος 1924, σελ. 47.

σαλούς, ὅπως μᾶς τοὺς ἐξωγράφησεν ὁ Καρκαβίτσας εἰς τὸν «Ζητιᾶνόν» του..... Αὐτὴ ὁμως ἡ πεζότης, ἡ ἔλλειψις εὐστροφίας πνεύματος, τοὺς δίδει ἄλλας ἀρετάς, ὄχι μόνον ἠθικάς ἀλλὰ καὶ αἰσθητικάς, ἕνα ἀνατολίτικον ρεαλισμόν, ὅστις ἐκδηλώνεται ζωηρῶς εἰς τὴν λαϊκὴν ποίησιν μὲ εἰκόνας ἀπτάς, πραγματικάς, ὡμὰς πολλάκις ποὺ δίδουν εἰς τὴν γλῶσσαν φραστικὴν δύναμιν ἐξαιρετον. »Νομίζω ὅτι εἰλικρινέστερος καθρέφτης, γιὰ νὰ δεῖ ὁ Κύπριος τὸν ἑαυτό του καὶ σήμερα ἀκόμη, δὲν μπορούσε νὰ ὑπάρξει. Καὶ νὰ συλλογισθῆ κανεὶς ὅτι αὐτὰ τὰ εἶδε ὁ Σ. νεαρὸς ἀκόμη καὶ μέσα σὲ λίγους μῆνες ἀφ' ὅτου κατέβηκε στὴν Κύπρο.

Ἀπὸ τὴν καθαρὴν ἀποψη τῶν Κυπριακῶν Σπουδῶν σπουδαιότερη ἴσως συμβολὴ του εἶναι ἡ δημοσίευση ἀνεκδότων πηγῶν καὶ ἡ συλλογὴ ὕλικου γιὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θάθελαν ν' ἀσχοληθοῦν εἰδικώτερα μὲ θέματα τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας. Τὸ ὕλικόν αὐτὸ ἄρχισε νὰ τὸ δημοσιεύει ἀπὸ τὸ 1924 στὰ Κ.Χ. κάτω ἀπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Desiderata Cypria» καὶ μὲ τὴν ἀκόλουθη προεισαγωγικὴ δῆλωση: «Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον θὰ παρέχωνται ἐκάστοτε εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἀσχοληθοῦν περὶ Κύπρου καὶ τὰς тұχας αὐτῆς ἐν τῷ παρελθόντι συνοπτικαὶ ἀναγραφαὶ ἀνεκδότων ἢ λανθανουσῶν πηγῶν, τῶν ὁποίων ἡ δημοσίευσις καὶ ἡ συγκέντρωσις καθίσταται ἀναγκαία πρὸς πλήρη διαφώτισιν τῆς Ἱστορίας τῆς Κύπρου καὶ τῶν Κυπρίων. Συγκεντρωμένα ἐνταῦθα θέλουν εὐρεῖ ὅσοι ἐκ τῶν Κυπρίων θὰ θελήσουν νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τοιαύτας μελέτας, ὅλα τὰ σκοτεινὰ χάσματα, ὅσα εἰς τὰς περὶ Κύπρου μελέτας συναντᾶ κανεὶς, τὰ ὁποῖα κατατάσσονται κατὰ εἰδικὰ κεφάλαια ἕκαστα». 16 Τὸ πρῶτον μέρος τῆς σειρᾶς αὐτῆς (ἐκεῖνο ποὺ δημοσιεύτηκε) περιλαμβάνει «Κυπριακὴν Ἀγιογραφίαν», δηλαδὴ ὕλικὸν γιὰ μελέτες γιὰ διάφορους Ἁγίους τῆς Κύπρου μὲ ἀφθονα στοιχεῖα καὶ πηγές γιὰ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἁγίων αὐτῶν, τὶς παραδόσεις ποὺ ὑπάρχουν γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὶς ἀκολουθίας τους καὶ ἄλλα σχετικά, ποὺ ἐχρησίμευσαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ χρησιμεύουν ἀκόμη ὡς ὕλικόν σὲ πολλοὺς ἐργάτες τῶν κυπριακῶν σπουδῶν γιὰ τὶς σχετικὰς ἐργασίας τους. Πρέπει ἀκόμη νὰ σημειώσουμε πῶς στὶς ἐργασίας του αὐτῆς καὶ σ' ἄλλες ἀνάλογες, ὅπως οἱ περιγραφές τῶν διαφόρων Μοναστηρίων, ὑπάρχουν πολλὰς παρεκβάσεις καὶ ὑποσημειώσεις γιὰ ἕνα σωρὸ ἄλλα ἱστορικὰ πρόσωπα καὶ γεγονότα, ποὺ τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ θὰ μπορούσε νὰ ἀποτελέσει θέμα γιὰ ἰδιαιτέρεη μελέτη. Ἀληθινὰ, μόνον ἕνας πραγματικὰ χαλκέντερος ἄνθρωπος θὰ μπορούσε νὰ μαζέψει ὅλον αὐτὸν τὸν ὄγκον τοῦ ὕλικου καὶ νὰ γράφει παράλληλα ἕνα σωρὸ σχετικὰς μελέτες, ποὺ ἂν δὲν ἐξαντλοῦν πάντα τὸ θέμα, εἶναι ὁμως πολὺτιμες καὶ γιὰ τὴν ὕλη τους καὶ γιὰ τὰ ἐπιστημονικά τους συμπεράσματα.

Γιὰ νὰ φανῆ ἀπὸ τὴ μιὰ ἢ δραστηριότητα τοῦ Σ. κ' ἀπ' τὴν ἄλλη ἢ τεράστια συμβολὴ του στὶς κυπριακὲς σπουδὲς ἀναγράφουμ παρακάτω τὶς μελέτες πού δημοσίεψε στὰ Κ.Χ. κατὰ σειρά δημοσιεύσεως μὲ τὶς ἀντίστοιχες παραπομπὲς γιὰ τὴν εὐκολία ἐκείνων πού δὲν ἔχουν πρόχειρη τὴν «Κυπριακὴν Βιβλιογραφίαν» τοῦ κ. Ν. Κυριαζῆ, ὅπου ἀναφέρονται κατὰ θέματα καὶ ὅλες σχεδὸν οἱ ἐργασίες αὐτές. 17) Στὸν κατάλογον αὐτόν, ἐννοεῖται, περιλαμβάνονται μόνον οἱ μελέτες πού δημοσίεψε ὁ Σ. στὴν Κύπρο, καὶ ὄχι ἐκεῖνες πού ἔγραψε γιὰ τὴν Κύπρο, ὅταν βρισκόταν στὸ ἐξωτερικὸ (Παλαιογραφικὰ ἐκ Κύπρου, ἢ παιδεία ἐν Κύπρῳ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἢ ποιήσεις ἐν Κύπρῳ ἐπὶ Τουρκοκρατίας κ. ἄ.) οὔτε ὅτι ἄλλο δικό του δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Κυπριακὰ Γράμματα» ἢ πουθενὰ ἄλλοῦ ὡς συνεργασία του ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

1. Χαρακτηρισμοὶ καὶ πειράγματα χωρίων ἐν Κύπρῳ. Κ.Χ. ἔτ. Α' τ.2, Φεβρ. 1923 σελ. 44—50 καὶ τ.3, Μαρτ. 1923 σελ. 78—84.
2. G. Jeffry, The empty tombs of Cyprus. Μεταφρ. 'Ι Συκουτρῆ. 18) Κ.Χ.Α'. τ.2, Φεβρ. 1923, σελ. 56—59.
3. 'Η Παναγία ἐν Κύπρῳ. Κ.Χ.Α'. τ. 4 Ἀπριλ. 1923 σελ. 59—99.
4. 'Ο Διγενὴς καὶ ὁ Κάβουρας. Λαογραφικὰ ἀνέκδοτα. Κ.Χ.Α'. τ. 5 Μάϊος 1923 σελ. 154—163.
5. 'Ο Τάφος τοῦ Ἀγ. Σεργίου. Στὸ προηγ. σελ. 164
6. G. Jeffry, Classical temples of Cyprus. Μετάφρασις I. Συκουτρῆ. Κ.Χ.Α'. τ. 6—7 Ἰουν.—Ἰουλ. 1923 σελ.165-175.
7. Κυπριακὰ δημοτικὰ τραγούδια: I. 'Ο Κωσταντᾶς 2. ἢ Λυερῆ 3. ἢ Λυερῆ (ἄλλο). Στὸ προηγ. σελ. 191—198.
8. Σημειώσεις εἰς τὸ Τραούδιον τοῦ Παφούμη. Στὸ προηγ. σελ. 203—205.
9. Ἐκθεσις τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπείας τοῦ πρώτου διαγωνίσματος τῶν Κυπριακῶν Χρονικῶν (γιὰ τὴ συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου). Εἰσήγησις I. Συκουτρῆ. Στὸ προηγ. σελ. 214—222.
10. Ἀνέκδοτα ἔγγραφα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σιναίου Κωνσταντίνου. Κ.Χ.Α'. τ. 8—9 Αὐγ.—Σεπτ. 1923 σελ. 227—235.
11. E. Obe hummer —Συκουτρῆ, Κύπρος. Κ.Χ.Α'. τ. 10. Ὀκτ. 1923 σελ. 286—297, Νοεμβρ. 1923 σελ. 312—320,

17) Ν. Κυριαζῆ, Κυπριακὴ Βιβλιογραφία, Λάρναξ 1935.

18) Ὅλες του σχεδὸν τὶς μελέτες τὶς ὑπογράφει ὄχι μὲ τὸ γνωστὸ του ὄνομα καὶ ἐπώνυμο μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ φιλολογικὸ του ψευδώνυμο ἔτσι : 'Ι. Ἀντιφῶν Γ. Συκουτρῆς ἢ συντομογραφημέια : I. Α. Γ. ΣΥΚ.

- Δεκ. 1923 σελ. 337—346, ξ. Β'. Ἰαν.—Φεβρ. 1924 σελ. 25—29, Μαρτ. 1924 σελ. 76—78.
12. Θ. Λιπέρτη, Ἐξυπριώτικα Τραούδκια. Βιβλιοκρισία Ἰ Συκουτρῆ Κ.Χ. ξ. Α'. Ὀκτώβρ. 1923 σελ. 305—306. (Τὴν ἀναγράφουμε ξεχωριστὰ γιὰ τὸ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον πὸς παρουσιάζει).
 13. Ἰάκωβος ὁ Κύπριος Κ.Χ. ξ. Α'. Νοέμβρ. 1924 σελ. 309—310.
 14. Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ Κυπρίου διαφυγόντος τὰς σφαγὰς τοῦ 1821. Κ.Χ. Δεκέμβρ. 1923 σελ. 353—358.
 15. Ἀπὸ τὸ Μονάγριν. (Σύντομη ἀναγραφὴ τῶν τοιχογραφιῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Γεωργίου στὸ χωριὸ αὐτό.) Κ.Χ. ξ. Β'. Ἰαν. 1924 σελ. 11.
 16. Ἁγία Θέκλα (Ἱστορικὸ τῆς ὁμώνυμης Μονῆς κοντὰ στὸ χωριὸ Μοσφιλωτή). Στὸ προηγ. σελ. 30—35.
 17. *Desiderata Cypria* ξ. Β'. Ἰαν.—Φεβρ. 1924 σελ. 47—59, Νοέμβρ.—Δεκέμβρ. 1924 σελ. 234—245. (Γι' αὐτὰ ἐγίνε ἰδιαίτερος λόγος πρωτύτερα).
 18. Ποικίλα: Κύπριος κτίτωρ Μονῆς ἐν Κρήτῃ. Κ.Χ. ξ. Β'. Ἰαν.—Φεβρ. 1924 σελ. 60 (Τὸ ἱστορικὸ τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Γωνιάς στὴν Κρήτῃ ἰδρυμένης ἀπὸ τὸν ὄσιο Βλάσιο, Κύπριον).
 19. Μοναστήρια ἐν Κύπρῳ: Β'. Ἀμιροῦ. Κ.Χ. Μάρτ. 1924 σελ. 79—85 (Περιγραφή, ἔτυμολογία, ἱστορία τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Ἀμιροῦς, κοντὰ στὸ χωριὸ Ἀψιοῦ). Γ'. Ἀρχάγγελος Μοναγρίου. Δ'. Παναγία ἢ Ἀμασγοῦ. (Ἐπίσης ἐκτενὴς περιγραφή καὶ ἱστορικὰ τῶν δύο αὐτῶν μοναστηρίων κοντὰ στὸ χωριὸ Μονάγρι. Κ.Χ. ξ. Β'. Ἀπριλ. 1924. σελ. 108—120. Ε'. Ἅγιος Μηνᾶς (Λεπτομερὴς περιγραφή καὶ ἱστορία τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ, κοντὰ στὸ χωριὸ Βάθλα) Κ.Χ. ξ. Β'. Μάϊος—Ἰουν. 1924 σελ. 121—130. Στ'. Ἅγιος Ἀναστάσιος. (Ἱστορικὴ περιγραφή τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ στὴν Περιστερωνοπηγὴ μὲ διεξοδικὴν ἱστορικὴν ἔτυμολογίαν τοῦ χωριοῦ, καὶ ἄμεσως ὕστερα τοῦ Λευκονοικοῦ μὲ πλούσιες πληροφορίας, γιὰ τὴν σημασίαν τῶν ὁποίων εἶπαμε καὶ στὰ προηγούμενα). Κ.Χ. ξ. Β'. Νοέμβρ.—Δεκ. 1924 σελ. 254—269. Ζ'. Ἅγιος Γεώργιος ὁ Μακρὺς. (μοναστήρι στὴν τοποθεσίαν Ἀγρίνου μὲ πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἱστορικὴν ἐπισκόπηση τοῦ μεσαιωνικοῦ αὐτοῦ τοπωνυμίου). Στὸ προηγ. σελ. 269—276.
 20. Ποικίλα: Παραδόσεις περὶ λατρίαν. Κ.Χ. ξ. Β'. Μάρτ. 1924 σελ. 88—89.
 21. Παλαιογραφικὰ ἐκ Κύπρου. (Ἐπιστημονικὴ περιγραφή 12 κωδίκων ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Κύπρου πὸς ἐξέτασεν ἐπὶ τόπου. Ἀνάμεσα στὰ χειρόγραφα πὸς περιγράφει εἶναι καὶ τὸ γνωστὸν Εὐαγγέλιον τῆς ἐκ-

- κλησίας τοῦ χωριοῦ Ἐφτακώμη, τοῦ ὁποίου τὴν παλαιογραφικὴ ἀξία πρῶτος ἔχει ἐκτιμήσει). Κ. Χ. Ἰούλ.—Αὐγ. 1924 σελ. 149—174.
22. Ποικίλα : α) Κύπριος Πατριάρχης Μόσχας (πρόκειται γιὰ τὸν τυχοδιώκτη Πατριάρχη Μόσχας Ἰγνάτιο 1605—1606). β) Γάλλος ποιητὴς ἐν Κύπρῳ. (ἀναφέρεται στὴν ἐπίσκεψιν τοῦ γάλλου ποιητῆ Α. Rimbaud στὰ 1880). Κ. Χ. προηγ. σελ. 175—176.
23. Κυπριακὸς κώδιξ τῶν Χρονικῶν Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ καὶ Γεωργίου Ἱερομονάχου. (Περιγραφή κωδίκων τῶν χρονογράφων αὐτῶν ἀπὸ τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς μὲ τις διαφορὰς ποὺ παρουσιάζει ἀπὸ τὸν κώδικα τῆς Βόννης). Κ. Χ. ἔ. Γ. Ἰ. Ἀπριλ.—Μαΐος 1925 σελ. 83—117. (19).
24. Ποικίλα περὶ Κύκκου. (ὕλικὸν χρήσιμο γιὰ τὴ σύνταξιν Ἱστορίας τῆς Μονῆς Κύκκου παρμένο ἀπὸ διάφορα χωριά ποὺ ἐπεσκέφθη ὁ Σ.). Κ. Χ. ἔ. Γ. Ἰ. Ἰούλ. 1925 σελ. 151—158.
25. Μοναστήρια ἐν Κύπρῳ : Ἀπόστολος Ἀνδρέας Πιτσιλιᾶς. (Πάνω στὶς ἴδιες γραμμὲς μὲ τὰ προηγούμενα μοναστήρια). Στὸ προηγ. σελ. 168—169.

Στὶς μελέτες αὐτὲς πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ Βιβλιογραφίαι του, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τακτικὰ σχεδὸν στὸ τέλος ἐκάστου τεύχους τοῦ περιοδικοῦ καὶ ποὺ ἀποτελοῦν διαφωτιστικὰ ἀναγραφὰς καὶ ἀναλύσεις πάρα πολλῶν βιβλίων καὶ ἑλληνικῶν καὶ ξένων, γιὰ τὶς ὁποῖες μιλήσαμε καὶ πιὸ πάνω. Τέτοιαι βιβλιογραφίαι θρῖσκονται στὰ τεύχη: Φεβρ. 1923 σελ. 60—62, Μαρτ. 1923 σελ. 94—96, Μαΐου 1923 σελ. 164, Ἰουλ. Αὐγ. 1923 σελ. 276—280, Ὀκτ. 1923 σελ. 305—306, Νοεμβρ. 1923 σελ. 335—336, Μαρτ. 1924 σελ. 89—92, Σεπτ. 1924 σελ. 229—231.

Αὐτὰ τὰ λίγα πράγματα ἀπὸ τὸ τόσο σημαντικὸ ἔργον τοῦ Σ. στὴν Κύπρον νομίσαμε καθήκον μας ν' ἀναφέρουμε σὰν μιὰν εὐλαβικὴν ἀνάμνησιν καὶ γιὰ νὰ φανῆ πόσο χρέος ἔχει ἡ Κύπρος ἀπέναντί του.

Θ. Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

19) Ἡ μελέτη αὐτή, καθὼς καὶ οἱ δύο τελευταῖαι, φαίνεται ἢ ὅτι δόθησαν ὅσο ἀκόμη ὁ Σ. βρισκόταν στὴν Κύπρον καὶ καθυστέρησε ἢ δημοσίευσή τους ἢ ἔγιναν στὸ ἐξωτερικὸν μὲ ὕλικὸν ποὺ εἶχε ἔτοιμον ἀπὸ δῶ.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ

(ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ)

Ἡ χορδή τοῦ τόξου τοῦ Κάμα, Ἰνδικοῦ τῆς ἀγάπης θεοῦ, ἦταν καμωμένη ἀπὸ μέλισσες. Τῶν φθονερῶν, τῶν μοχθηρῶν καὶ ραδιούργων, θάνατι πάντως ἀπὸ τὰ δηλητηριωδέστερα φίδια. Τοῦτοι, γεμᾶτοι κακεντρέχεια, μισοῦν τὴν εὐτυχία τοῦ ἄλλου, ποῦνε ἀποτραβηγμένοι στὴν ἥσυχή του καλιά, καὶ ποῦ τόσο ὄμως ἄθελά του τοὺς ἐρεθίζει μὲ τίς ἀχτίνες τῆς ἀθόρυβῆς του χαρᾶς. Τὸ μῖσος τοὺς δημιουργεῖ γι' αὐτοὺς μιὰ τραγικὴ δυστυχία. Ἡ εὐτυχία τοῦ ἄλλου ἦνε γιὰ τούτους κάτι σὰν ἀγκάθι, θαρρεῖς, καὶ τοὺς κουρελιάζει τὴν πωδὴ τους καρδιά.

Παθαίνουν, θάλεγε κανεὶς, ὅ,τι κι' ἡ ἔχιδνα περίπου. "Ὅσο πιὸ πολὺ τούτῃ ἐρεθίζεται καὶ χτυπᾷ τ' ἀγκάθια τοῦ σκαντζόχοιρου, ποῦ ἀποτραβάει γαλήνιος τὸ κεφάλι, καὶ συσπειρούμενος γίνεται σὰ σφαῖρα, μέσα στὴν ὁποῖαν κρύβεται τούτος καὶ δὲ μπορεῖ ν' ἀνευρεθεῖ, τόσο πιότερο ἀπὸ τ' ἀγκάθια του κατακομματιάζεται τὸ φίδι.

✱

Στὴν ἀλμυρὴ πεδιάδα τῆς Σαχάρας ὑπάρχουν, κατὰ διαστήματα, κορμοὶ φοινικοειδῶν, γιὰ νὰ ὀδηγοῦνται τὰ καραβάνια καὶ νὰ προφυλάττονται ἀπὸ τίς καθιζήσεις καὶ τοὺς βόθρους. Φαίνεται ὅμως πὼς στὸν τομέα τῆς ἀγάπης, καθὼς ἐπίσης καὶ στὸν τομέα τοῦ μίσους, δὲν ὑπάρχουν κι' ἡ δὲν ἀναζητοῦνται κἂν τέτιοι προστατευτικοὶ καὶ σωτήριοι ὀδηγοί, καὶ μένουν συχνὰ λοιπὸν ἔτσι πολλοὶ στὸ δρόμο τοὺς ἀκαθοδήγητοι καὶ τυφλωμένοι μέσα στ' ἀσυγκράτητο πάθος τους, ἢ μέσα στὸ πάθος τῶν ἄλλων ποῦ παραμονεύουν τριγύρα.

Κι' ὁ ἀπρόσεχτος, ἀπληροφόρητος κι' ἀνυποψίαστος Συρανὸ δὲ σκοτώθηκε, σὰν ὁ Πύρρος, ἀπὸ κανένα κεραμίδι ποῦ πεσε ἀπὸ πάνω θρυμματίζοντάς του τὸ κεφάλι, μὰ—καθὼς ὁ ἐρωτευμένος Ὀράτιος τῆς «Σχολῆς γυναικῶν» τοῦ Μολιέρου κατρακύλησε ἀπὸ τὴ σκάλα—ἔτσι λοιπὸν κι' αὐτός, κατὰ τὴν παράδοση, ποῦ τὸν θέλει διαφορετικὸν ἀπ' ὅ,τι τὸν παρουσιάζει ὁ Ροστάν, περπατώντας μὲ τὴν ἀγαπημένη του γυναικὰ τοῦ μυλωνᾶ στὶς ἐπάλλξεις τοῦ πύργου, κατρακύλησ' ἀπ' αὐτές, ἀπὸ τίς ὁποῖες εἶχεν ἐπίτηδες ἀφαιρέσει μερικὲς πέ-

τρεις ὁ ἄντρας τῆς φίλης του. Σκοτώθηκε τὴ στιγμή πού ζητοῦσε νὰ σκοτώσει τὴν εὐτυχία τοῦ μυλωνᾶ, καθὼς ὁ βασιλιάς τῆς Μακεδονίας Κισσέας, ζητώντας νὰ ρίψει σὲ θόθρο πυραχτωμένο τὸν Ἀρχέλαο, ἔπεσεν ὁ ἴδιος σ' αὐτό.

Προσπαθώντας ὁ Συρανό νὰ κλέψει τὴν ἀμέριμνη χαρὰ τοῦ μυλωνᾶ, πιάστηκε ἀκαθοδήγητος στὴ στημένη παγίδα, καθὼς ὁ Ἀγαμήδης, ζητώντας νὰ κλέψει τὸ θησαυρὸ τοῦ Ὑριέα, τσακώθηκε στὴν παγίδα τοῦ τελευταίου, χωρὶς κἂν ποτὲ νὰ μάθει πὼς τὸ συνεργὸ τῆς τέτοιας κλεψιάς ἀδερφό του τὸν κατάπτε, σὺν ἔφευγε, μετὰ λίγο ἢ γῆ, ἀπαράλλαχτα ὅπως ἢ γῆ κατάπτε καὶ τὸν Ἀμφιάραιο τὴ στιγμή πού τὸν καταδίωκεν ὁ Περικλύμενος.

Τὸν ἐπιπόλαια καὶ χωρὶς καμμιά προφύλαξη ἀπορροφημένο ἀπὸ τὴν ἀγάπη φίλο τῆς γυναίκας του, ὁ μυλωνᾶς προτίμησε νὰ τὸν κατακυλιῇ ἀπὸ τὶς ἐπάλξεις τοῦ πύργου, ἀφαιρώντας λίγες πέτρες κι' ἐξευτελίζοντάς τον ἔτσι μπροστὰ στὴν κατάπληκτη ἐρωμένη του, παρὰ νὰ τῆς προσφέρει γιὰ ὀρεχτικὸ τὴν καρδιά τοῦ ἐραστή της, πράγμα δηλαδὴ πού εἶχε κάνει ὁ ἄντρας τῆς Γαθριέλλας Βερζύ. Ἡ τελευταία τούτη ὑποχρεώθηκε ἀπὸ τὸν ἀπατημένο της σύζυγο νὰ καταβροχθίσει γιὰ τιμωρία της τὴν καρδιά τ' ἀγαπημένου της, καθὼς ἔφαγε τὰ παιδιὰ του ὁ Θυέστης, πού τοῦ τὰ παράθεσε ὁ ἀδερφός του γιὰ δείπνο.

Κι' ἐπανερχόμενοι σ' ὅ,τι ἔχουμε πεῖ στὴν ἀρχή, σημειώ-
νουμε πὼς συχνὰ βλέπουμε πὼς τόσο ἢ ἀγάπη, ὅσο καὶ τὸ μίσος — τὸ μίσος μεταξὺ ἀκόμη ἀδερφῶν — δὲ ξαίρουν πολ-
λάκις αὐτοσυγκράτηση κι' ἐμπόδια, κι' ἢ δὲν ἀναζητᾶν συνε-
τοὺς ὁδηγούς, ὄρια καὶ προφυλάξεις, μὰ κι' οὔτε βέβαια πε-
ριορίζονται στοὺς μυθικοὺς μονάχα χρόνους. Προβάλλουν μὲ
τὴν ἴδια μυωπία καὶ μὲ τὰ ἴδια τὰ ἐλαττώματα, στὴν πραγ-
ματικότητα καὶ τώρα, καθὼς ἐμφανίζονταν στὴν ἐποχὴ τοῦ
Καίν καὶ Ἄβελ, τοῦ Ἐτεοκλέα καὶ Πολυνίκη, τοῦ Ρώμου
καὶ Ρωμύλου. Κι' ἔτσι λοιπὸν τελευταία ἀκόμη ὁ Ντέχμε,
τῆς σοβιετικῆς ζώνης τῆς Γερμανίας, ὠμολογοῦσε στὴν ἀ-
στυνομία πὼς ἔφαγε τὴ νεαρὴ ἀδερφή του, ἀφοῦ τὴ σκότωσε
καὶ τὴ μαγεῖρεψε ὁ ἴδιος.

Ἀλήθεια. Κατὰ τὴν ὁδοιπορία τους πολλοὶ μέσα σ' ἀ-
πέραντο πάθος τους, εἴτε τοῦτο ἦνε ἀγάπη, εἴτε τοῦτο ἦνε μί-
σος, μένουν τυφλωμένοι σχεδόν, τυφλωμένοι μέχρι τέλους,
καὶ χωρὶς καμμιάν ἀχτίδα νηφάλιας κι' ἡρεμῆς σκέψης, σά-
μπως Οἰδίποδες ἀξιολύπητοι μὰ χωρὶς ὅμως καμμιάν ὁδηγὸν
Ἀντιγόνη, καὶ χωρὶς κἂν τὸ χρυσὸ ραβδί ποῦδωκεν ὁ Ἀπόλ-
λωνας στὸν τυφλὸ Τειρεσία.

ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΟ

Φέρτε μου τ' ἄνθος τῆς χαρᾶς νά τὸ γλυκομουρίσω.
 Καὶ τὸ ποτήρι μάλαμα καὶ τὸ ποτήρι ἀσῆμι
 καὶ τὸ κρασί τρελλὸ παιδί πού παίζει μὲς τὸ ἥλιο.
 Κι' ὁ λύχνος; Ἀνοιξιάτικο, πρωτόσκαστο λουλούδι.
 Ὅρκίζομαι στὸ ἑλληνικό, δημοτικὸ τραγούδι,
 κι' ὀρκίζομαι στὴν κλεφτουριά, σ' ὅλα τ' ἄρματαλίκια,
 στ' ἀρχαῖα φυλλώματα πού ζοῦν ἀκόμα στὴν Ἀθήνα
 καὶ στὸν γλυκύτατο Ἰησοῦ, τὸ ἑλληνικώτατο ἄνθος,
 ἄνθος ξανθό, ξενόφερτο μὰ ἑλληνοασητημένο,
 πῶς ἢ γλυκιά μας συντροφιά τὸ πλοῦτος παραδείσου
 ξεπέρασε στὴν ὁμορφιά καὶ στὴν καλοκαρδιά της.

*

Μὰ κάτι λησμονήσαμε. Μήπως θυμᾶσαι, ὦ λύχνε;
 Τὸ φῶς σου πάντα κελαδᾶ στὸ μάτι μας σὰ μνήμη
 κι' ὅλο παραμυθολογᾶ κι' ὅλο ἱστοριογράφει.
 Μήπως θυμᾶσαι, ὦ μάλαμα, γλυκύτατο ποτήρι;
 Τὸ τσοῦγκρισμά σου ἀντιλαλεῖ τοὺς μύθους τῶν αἰώνων.
 Κι' ἐσύ κρασί θρησκευτικό, μήπως ἐσύ θυμᾶσαι;
 Τ' ἀγαπημένα πρόσωπα, τ' ἀστέρια τῆς καρδιάς μας
 κοντά μας — μὰ καὶ χῶρια μας — πάντα πεταλουδίζουν
 σὰν τετραγάλανες εὐχές. Πέστε, λοιπόν, τί λείπει;
 Μὰ τάχατε ἢ περίσταση; Μὰ σὰ γαμήλια ὥρα
 καὶ σὰν ἐπιθαλάμια τριγύρω μας κλαδώνει.
 Κι' ἢ ἐπιθαλάμια μας φιλική. Ρωτήχτε τὴν καρδιά σας.
 Τὰ δακτυλίδια ἐπίσημα μᾶς δένουν στὴν φιλία
 κι' ὁ σεβασμὸς κι' ἡ ἐχτίμηση πάντα μᾶς ἀνταμώνουν.
 Μὰ κάτι λησμονήσαμε. Ρωτήχτε τὴν καρδιά σας.

*

Τῆς μουσικῆς ὁ θησαυρός, τοῦ στίχου τὰ διαμάντια.

*

᾽Ω! φέρτε τὸν τραγουδιστὴ πού εἰδύλλια ζωγραφίζει
 βουκολικά στὸν στίχο του κι' ἐρωτοτραγουδάκια
 γιὰ κάποια μάτια ξάγρυπνα, κάποιες ἀγάπες πρῶτες,
 θάρκες ξανθές στὴ θάλασσα μιᾶς φωτισμένης μέρας,
 κάποιες φιλίες ἀθάνατες σὰν τίς βουνοκορφάδες
 πού ξεροθόρια καὶ βοριά, χιονιές κι' ἀνεμοζάλεις
 πάντα ἀψηφοῦν καὶ στέκονται τῶν ἀστεριῶν γειτόνοι,
 κάποιες ἀφάνταστες ζωές σὰν ξέχωρα λουλούδια
 στοῦ κόσμου τὸν ἀνθόκοσμο, στῆς γῆς τίς ὁμορφάδες.
 ᾽Ω! φέρτε τὸν τραγουδιστὴ, τὸν ρήγα τῆς ἀγάπης.

*

Καλῶς τὸν νιὸ τραγουδιστὴ, τὸ ξέχωρο λουλούδι.
 Τσοῦγκρίστε τὰ ποτήρια σας κι' ἀδειάστε τὸ κρασί σας
 κι' ἀρχίνα τὸ τραγούδι σου, πουλί τοῦ παραδείσου.

—«Χρυσὸ ποτήρι χάρισε τὴν ὥρα τοῦ θανάτου
 τοῦ Κοιλανιοῦ ἢ ἀρχόντισσα στὸν ρήγα π' ἀγαποῦσε.
 Κι' ὁ ρήγας ὅταν γλένταγε σ' αὐτὸ κρασί ρουφοῦσε
 καὶ θάρρευε ἢ ἀγάπη του πῶς γύριζε κοντά του.
 Κι' ὡς ἦρθαν τὰ γεράματα τὸ πλοῦτος του χαρίζει
 σὲ συγγενεῖς καὶ φίλους του, μὰ τὸ χρυσὸ ποτήρι
 στὸν ταπεινὸ τραγουδιστὴ τὸ στέλλει γιὰ μιὰ χάρη :
 σὲ κάθε γλέντι ὡς τραγουδᾷ κρασί νὰ τὸ γεμίζει.
 «Μονάχα ἐσὺ τὰ αἰσθάνεσαι τοῦ ποτηριοῦ τὰ κάλλη,
 τὸν ἔρωτα ποῦ τριγυρνᾷ μὲς τοῦ ἔρωτα τὰ δῶρα».
 Κι' ὅπου συμπόσιον ἀκριβό, ξεφάντωμα στὴ χώρα
 ἀκάλεστα ὁ τραγουδιστὴς μὲ τὸ ποτήρι ψάλλει.—

*

Πίνω στοῦ κάθε τὴν υἰεῖα, στοῦ κάθε τὴν φιλία,
 στοῦ καθενὸς τὸν ἔρωτα, στῆς κάθε μιᾶς τὰ κάλλη.
 Μὰ πίνω πρῶτα καὶ στερνᾷ γιὰ τὸν τραγουδιστὴ μας.
 Μονάχα αὐτὸς αἰσθάνεται τοῦ ποτηριοῦ τὰ κάλλη,
 τὸν ἔρωτα ποῦ τριγυρνᾷ μὲς τοῦ ἔρωτα τὰ δῶρα.

Κ. ΧΡ.

Η ΜΟΙΡΑ Η ΔΙΑΛΕΧΤΗ . . .

Νὰ σφίγγης τὴν καρδιά σου καὶ νὰ φεύγης
 σὰν ἡ ζωὴ τὰ δῶρα τῆς σου ἀρνιέται.
 Ἕνα κυκλάμινο στὸ κάμπο ποῦ σαλεύει
 στὸ χλιαρὸ τοῦ δειλινοῦ τὸ ἀγέρι,
 ἢ φλύαρη σιγὴ τοῦ δάσους μεσ' στὴ νύχτα
 κι' ἢ γαλανὴ τῆς μέρας προσδοκία,
 ἢ ἀπορία στὸ μεγάλο βλέμμα τοῦ παιδιοῦ,
 τὸ ρόδινο παιγνίδισμα χειλιῶν ἀγαπημένων
 εἶναι τόσο σημαντικὰ γιὰ τὴ ζωὴ
 ὅσο καὶ ἡ ἀλήθεια.

Σὰν οἱ ἐλπίδες τὰ φτερὰ βαρεῖα διπλώσουν
 κι' ἀποσταμένοι πιά οἱ πόθοι σου κουρνιαίνουν,
 κι' οἱ χῶρες τῶν ὀνείρων σου σκορπίσουν
 σὰν ὀπτασίες κυνηγημένες
 μὴν πῆς : «ἄς εἶναι, ἔτσι θὰ ζήσω».
 Τί νὰ τὶς κάνης τὶς σκιές; Κάλλιο μαζί σου
 νὰ χάνονται κι' αὐτές. Καὶ μὴν τὶς κλαῖς.
 Νὰ σφίγγης τὴν καρδιά σου καὶ νὰ φεύγης.
 Νὰ ἡ μοῖρα ἢ διαλεγμένη τῆς ζωῆς!

Θ. ΤΑΝΤΑΛΟΣ

ΤΟ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΣΤΟΝ «ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ»

Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ : Ὑπόθεση τοῦ ἔργου εἶναι ὁ φόνος τοῦ Ἀγαμέμνονα, τοῦ ἥρωα τῆς Τροίας, μόλις γύρισε ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν.

Πρὶν ἀπὸ τὸν Αἰσχύλο τὸ ἔπος καὶ ἡ λυρική ποίηση ἐπραγματεύθησαν τὸν μῦθον αὐτό. Τὸ ἔπος, σύμφωνα μὲ τὸν ἠρωϊκό του χαρακτήρα, παρουσιάζει τὸν Ἀγαμέμνονα νὰ σκοτώνεται σὲ συμπλοκή, πού ἐτοίμασε ὁ Αἰγισθος μόλις ὁ Ἀγαμέμνονας γύρισε ἀπὸ τὴν Τροία.

Ἡ λυρική ποίηση προτιμᾷ τὴν τραγικώτερη παράδοση σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ Ἀγαμέμνονας σκοτώνεται ἀπὸ τὴν γυναῖκα του τὴν Κλυταιμῆστρα μέσα στὸ ἀνάκτορο. Τὴν παράδοση αὐτὴ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Αἰσχύλος· σ' αὐτὴ βρίσκει πολλές εὐκαιρίες νὰ ἐκφράσῃ τὶς προσωπικὲς του ἀντιλήψεις, πάνω στὶς ἀρχές, πού διέπουν τὶς ἀνθρώπινες πράξεις καὶ νὰ τὶς διατυπώσῃ σὲ νόμους τῆς ζωῆς.

Ὁ φόμος τοῦ Ἀγαμέμνονα δὲν εἶναι ἓνα ἀπλό, μεμονωμένο γεγονός μέσα στὸ δράμα. Εἶναι συνέπεια ἄλλων τραγικῶν γεγονότων, πού ζωντανεύουν στὴ μνήμη τοῦ θεατῆ μὲ συγκινητικώτατες περιγραφές. Ὁ ἥρωας τοῦ δράματος βαρύνεται ἀπὸ μεγάλα ἁμαρτήματα καὶ δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀποφύγῃ τὶς συνέπειές των. Παράλληλα ὅμως μὲ τὰ σφάλματά του παρουσιάζονται καὶ τὰ μεγάλα του προτερήματα. Ὅταν παρουσιάζεται στὴν σκηνὴ εἶναι κιόλας ντυμένος μὲ τὴ μεγάλη δόξα τῶν κατορθωμάτων του, πού λίγη ὥρα πρὶν ἔχει διηγηθῆ ὁ κήρυκας. Ἡ παρουσία του ἔχει δημιουργήσει μιὰν ἀτμόσφαιρα συμπάθειας καὶ σεβασμοῦ, μέσα στὴν ὁποίαν θ' ἀντηχήσουν τραγικώτατα οἱ ἐπιθανάτιες κραυγές του, ὅταν θὰ μῆνι στὸ μοιραῖο ἀνάκτορο.

Ὁ χορὸς γίνεται τραγικώτατο στοιχεῖο μὲ τὴν χρησιμοποίησιν γερόντων. Ἡ ἀγωνία τοῦ ἔργου μεταβιβάζεται ἀπὸ τοὺς λευκοὺς γέροντας στοὺς θεατῆς πολὺ πειὸ ἀποτελεσματικὰ παρά ἂν ἀποτελοῦσαν τὸν χορὸ πρόσωπα νεώτερα. Ὁ χορὸς ἀγωνιᾷ γιὰ κάτι, πού στηρίζει στὴν προσωπικὴ του πείρα. Ποιὸς μπορεῖ ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν σοφία τῶν ἀσπρῶν μαλλιῶν;

Τὸ ἔγκλημα τῆς Κλυταιμῆστρας παρουσιάζεται μ' ὄλη του τὴν φρίκη καθὼς ἡ ἴδια τὸ περιγράφει μὲ περηφάνεια καὶ θρασύτητα.

Κι' ὁ τραγικώτατος ρόλος τῆς Κασσάνδρας, πού προφητεύει τὸν θάνατό της καὶ περιγράφει μέσα στὸ προφητικὸ της παραλήρημα καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονα τὸ φόνο, ἐπιτείνει σὲ ἀνείπωτο βαθμὸ τοῦ ἔργου τὴν ἀγωνία.

Καὶ τὰ δευτερεύοντα ἀκόμα πρόσωπα τοῦ δράματος δημιουργοῦν δραματικώτατες στιγμές· ὁ ἀπλοϊκὸς φύλακας, πού

χαιρετᾶ στοῦ φῶς τῶν φρυκτωριῶν τὸ γυρισμὸ τοῦ ἀγαπητοῦ του κυρίου καὶ τὴν ἀπελευθέρωσή του ἀπὸ τὴν τυραννικὴ ἐξουσία τῆς Κλυταιμῆστρας· ὁ κήρυκας τοῦ στρατοῦ, ποῦ χαιρετᾶ τὸ χῶμα καὶ τὸν ἥλιο τῆς ἀγαπημένης του πατρίδας καὶ προτρέπει ὄλους νὰ τρέξουν νὰ καλωσορίσουν τὸν βασιλιά τους.

Ἔτσι ὁ ποιητὴς δίνει στὰ ἀπλᾶ στοιχεῖα τοῦ μύθου τραγικώτατο μεγαλεῖο.

Ἡ ΘΕΑ ΔΙΚΗ. Ὁ «Ἀγαμέμνων» εἶναι ἕνας ὕμνος πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Ὁ σεβασμὸς τοῦ ποιητῆ σ' αὐτὴν εἶναι τόσοσὺν μέγας, ὥστε τὴν παρουσιάζει στοῦ ἔργου του σὰν τὴν μεγάλη Θεὰ Δίκην, ποῦ προστατεύει τὴν τιμιότητα καὶ τὴ μετριοφροσύνη. Εἶναι ἡ προστάτρια τῶν φτωχῶν σπιτιῶν, σ' ὅσα λάμπει ἡ σωφροσύνη καὶ τὸ μέτρο· τοῦ φρόνιμου ταύτη, ποῦξέρει τὸ μέτρο καὶ κανονίζει σύμφωνα μ' αὐτὸ τὸ βάρος τοῦ πλοίου του. Ἡ ἀσέβεια καὶ ἡ περηφάνεια ὀδηγοῦν τοὺς ἀνθρώπους στὴν ἀδικία καὶ τὴν καταστροφή. Ἡ Θεὰ Δίκη ἀποστρέφεται τὰ πλοῦτη, ποῦ εἶναι βυθισμένα στὴν ἀσέβεια καὶ ὄσους ἔχουν ἀγνοήσει καὶ καταπατήσει τὸν βωμό της, τυφλωμένοι ἀπ' τὴν ὑπερβολικὴ τους ἀλαζονεία :

«Τὰ χρυσόπαστα δ' ἔδεθλα σὺν πίνῳ

χειρῶν παλιντρόποις

ὄμμασι λιποῦσ' ὄσια προσέβατο, δύναμιν οὐ

σέβουσα πλοῦτου παράσημον αἰνῶ (στ. 776—780).

Οἱ ἀσεβεῖς πρέπει νὰ ὀδηγηθοῦν στὴν σωφροσύνη καὶ τὴν δικαιοσύνη, ποῦ εἶναι ἡ θάση τῆς εὐτυχίας. Κι' αὐτὸ θὰ γίνῃ μὲ τὴν τιμωρία. Μονάχα μὲ τὴ δυστυχία εἶναι δυνατό νὰ καταλάβουν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀξία τῆς δικαιοσύνης. Ἡ τιμωρία εἶναι «βιαία χάρις» τῶν θεῶν, γιὰ νὰ ὀδηγήσουν τὸν ἄνθρωπο στὴν σωφροσύνη. Νόμος τῆς ζωῆς καὶ προϋπόθεση τῆς πείρας καὶ τῆς γνώσης εἶναι τὸ «πάθος». Ἔτσι ὤρισε ὁ Ζεὺς.

Κι' αὐτὸ εἶναι ἡ πεῖδὸς μεγάλη δικαίωση τῆς θεᾶς Δίκης. Ὁ μέγας σεβασμὸς τοῦ ποιητῆ σ' αὐτὴν θὰ μπορούσε νὰ διαλύσῃ τὸ σκεπτικισμό του γιὰ τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία. Αὐτὸς ὅμως δὲν γίνεται, γιὰτὶ ἡ δυστυχία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μεγάλη καὶ μένει πάντα γιὰ τὸν εὐαίσθητο ποιητὴ πηγὴ θλίψης καὶ ὀδύνης. Στὸν πόνο του ὁ ποιητὴς δὲν διστάζει νὰ ὀνομάσῃ ἄδικο ἐκεῖνο, ποῦ τὸ αἰσθητὰ του τῆς δικαιοσύνης τὸν ἔκαμνε νὰ πιστεύῃ, ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ.

Ὁ ΧΟΡΟΣ ΤΩΝ ΓΕΡΟΝΤΩΝ. Ὁ χορὸς μένει ἀκίνητος μέσα στὴν ὀρχήστρα μακριὰ ἀπὸ τὴν ἄλλην δράση τῆς τραγωδίας. Ἐχει ὅμως τὸ δικαίωμα νὰ μιλᾷ γιὰ τὴν δίκαιη τιμωρία τῆς ὑπερβολῆς καὶ τοῦ θράσους καὶ νὰ θρηνηῖ μαζὶ γιὰ τοὺς ἥρωας, ποῦ ὑποφέρουν.

Οἱ περιγραφές του, γεμάτες λυρισμὸ, γιὰ τὴν θυσία τῆς Ἰφιγένειας καὶ γιὰ τοὺς ἀνδρες ποῦ σκοτώθηκαν μακριὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα τους γιὰ μιὰ γυναίκα θὰ προέλθουν ἀπὸ τὴν προσπάθειάν του νὰ δεῖξῃ μεγαλύτερα τὰ σφάλματα τοῦ Ἀγαμέμ-

μνονα καὶ νὰ δικαιολογήσῃ ἔτσι τὴν τιμωρίαν του. Ἡ θυσία τῆς Ἰφιγένειας θὰ χαρακτηριστῇ σὰν πράξη ἀνίερη, τολμηρή, ποῦ προήλθεν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ ὑπερηφάνεια τοῦ Ἀγαμέμνονα. Τολμᾷ ὁ ἴδιος νὰ θυσιάσῃ τὴν κόρην του, τὴν ὠραία παρθένα, γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν ἀρχιστρατηγία, ποῦ τοῦ εἶχαν ἀναθέσει οἱ Ἕλληνες.

Ἡ πείρα ὅμως ἔχει διδάξει τοὺς γέροντες, πῶς ἡ δυστυχία εἶναι ἡ τιμωρία μιᾶς τέτοιας ὑπερβολῆς. Ὁ Ἀγαμέμνονας ἄραγε θὰ μπορέσῃ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν τιμωρίαν; Ἡ σκέψη αὐτῆ γίνεται ἡ πηγὴ μιᾶς ἀκατάπαυστης ἀγωνίας, γιατί ὁ Ἀγαμέμνονας παραμένει γι' αὐτὸν ὁ ἀγαπητός του κύριος καὶ προστατῆς.

Τὰ φοβερὰ λόγια τῆς Κλυταιμίστρας «ἐγρηγορὸς τὸ πῆμα τῶν ὀλωλᾶτων» (σελ. 346) τὴν μεγαλώνουν ἀκόμη περισσότερο. Σκέπτεται τώρα τὸ ἄνθος τῶν Ἀργείων, ποῦ ἔχει ὀδηγηθῆ ἀπὸ τοὺς Ἀερείδες στὴν ἐκστρατείαν καὶ τώρα ἀντὶ γι' αὐτοὺς ἔρχεται πίσω στὴν πατρίδα «τεύχη καὶ σποδὸς ἀνωφελῆς» καὶ τελειώνει

«μένει δ' ἀκοῦσαι τί μοι
μέριμνα νυκτηρεφές'
τῶν πολυκτόνων γὰρ οὐκ
ἄσκοποι θεοί..... (στ. 459—465)

Ἡ ἀγωνία τοῦ χοροῦ ἀρχίζει σιγά-σιγά ἀπὸ ἄοριστο συναίσθημα νὰ φθάσῃ στὴν βεβαιότητα. Ὁ κήρυκας ἐπεκύρωσε τὴν εἶδηση, ὅτι ὁ Πάρις ἔχει πειὰ τιμωρηθῆ γιὰ τὴν ἀσέβειά του. Νὰ μιὰ ἀπόδειξη γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς Θεᾶς Δίκης.

Ἡ περιγραφή ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀγαμέμνονα τῆς καταστροφῆς τῆς Τροίας δείχνει ὅτι ἔλειψε ἀπὸ τὲς πράξεις του ἡ δικαιοσύνη καὶ τὸ μέτρον. Ἡ τιμωρία του εἶναι βέβαιη. Τὸ προαίσθημα τοῦ χοροῦ, ποῦ τὸν βασανίζει, μεταβάλλεται σὲ φρίκη· θὰ ἤθελε νὰ ἐξηγοῦσε τὸ προαίσθημά του, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ προειδοποιήσῃ τὸν κύριόν του. Ἀλλὰ οἱ θεοὶ δὲν τοῦ ἔχουν δώσει τὸ χάρισμα τῆς μαντείας καὶ ὅλη του ἡ ἐπιθυμία νὰ βωθῆσῃ τὸν κύριόν του περιορίζεται σὲ μιὰ εὐχή :

«εὐχομαι δ' ἐξ ἐμᾶς
ἐλπίδος ψύθη πεσεῖν
εἰς τὸ μὴ τελεσφόρον» (στ. 998—1000)

Μπροστὰ στὴν Κασσάνδρα ἡ ἀγωνία του θὰ φθάσῃ στὸ κατακόρυφον. Δὲν εἶναι βέβαια σὲ θέση νὰ ἐξηγήσῃ τοὺς φρικτοὺς χρησμούς της· γνωρίζει ὅμως ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ δυστυχίες νὰ προμηνύουν στοὺς ἀνθρώπους. Κι' ἀμέσως θ' ἀκούσῃ ἀπὸ τὴν Κασσάνδραν ἐκεῖνο, ποῦ ὡς τώρα δὲν ἐτόλμησε νὰ προφέρῃ. Τὸ κτύπημα εἶναι φοβερό, ἀλλὰ ἔχει ἀκόμη τὸ θάρρος νὰ ἐλπίζῃ. Μὲ τὸν θρῆνο τῆς Κασσάνδρας γιὰ τὸν δικό της θάνατο θὰ χαθῆ κι' ἡ τελευταία τοῦ ἐλπίδα. Βλέπει τὴν ὠραία κόρη τοῦ Πριάμου, τελευταῖο θῆμα τοῦ Ἀγαμέμνονα, νὰ προχωρῇ θαρραλέα στὸν θάνατο ἀφοῦ ἐθρήνησε πικρὰ τὴν καταστροφή τῆς

πατρίδος της. Οί ευχές εἶναι πειὰ περιττές. Ἡ Δίκη θὰ ἐπιβάλη τὴν τιμωρίαν της.

Τώρα δὲν τοῦ μένει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ θρηνήσῃ τὴν θλιθερὴν τύχην τῶν ἀνθρώπων. Μπροστὰ στὴν τόσῃ δυστυχίᾳ θὰ καταλήξῃ στοῦ συμπεράσματος, ὅτι εὐτυχία σχεδὸν δὲν ὑπάρχει ἢ τουλάχιστον κανένας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζήσῃ μακριὰ ἀπὸ τὴν δυστυχίαν. Ἡ τιμωρία τοῦ Ἀγαμέμνονα, πρὶν προφθάσῃ νὰ χαρῆ τὴν νίκην του, θὰ τοῦ φανῆ ὑπερβολικὴ καὶ ὁ ἐκδικητὴς Δαίμων θαρῶς στὴν ὀργὴν του καὶ ἀχόρταγος σὲ ἐκδίκησιν. Ὅλα αὐτὰ ἀφήνουν ὡς κάποιον σημεῖον ἀδικαιολόγητον τὸν φόνον τοῦ Ἀγαμέμνονα καὶ γι' αὐτὸ ἔχει τὸ δικαίωμα ἀκατάπαυστα νὰ θρηνῇ τὸν νεκρὸν του κύριον. Μονάχα ἡ σκέψις, ὅτι ὑποφέρει πάντοτε ἐκεῖνος, πού ἔχει ἁμαρτήσῃ θὰ σταματήσῃ τὸν θρῆνό του. Εἶναι ὁ σεβασμὸς τοῦ ποιητῆ γιὰ τὴν δικαιοσύνην, πού μπορεῖ νὰ μετριάσῃ τὴν λύπην του καὶ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν τιμωρίαν.

Εἶναι φανερὴ ἡ τραγικότης, πού προσθέτει στὸ δράμα ἡ ἀγωνία τοῦ χοροῦ. Τραγικὴ ἀντίθεση ἀποτελεῖ τὸ ἔσωτερικὸν τοῦ πάθος μὲ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τῆς γεροντικῆς του ἡλικίας. Ἀγωνιᾷ, φρίττει μὲ τὴν ἰδέαν τῆς τιμωρίας τοῦ κυρίου του καὶ θέλει νάρθῃ σὲ βοήθειάν του, ἀλλὰ ἡ θέσις του τοῦ ἐπιβάλλει ἀδράνεια καὶ ἀκίνησιάν μέσα στὴν ὀρχήστραν.

Ὁ θρῆνός του ὅμως εἶναι τὸ δραματικώτερον στοιχεῖον. Μπροστὰ στὸν νεκρὸν Ἀγαμέμνονα ἀναγνωρίζει τὴν τιμωρίαν τῆς θεᾶς. Τὸ ὅτι ὅμως δὲν διστάζει νὰ τὴν θεωρήσῃ ὑπερβολικὴ καὶ νὰ θρηνήσῃ ἀκατάπαυστα τὸν θάνατον τοῦ κυρίου του δημιουργοῦν τὴν τραγικότητά τοῦ ἔργου.

Ὁ θεατὴς θὰ συγκινηθῇ περισσότερο μπροστὰ σὲ μιὰ ὑπερβολικὴν τιμωρίαν ἐνῶ θὰ αἰσθανθῇ ἰκανοποίησιν μᾶλλον παρὰ θλίψιν γιὰ μιὰ δίκαιην τιμωρίαν. Ἐτσι τὸ ἔργο γίνεται πιεὶδ συγκινητικὸ καὶ ἀποφεύγει τὴν ψυχρότητα, πού θὰ τὸ καταδίκασε ἢ προσπάθειαν τοῦ ποιητῆ νὰ δικαιολογήσῃ χωρὶς δισταγμὸν καὶ ἀμφιβολίαν τὴν τιμωρίαν τοῦ ἥρωά του.

ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑ. Τὸ τραγικώτερον σημεῖον στὴν δράσιν τῆς Κλυταιμῆστρας εἶναι τοῦ συζύγου της ὁ φόνος ἀπὸ τὴν ἴδιαν. Ἡ ἀποψὴ αὐτῆ εἶναι ἡ τραγικώτερον καὶ γι' αὐτὸ ὁ ποιητὴς προσπαθεῖ νὰ μείνῃ ὁ φόνος τοῦ Ἀγαμέμνονα ἔργο μονάχα τῆς Κλυταιμῆστρας. Ἡ συνειροχὴ τοῦ Αἰγισθοῦ ἐξαφανίζεται ἀπὸ ὅλον τὸ ἔργο καὶ δηλώνεται μόνον στὸ τέλος ὅταν ἡ ἴδια ἡ Κλυταιμῆστρα ἔχει παρουσιάσει πειὰ τὸν φόνον σὰν δικό της ἔργο, πού τὸ ἐτοιμάζει ἀπὸ καιρὸ. Προσπαθεῖ βέβαια νὰ δικαιολογήσῃ τὸν φόνον σὰν ἐκδίκησιν τῆς θυσίας τῆς κόρης της, ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ δικαιωθῇ ἡ σύζυγος, πού φονεύει τὸν «ὀμοδέμνιον πόσιν;» Μιὰ ἄλλη γυναῖκα, ἡ Κασσάνδρα, πού ὁ Ἀγαμέμνωνας τῆς κατὰστρεψε τὴν πατρίδα, ἔσφαξε τοὺς γονεῖς καὶ τόσοσ ἀδελφοὺς καὶ αὐτὴν τὴν ἔχει ὀδηγήσει ἐδῶ — τὸ ξέρει τόσοσ καλά — στὸν θάνατον, θρηνεῖ παρ' ὅλα αὐτὰ τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ καταδικάζει πικρότατα τὴν Κλυταιμῆστραν.

Ἡ Κλυταιμίστρα πῶς εἶναι δυνατόν τώρα νὰ δικαιολογήσῃ τὴν πράξιν τῆς παρουσιάζοντάς τιν σάν ἐκδίκηση τῆς θυσίας τῆς Ἰφιγένειας; Τὸ ἔγκλημά της εἶναι ἀδικαιολόγητον. Ἐκεῖνο πού μπορεῖ νὰ τὸ ἐξηγήσῃ εἶναι μονάχα οἱ παράνομες σχέσεις τῆς μὲ τὸν Αἴγισθον. Στὴν συνείδηση τοῦ θεατῆ ἡ Κλυταιμίστρα εἶναι καταδικασμένη. Ἔτσι ἡ ἀναίδεια καὶ ἡ θρασύτητα, μὲ τὴν ὁποῖαν διηγεῖται τὸν φόνον, τὴν παρουσιάζουν μὲ ἓνα χαρακτήρα ἀπαίσιον ἢ ἀντίθεση τῆς τωρινῆς ἀνάληπτης Κλυταιμίστρας μὲ τὴν Κλυταιμίστρα ὅπως παρουσιάζεται στὴν ἀρχὴ τοῦ ἔργου, ὅταν ὑποδέχεται μὲ γλυκύτητα καὶ τρυφερότητα τὸν ἄνδρα τῆς, δείχνει πῶς ἀνάγλυφο τὸν ἐγκληματικὸν τῆς χαρακτήρα. Τώρα ἡ Κλυταιμίστρα φέρει μιὰ νέα δικαιολογία. Ὁ «Δαίμων», ὁ ἐκδικητὴς τῶν ἐγκλημάτων τῶν Ἀτρειδῶν, ἔχει ὀπλίσει τὸ χέρι της γιὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Ἀγαμέμνονα. Τὸν «δαίμονα» αὐτὸν δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἀρνηθῆ ὁ ποιητὴς, ἀλλὰ τὸ ἴδιο δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθῆ καὶ τῆς Κλυταιμίστρας τὴν ἐνοχίαν. Ὁ χορὸς εἶναι θέβαιος, ὅτι, ὅσο ὁ Ζεὺς βρῖσκεται στὸν θρόνον του, θὰ ἰσχύῃ ὁ νόμος «παθεῖν τὸν ἔρξαντα». Ὁ Ἀγαμέμνονας ἔχει πληρώσει τὰ σφάλματά του, μὰ καὶ ἡ Κλυταιμίστρα πρέπει νὰ τιμωρηθῆ, γιὰ τὴν πράξιν τῆς ἔχει ξεπεράσει τὸ μέτρο καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Στὸ τέλος τοῦ δράματος ἡ Κλυταιμίστρα παρουσιάζεται κουρασμένη. Ἡ θρασύτητά της ἔχει ὑποχωρήσει καὶ ἡ θέλησή της ἔχει καμθῆ. Νοιώθει τὴν ἀδυναμία της μπροστὰ στὴν ἀδυσώπητη ὀργὴ τοῦ «δαίμονος».

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον. Παρουσιάζεται ὅμως στὸ τέλος καὶ ὁ Αἴγισθος, ὁμολογεῖ τὴν συνενοχίαν του στὸν φόνον κι' ἔτσι προπαρασκευάζεται τὸ δεύτερο ἔργο τῆς τριλογίας, αἱ «Χοηφόροι».

ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑΣ. Ὁ Ἀγαμέμνωνας, ὁ ἥρωας τοῦ δράματος, ἔχει στὸ ἔργο τὸ μικρότερον μέρος ὕστερα ἀπὸ τὸν φύλακα. Παρουσιάζεται στὴ σκηνὴ γυρίζοντας ἀπὸ τὴν Τροία γεμάτος χαρὰ γιὰ τὴ νίκη του καὶ πρὸ πάντων γιὰτὶ βρῖσκεται ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια στὴν ἀγαπημένη του πατρίδα. Ἡ εὐτυχία του εἶναι μεγάλη καὶ δὲν σκέφτεται παρὰ μονάχα πῶς νὰ τὴ διατηρήσῃ. Πρέπει νὰ φανῆ ἀπερήφανος, λογικός, καλὸς στοὺς ὑπηκόους καὶ στοὺς δούλους του, γιὰ νὰ κερδίσῃ τὴν εὐμένειαν τῶν θεῶν. Στὸ ἀνάκτορον ὅμως, πού νομίζει ὅτι τὸν περιμένει ἡ οἰκογενειακὴ γαλήνη, θὰ βρῆ τὸν οἰκτρότερον θάνατον. Ὁ φόνος του ἔτσι γίνεται τραγικώτατος. Κι' ἡ ὀλιγόλεπτη παραμονὴ του στὴν σκηνὴ τονίζει τὸ ἀπροσδόκητον τέλος του.

Ἡ τραγικότητα τοῦ φόνου τοῦ ἥρωα γίνεται ἐντονώτερη μὲ τὰς ψυχικὰς μεταπτώσεις του. Ἐχει ἐμφανισθῆ δυνατός καὶ δὲν φοβάται νὰ περιγράψῃ μὲ περηφάνεια τὰς ὑπερβολὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ στὴν καταστροφὴ τῆς Τροίας. Στὴ μανία τῆς ἐκδίκησης δὲν εἶχαν σκεφτῆ, ὅτι ἦταν δυνατό νὰ ἐξοργίσουν τοὺς θεοὺς. Μονάχα τώρα, πού πρόκειται νὰ μπῆ στὸ μοιραῖον ἀνάκτορον, σκέφτεται ὅτι ἡ ὑπερβολὴ σὲ κάθε τῆς ἐκδήλωσιν εἶναι μι-

σητή στους θεούς. Διαλαλεί την άξία του μέτρου στις πράξεις των ανθρώπων και φοβάται μήπως προσβάλη τους θεούς, αν δεχτή τιμές, που ανήκουν μονάχα σ' αυτούς. Όλα αυτά μαζί με την άνησυχία του για τὸ μέλλο και την ευγενική του υποχώρηση στη θέληση τῆς Κλυταιμίστρας, τὸν κάνουν συμπαθέστατο και δημιουργοῦν μιὰν ἀτμόσφαιρα, μέσα στην ὁποίαν θ' ἀντηχήσουν τραγικώτατα οἱ ἐπιθανάτιες κραυγές του. Κι' ὁ χορὸς θάχῃ τὸ δικαίωμα νὰ θρηνηῖ ἀκατάπαυστα τὸν φόνου τοῦ «εὐμενεστατοῦ φύλακος» πρὸ πάντων ὅταν βλέπῃ στὸ πρόσωπο τοῦ δειλοῦ Αἰγίσθου τὸν αὐριανὸ τύραννο.

ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ. Τῆ στιγμῆ, πού ὁ χορὸς με τὰ πένθιμα προαισθηματὰ του ἔχει φθάσει στὸ κατακόρυφο τῆς ἀγωνίας του παρουσιάζεται στὸ ἔργο ἡ Κασσάνδρα. Στεφανωμένη και ντυμένη με τὸ μαντικὸ ἔνδυμα μένει ἀκίνητη πάνω στὸ ἄρμα ἢ ὠραία κόρη τοῦ Πριάμου. Ὁλη ἡ προσοχὴ τῆς εἶναι στραμμένη στὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνα, πού βρίσκεται μπροστὰ στὰ ἀνάκτορα. Εἶναι ὁ θεός, ὁ πρῶτος τῆς ἐραστής, πού τῆς ἔδωσε τὸ χάρισμα τῆς μαντείας, τὸ θεῖο δῶρο, πού ἔγινε κατάρρα γι' αὐτὴ και τὴν οἰκογένειά τῆς. Θυμωμένος ὁ θεός, γιατί δὲν κράτησε τὴν ὑπόσχεσή τῆς νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, τὴν καταδίκασε νὰ μὴ πειθῆ κανένα με τὲς μαντεῖες τῆς. Μάταια προφήτεψε τὴν καταστροφὴ τῆς πατρίδας τῆς. Μάταια εἶχε προτρέψει τοὺς Τρῶες νὰ φυλαχτοῦν ἀπὸ τοὺς δόλους τῶν Ἑλλήνων. Καὶ τώρα δοκιμάζει χάρις σ' αὐτὸ τὴν τραγικώτερη ἀγωνία. Βυθισμένη στην ἔκστασή τῆς φαίνεται, πῶς δὲν ἀκούει τὲς διαταγές τῆς Κλυταιμίστρας και τὲς συμβουλές τοῦ χοροῦ.

Στὸ τέλος θγαίνει ἀπὸ τῆ ἐπίμονη σιωπῆ τῆς με κραυγές πόνου και ἐπικλήσεις στὸν Ἀπόλλωνα. (1) Μ' αὐτὰ ἐκδηλώνει τὸν τρόπο τῆς, πού δοκιμάζει τὴν στιγμῆ αὐτῆ. Μέσα στὸ προφητικὸ τῆς ὄραμα παρακολούθησε τὰ τρομερὰ μυστικὰ και τὰ ἐγκλήματα, πού θαραίνουν τὴν οἰκογένεια τῶν Ἀτρειδῶν. Ὁ φόνος τοῦ Ἀγαμέμνονα παρουσιάζεται μπροστὰ τῆς μ' ὅλη τὴ φρίκη του και βλέπει τώρα τὸ δίκου ξίφος νὰ περιμένη ἀκονισμένο τὸ δικὸ τῆς λαιμό. Μπροστὰ στὸ θάνατο θυμάται τὴν ἀγαπημένη τῆς πατρίδα με τὸν ὠραῖο Σκάμανδρον, πού κοντὰ του μεγάλωσε. Ζωντανεύουν τώρα στὴ μνήμη τῆς ἡ καταστροφὴ, οἱ θυσίες, ὁ τραγικὸς θάνατος τοῦ γέρου πατέρα τῆς και τῶν τόσων παιδιῶν του. Δὲν ἦταν ὅμως ὄλα αὐτὰ ἀρκετὰ γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὸ θυμὸ τοῦ Ἀπόλλωνα. Κι' ὁ θυμὸς του τώρα ἐκδηλώνεται στὴ θέληση τῆς Κλυταιμίστρας νὰ τιμωρήσῃ τὴν ξένη, πού ἔφερε ἀπὸ τὴν Τροία ὁ ἄντρας τῆς στὸ ἀνάκτορό τους.

Ὡστόσο δὲ λυγίζει μπροστὰ στὸ θάνατο. Προχωρεῖ στὸ ἀνάκτορο, ὅπου τὴν κάλεσε ἡ Κλυταιμίστρα, με θάρρος, χωρὶς θρήνους' ξέρει καλά, ὅτι δὲν θὰ μείνῃ ὁ θάνατός τῆς ἀτιμῶρη-

(1) «Ὅτοτοτοτοῖ πόποι δᾶ» (στ. 1076).

τος από τούς θεούς.

Τὸ θέαμα τῆς ὠραίας κόρης, πού ἀντικρύζει τὸ θάνατο μὲ τόσο θάρρος προκαλεῖ ἀνείπωτη λύπη καὶ θαυμασμό. Τὰ λόγια τοῦ χοροῦ «ὦ τλήμον, οἰκτεῖρω σε θεοφάτου μόρου» (στ. 1321) δὲν ἀντιπρόσωπεύουν μονάχα τὰ δικά του αἰσθήματα γιὰ τὴν κόρη ἀλλὰ καὶ καθενὸς πού παρακολουθεῖ ἢ διαβάζει σήμερα τὴν τραγωδία.

Στὴν μαντεία τῆς Κασσάνδρας ζοῦν χορὸς καὶ θεατὲς ὅλον τὸν τρόπο, πού γεννοῦν τὰ προηγούμενα ἐγκλήματα, πού θαρραίνουν τοὺς Ἀτρεΐδες. Ὁ φόνος τοῦ Ἀγαμέμνονα μεταφέρεται μπροστά του μ' ὅλες τὶς τραγικὲς του λεπτομέρειες. Μὲ τὸ πρόσωπο τῆς Κασσάνδρας ὁ ποιητὴς κατορθώνει νὰ δημιουργήσῃ τὴν περὶ μεγάλη τραγικὴ συγκίνηση καὶ τὴν περὶ μεγάλη φρίκη. Ὁ φόνος δὲν γίνεται γνωστός μὲ τὴν τυπικὴ διήγηση τοῦ κήρυκα, ὅταν πειὰ ὅλα ἔχουν τελειώσει. Οἱ δυστυχισμένοι γέροντες τοῦ χοροῦ παρακολουθοῦν μέσα στοῦ παραλήρημα τῆς Κασσάνδρας τὸν φόνο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, χωρὶς νᾶναι σὲ θέση νὰ βοηθήσουν τὸν ἀγαπημένο τους κύριο.

Ἡ ΕΝΤΥΠΩΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑ. Φόνοι καὶ ἀναμνήσεις φόνων ἐτάραξαν τὸν θεατὴ, πού παρακολούθησε τὸ ἔργο. Τὸ μεγάλο ὅμως πνεῦμα τοῦ ποιητῆ κατορθώνει νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ τὸν καταθλιπτικὸν τρόπο, πού γεννᾷ τὸ θέαμα τῆς δυστυχίας. Ἡ ἠθικὴ ἀρχὴ πάνω στὴν ὁποία στηρίζεται καὶ δικαιολογεῖ τὴν δυστυχία δίνουν τὴν ἐντύπωση, πῶς ἡ δυστυχία δὲν εἶναι ἀναπόφευκτη. Τὴν τύχη τῶν ἀνθρώπων δὲν τὴν ρυθμίζει ἡ τυφλὴ Εἰμαρμένη, ἀλλὰ μιὰ δίκαιη Θεὰ κυβερνᾷ τὸν κόσμον. Οἱ ἄνθρωποι, πού τιμοῦν τὴν Μεγάλῃ Θεᾷ πιθανὸν νὰ μὴ δυστυχίσουν ἐνῶ εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποφύγουν τὴν τιμωρίαν ὅσοι τὴν ἀγνοοῦν. Ἐποὶ ὁ θεατὴς, παρ' ὅλη τὴ θλίψη του γιὰ τὶς συμφορὰς τῶν ἡρώων τοῦ ἔργου, φεύγει μὲ τὴν ἀνακούφιση, πού γεννᾶται σ' αὐτὸν ὅταν ἀκούῃ τὸν χορὸ νὰ ψάλλῃ μὲ τόση πίστη «οἰκῶν γὰρ εὐθυδίκων καλλίπαις πότμος αἰεὶ» (στ. 762).

Καὶ δὲν εἶναι μονάχα τὰ ὑψηλὰ διδάγματα, πού μετριάζουν τὴν φρίκη τῆς δυστυχίας στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ τραγωδία.

Ἡ θεία τέχνη τοῦ ποιητῆ, πρὸ πάντων στὰ χορικά μὲ τὸ ξεχείλισμα τοῦ λυρισμοῦ του, χαρίζει στὸν θεατὴ τὴν ἀνακούφιση καὶ τὴν χαρὰ, πού εἶναι δυνατὸ νὰ προσφέρει ἡ τέχνη.

«Θὰ παραμένῃ πάντοτε» λέγει ὁ Livingstone «ὅρος τῆς μεγάλης τραγωδίας νὰ δείχνῃ ὅ,τι σκοτεινότερο ὑπάρχει στὴ ζωὴ χωρὶς ν' ἀφήνῃ στοῦ τέλος ἓνα καταθλιπτικὸ αἰσθημα θλίψης» (2)

ΜΑΓΔΑ ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ

(2) «The legacy of Greece» p 268, Oxford.

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ *

Καὶ ὁ ἀληθινὸς θεὸς τοῦ ξημέρωσε μιὰ μέρα ἀσύγκριτη. Οὐδέποτε ἔλαμψε τέτοια μέρα πάνω στὴ γῆ καὶ τοὺς ἀνθρώπους της. Ἄφησε κάθε ἀσχολία καὶ πήρε τοὺς δρόμους ποὺ ἦταν στρωμένοι μὲ ἀσημοχρύσαφο ἄφθαρτο γιατί κανεὶς δὲ μπορούσε νὰ τὸ οἰκαιοποιηθεῖ. Τὸ καλλίτερο ἀσήμι καὶ τὸ καλλίτερο χρυσάφι τοῦ κόσμου. Περνάει μέσα στὲς φλέβες τῶν ἀνθρώπων καὶ κάνει τὴ διάθεσή τους ἀσημένια καὶ χρυσαφένια τὸ ἴδιο ἀπιασθὴ ὅπως τὸ ἀσήμι καὶ τὸ χρυσάφι αὐτῶν τῶν δρόμων.

Ἦταν τόσο χαρούμενος ποὺ τὸν ἐρωτεύτηκε τὸ πρῶτο κορίτσι ποὺ τὸν κύταξε στὰ μάτια. «Εἶμαι κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο χαρούμενη, θέλω κι' ἐγὼ νὰ γίνω τὸ ἴδιο χαρούμενη», τὸν ἄφησε νὰ καταλάβει, «ἢ εὐτυχία μας θὰ καλύψει τὸν κόσμο καὶ θὰ σκεπάσει τὴν δυστυχία του».

Περάσανε μαζί τὴν ἡμέρα τους μὲ τραγούδια καὶ πηδήματα, δυὸ ἀληθινὰ παιδιά. Καὶ ἡ μέρα μόλο ποὺ ἦταν χειμωνιάτικη, ζωογονημένη ἀπὸ τὴ χαρὰ τους, κράτησε θερμὸ τὸν ἥλιο καὶ τοὺς δρόμους της ὡς τὴ δύση. Τότες ἤρθανε κάτι ἀπαλὲς φωτιὲς καὶ παίζανε κατάντικρυ τους τὸ ἀφειδώλευτο παιγνίδι τῆς φαντασμαγορίας. Ὅταν χωρίζανε ἐκείνη τοῦ εἶπε : «Ἡ εὐτυχία μας δὲ θὰ σκεπάσει μόνο τὴ δυστυχία. Ἡ ἀγάπη μας θὰ κάνει τὸν κόσμο ὠμορφώτερο». Καὶ ὁ ἡττημένος θεός, ὁ δύστροπος γόνος τοῦ γένους, ἀνισόρροπος ἄνθρωπος, ἀλλὰ εὐτυχισμένος ξώδευε μὲ τραγούδια τὴ θνητὴ μέρα τῆς ζωῆς του. Μεθυσμένος ἀπὸ τραγούδι, ἔφτασε στὸ σπίτι του. Ὁ μακρυνὸς δρόμος ποὺ θάσταξε τὸ θάρος του ὄλες τὲς ὥρες τῆς μέρας αὐτῆς, δὲν πρέπει νὰ ἦταν καμωμένος ἀπὸ χῶμα καὶ πέτρα καὶ τὰ πόδια του δὲν πρέπει νὰ ἦταν σάρκα καὶ ὀστά. Οὐσία ἐλαφρυά, ὅπως τὸ τραγούδι του, ὅπως τὴ καρδιά του, ὅπως τοὺς ἀσημένιους καὶ τοὺς χρυσαφένιους δρόμους αὐτῆς τῆς μέρας τῆς ἀστάθμητης. Σὰν τὸ κύμα, σὰν τὸν ἦχο, σὰν τὴν ἀπιασθὴ διακύμανση, τὴν ὀδιόρατη τάλαντευση τῶν αὐλῶν ψυχῶν. Μιὰ μουσικὴ ποὺ θυμίζει θεία καταγωγή. Τόση εὐδαιμονία ποὺ παρατεντώνοντας ἔστω τὴν αὐλὴ οὐσία του ἔφτανε ὡς τὸν πόνο.

Χωρὶς νὰ τὸ περιμένει συλλογίστηκε. «Ἦταν αὐτὴ ἡ νέα τῶν ὀνείρων μου, ἡ ἔμπνευση τοῦ ἀτέρμονου ταξιδιοῦ, τὰ τέρμα κάθε ὑποψίας, ὁ ψυχικὸς θάνατος τῆς ἀνησυχίας μου;» Τὸ τραγούδι ὅμως δὲν τὸν ἄφησε νὰ φτάσει ὡς τὴν ἀπάντηση. Ἡ ψυχὴ του ἦταν ἓνα μεγάλο ποσὸ ἠχητικοῦ ρευστοῦ ποὺ κάθε τόσο κυκλόφερνε γιατί κάποιον χέρι ἀόρατο τῆς ἔριχνε αὐλὲς καὶ ἀπιαστες πετρίτσες ἀπὸ τὸ ξακουστὸ ἀσημοχρύσαφο τῶν

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος.

δρόμων τῆς λαμπρῆς μέρας.

Κανέννας δὲ ξέρει νὰ πεῖ, πολὺ λιγότερο κείνος, πόσες μέρες τὸ ἀόρατο χέρι ἔριχνε στὰ ρευστὰ νερὰ τῆς ψυχῆς του τὶς αὔλες καὶ ἀπιαστες ἀσημένιες ἢ χρυσαφένιες πετρίτσες του.

*

“Ὡς τώρα ἀκόμα δὲ ξέρει πὼς βρέθηκε νὰ ταξιδεύει πάλι μέσα στὸ παλιὸ του τὸ καράβι. Μάλιστα αὐτὴ τῆ φορά δὲν τὰ κατάφερε νὰ τὸ ἐπιθεωρήσει καὶ νὰ τὸ ἐπισκευάσει. Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά. Βρέθηκε κατὰμονος στ’ ἀνοιχτὰ μ’ ὅλα τὰ πανιά του ἰσαρισμένα κατάντικρυ στοὺς ἀνέμους. Ἀλλὰ καὶ τώρα δὲ λαμβάνει τὸν κόπο νὰ ρίξει μιὰ ματιὰ καὶ νὰ δεῖ τί μπορεῖ νὰ κάνει. Ἴσως γιατί ὁ ἥλιος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ζεστός καὶ τὸ τραγούδι εἶναι εὐχάριστο στὴν ψυχὴ πού τεμπέλισσα εἶναι ξαπλωμένη μέσα στὰ στήθη πού μεταφέρει τὸ ἀνυπόταχτο καράβι.

Αὐτὸ τὸ ταξίδι ἔχει παραξενιές καὶ παραξενιές μιὰ φορά. Μυρίζει διάρκεια, μυρίζει ἀλλοκοτιὰ, μυρίζει τὸ ἀξεδιάλυτο ἄρωμα τῆς καμένης ἀνάμνησης πού σιγοχάνεται πάνω στὴν ἀναμένη φωτιὰ τοῦ σήμερα πού ἔχει διάθεση νὰ γράψει ἱστορία.

Ταξιδεύει καὶ ταξιδεύει. Αὐτὸς καὶ τὸ καράβι του. Ὁ οὐρανὸς μὲ τὸν ἥλιο καὶ τ’ ἄστρα του. Ὁ ἀέρας καὶ τὰ πουλιά του. Καὶ τὸ νερό. Βαθὺ, ἀλέκιστο, γεμάτο χρῶμα καὶ υγεία καὶ ὑπερβολή. Ὅλα αὐτὰ ἐναλλάσσονται, μάχονται, ἐπεχτείνονται. Ἀναλλοίωτα μόνο τὸ καράβι καὶ κείνος. Ὡσπου ἓνα πρωτὶ εἶδε μὲ κατάπληξη του πὼς τὸ καράβι τῆ νύχτα εἶχε ἀφήσει τὰ νερά. Τώρα ταξιδεύει μέσα στὴν ἄμμο καὶ τὴν ἔχταση τῆς, χωρὶς οὐρανοῦς ἀπάνω του, χωρὶς πουλιά, χωρὶς τίποτε. Τὸ καράβι κι’ αὐτὸς καὶ ἡ ἔχταση μὲ τὴν ἄμμο. Ἡ κατάπληξη του ἦταν τόση πού ἀμέσως ἐνόησε. Δὲ γίνεται τίποτε. Πρέπει νὰ τὸ δοκιμάσουμε καὶ τοῦτο. Πρέπει, πρέπει, πρέπει. Ἐξω ἀπ’ αὐτὸ δὲν ὑπάρχει τίποτε. Κύταξε προσεχτικὰ τὸ καράβι του. Τὸ βρῆκε ὅπως πάντα. Ὅχι καινούργιο καὶ δυνατὸ, ὄχι γιὰ πέταμα. «Θὰ κάμει κι’ αὐτὸ τὸ ταξίδι» κατέληξε καὶ ἠσυχος ἄρχισε νὰ παρατηρεῖ μὲ περιέργεια τὸ κκαράβι πού αὐλάκωνε τὴν ἄμμο. Ἐκείνη ἀφῆνε πίσω τῆς ἓνα μακρὺ αὐλάκι ὅπως καὶ τὸ νερό. Ὅταν πῆγε καὶ κάθησε κάτω ἀπὸ τὸ μεσαῖο κατάρτι, κατὰ τὴ συνήθεια του, ἀνακάλυψε πὼς ἴσως, ἴσως νὰ περιμένε ἓνα τέτοιο ταξίδι. Τοῦ φαινόταν πὼς κάποτε, κάπου, κάποια σημεία τοῦ εἶχαν δοθεῖ γιὰ νὰ μαντέψει αὐτὸ τὸ ταξίδι. Νὰ μὴ τὸ συλλογιστεῖ προηγουμένως! Αἰσθανόταν ἡρεμος κι’ ἄς ἔλειπε ἀπὸ πάνω του ὁ οὐρανός. Σὲ μιὰ δυὸ μέρες, συλλογίστηκε, θὰ συνηθίσω. Μάλιστα, ἄρχισε νὰ πιστεύει, πὼς καὶ ἡ νύχτα ναρχότανε ἀλλαγμένη καὶ ἀπόκοσμη δὲ θὰ ἦταν τίποτε τὸ ἀξιοπερίεργο. Σ’ αὐτὸ τὸ κόσμος, κατέληγε πάλι σὲ συμπεράσματα, δὲ μπο-

ροῦν νὰ δημιουργηθοῦν πραγματικὰ περίεργα πράγματα, περίεργα στὴν οὐσιαστικὴ διασκευὴ τους. "Όλα εἶναι εὐεξήγητα καὶ ἀπλᾶ ὅπως τὸ χῶμα καὶ ὁ πηλὸς ἢ ἂν θέλεις τὴν ἀλήθεια, καλὰ-καλὰ δὲν ὑπάρχει καμιὰ λογικὴ ἐξήγηση. Πιθανὸ λοιπὸ νὰ συναντοῦσε κάτι πού νὰ τὸν ξάφνιαζε πρὸς στιγμή, ἀλλὰ ἀκριβῶς τῆ στιγμῆ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ του θὰ ἦταν βέβαιος πὼς δὲν πρόκειται περὶ αἰφνιδιασμοῦ. Εἶναι μιὰ ἀπλῆ παραίσθηση." Ἴσως ὅλα νὰ εἶναι μιὰ ἀπλῆ παραίσθηση.

"Ήσυχος, μὲ ὄση ἡσυχία μπορεῖ νὰ ἔχει ἓνας ἄνθρωπος πού ἀσχολεῖται μὲ τέτοια, ἄφησε τὸ κατὰστροφμα καὶ μπῆκε στὴν καμπίνα του. Ἐνύσταξε καὶ θὰ ξάπλωνε λίγο νὰ κοιμηθεῖ μιὰ σταλιά.

Τὸ ἄλλο πρωῖ τὸ καράβι βούλιαξε μέσα στὴν ἄμμο. Μόλις πού τὰ κατὰφερε νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ καράβι. Δὲν εἶχε ὅμως καμιὰ ἐκπληξη. Κοντοστάθηκε λίγο νὰ ἐξετάσει τριγύρω, δὲν ἐκατάλαβε τίποτε καὶ ἄρχισε τὸ δρόμο του. Δὲ συλλογίστηκε οὔτε φαῖ, οὔτε νερό. "Όσο περπατοῦσε τόσο βούλιαζε περισσότερο." Ἐφτασε τὸ πόδι του νὰ χώνεται ὡς τὸν ἀστράγαλο, ὕστερα ὡς τὴ μισὴ κνήμη, στὸ τέλος ὡς τὸ γόνατο. Αὐτὸ τοῦ ἔκανε τὴν περπατησιὰ πολὺ δύσκολη. Γιατί λοιπὸ νὰ προχωρεῖ; "Ἄς ἐδοκίμαζε νὰ γυρίσει πίσω, κι' ἄρχισε νὰ γυρίζει πίσω. Σὲ λίγο τὸ πόδι του βολοῦσε μόνο ὡς τὴ μισὴ κνήμη καὶ ὕστερα ὡς τὸν ἀστράγαλο. Δὲν ἐπρόκειτο νὰ σβύσει μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀνόρητ ἄμμο. Ἡ ἄμμος δὲν τὸν χρειαζότανε κι' οὔτε αὐτὸς ἐκείνη. Ἐπιτέλους φάνηκε τὸ καράβι του. Τρίπωσε πάλι μὲ δυσκολία στὴν καμπίνα του καὶ ἀμπαροκλείστηκε γιὰ νὰ μὴν ἔρθει διόλου σ' ἐπαφὴ μὲ τὴ νύχτα αὐτῆς τῆς ἄμμου πού ἦταν ἀνοικονόμητη.

Νομίζω πὼς τὸ πρωῖ βρέθηκε νὰ ταξιδεῦει καταπέλαα μέσα σὲ μιὰν ἄγρια φουρτούνα. Δὲ μπορῶ ἀκόμη νὰ πῶ ἂν ἦρθε ἢ δὲν ἦρθε σ' ἐπαφὴ μὲ τὴ νύχτα τῆς ἀνοικονόμητης ἄμμου πού προσπάθησε ν' ἀποφύγει. Πῶς θὰ ἦταν ἄραγε μιὰ νύχτα ὅταν οἱ οὐρανοὶ λείπουν;

*

Κολοκυθάκια! Κολοκυθάκια! Δὲν εἶχα καμιὰ πρόθεση νὰ γράψω ἱστοριοῦλα καὶ ἡ ἱστοριοῦλα αὐτὴ δὲν μὲ ἱκανοποιεῖ. Δὲν τὴν χωνεύω μάλιστα. Μοιάζει μὲ μακρὰ ἀκατανόητη ἔκθεση μαθητικὴ, γραμμὲν μάλιστα ἀπὸ μαθητὴ πού δὲν κατέχει τὸ θέμα του. Παρακάτω εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἱστορία, σύντομη καὶ ἀκριβῆς ὅπως τὰ μαθηματικὰ προβλήματα. Αὐτὰ τὰ λίγα λόγια εἶναι τὰ γεγονότα. Κι' αὐτὰ εἶναι ἡ οὐσία :

Πέρασα ἕνα πολὺ κοπιαστικὸ καλοκαίρι. "Ἀρχίζα δουλιὰ πρὶν φέξει καὶ τέλευα μὲ τὸ σούρουπο. Καμιὰ φορὰ εἶμουνα ὑποχρεωμένος ν' ἀγγαρεύω ὡς ἄργα τὴ νύχτα. Εἶχα νὰ κάμω μὲ τὴ σκληρὴ, κόκκινη γῆ τοῦ χωριοῦ μου καὶ μὲ παλιοσκουριασμένα σαρακοφαγωμένα μηχανήματα ὑδραυλικῆς φύσεως πού ἡ ἔλειψη τοῦ πολέμου μου κληροδότησε ἀναντικα-

τάστατα ὡς σήμερα. Ἐκδήμι εἶχα νά κάμω μέ τὸ τράθηγμα τῶν νερῶν κάτω στίς κρυμένες φλέβες τῆς κόκκινης γῆς ἐξ αἰτίας τῆς περσινῆς ἀνοθρίας. Ἐκδήμι μέ αὐθάδεις χωρικοεργάτες ἰδιοτελεῖς ὅπως οἱ μεγαλέμποροι πού ἐπιπροσθέτως νομίζουν πῶς μιὰ καὶ εἶναι γραμμένοι στήν ἀριστερή παράταξη μποροῦν νά δημιουργοῦν φασαρίες κι' αὐτὲς πέρνουν ἀμέσως τὸ φωτοστέφανο τοῦ ταξικοῦ ἀγῶνα, τοῦ μαρτυρίου ἢ τοῦ ἡρωϊσμοῦ. Ἰσως νά μὴ πολλοκαταλαθαίνετε ἀπὸ ὅλα αὐτά. Ὅταν μπῆκε λοιπὸ τὸ δεύτερο ἡμῖσι τοῦ σταχτοπράσινου φθινόπωρου μέ βρῆκε πάλι μιὰ ἀπὸ τὲς κρίσεις πού συνήθως καταλαθάνουν τοὺς ἀνισόρροπους ἀνθρώπους. Τώρα πού ἀντιγράφω, πού ἀντιγράφω ὅλα αὐτὰ αἰσθάνομαι ἡσυχος. Γαλήνιος. Τὸ καράβι ἄφησε τὴν ἀμμοθάλασσα, οἱ θαλιθίδες οἱ ἐξυγειαντικὲς ἐργάστησαν κι' αὐτὴ τὴ φορά κανονικά, ἡ ἐσωτερικὴ καύση ἔλαβε χώρα, ἡ ἐσωτερικὴ ἀμφιταλάντευση ἠρέμησε ἢ ψυχοβιολογικὴ ἰσορροπία ἀπεκατεστάθηκε—οἱ νύχτες εἶναι ὅπως τὲς ξέρετε ὅλοι σας, γεμάτες δέος, μυστήριο, θαριὰ ἡδονή.

Τὸ τελευταῖο κορίτσι πού εἶχα ἦταν 16 χρονῶν καὶ φαίνεται πῶς μ' ἀγαποῦσε. Μοῦ εἶπε ἕνα σωρὸ ἱστορίες καθαυτὸ προσωπικὲς, πολὺ αἰσθηματικὲς, μέ ξένους θέβαια ἡρωεὺς πού πρέπει νά τοὺς θεωρῶ ὡς ἀντιπάλους. Δὲ μπόρεσα ἐντούτοις ν' ἀποκομίσω κανένα ψυχικὸ ἢ ἀνατομικὸ κέρδος. Μόνο τώρα πού ἄλλαξε χωριό, ἄφησε πολὺ ἀδειανὸ τὸ δωμάτιο μου, παρόλο πού δὲν τὸ εἶχε ἐπισκεφθεῖ οὔτε μιὰ φορά. Ἐκδήμι εἶμαι ψυχοπαθής. Καὶ ἀνόητος ταυτοχρόνως, ὅπως φαίνεται. Κανένα ἀπὸ τὰ σοφὰ πορίσματα πού ἀνάφερα στὲς σελιθίδες αὐτὲς δὲ μπόρεσε νά ὠφελέσει σὲ τίποτε, ὅταν ἀγκομαχοῦσε ἢ ψυχῇ. Ἡ ψυχῇ; Τί σημαίνει ἂν εἶναι γνωστὸς ὁ νόμος τοῦ ἀδιαχώρητου τοῦ χώρου καὶ ἂν ὁ νόμος αὐτὸς ἐπεχτείνεται, χωρὶς δράμι ἀμφιβολίας, ὡς τὰ ψυχικὰ κρυσφύγετα; Καὶ τί σημασία μπορεῖ νά ἔχει γιὰ τὸν ἀνισόρροπο ἄνθρωπο, ἂν ἡ πραγματικὴ ἀσφάλεια τοῦ γένους ἀνάγεται στήν περιοχὴ τῶν πολλαπλῶν συσχετίσεων ὅπου ἀναιρεῖται ὁ ἄνθρωπος ὑποδαιρεμένος πυρηνικά; Πυρηνικά! Τί ἀνόητη κατασκευὴ λέξης! Τελεία. Ἐως ἐδῶ!

Δεδομένου ὅτι δὲν διαθέτω καράβι ν' ἀνοιχθῶ στὸ πέλαγος ἀπὸ αὐριο κιόλας θ' ἀρχίσω νά σκάβω πάλι τὴ γῆ. Τὲς τελευταῖες μέρες ἔβρεξε καλὰ καὶ τὸ πολὺ «ρευστὸ νερὸ» μάλκωσε τὴ φλούδα τῆς. Ἦταν κατὰ τὲς νύχτες πού, ἀνεξάρτητῆ ἢ ψυχῇ ἀπὸ νόμους καὶ κανόνες, στερημένη ἀπὸ τὴ ζεστὴ συντροφιά τοῦ κοριτσιοῦ, τραγουδοῦσε πολὺ μελαγχολικὰ τὲς νύχτες τὸ τραγούδι ποῦμαθε στὸ νηπιαγωγεῖο, «ὁ φοῦρνος νά τὰ ψῆσει, τὸ σπίτι νά μυρῖσει», καὶ τὸ ἄλλο τραγούδι ἢ ποίημα «Στὴ θερμάστρα ἐμπρός, ἕνας γάτος χοντρός πάντ' ἀπλώνεται».

Τὸ σπίτι ἦταν πολὺ ἄδειο κι' ἐγὼ εἶχα τόσο πολὺ ἔντονο μέσα μου τὸ αἶσθημα τοῦ σπιτιοῦ, ἀλοίμονο τοῦ σπιτιοῦ ποὺ ἔλειπε. Εἶμαι κιόλας 34 χρονῶν ἡλιοκαμένος, ψηλός, δυνατός. Δὲν μοῦ εἶχε περάσει ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα πὼς τὸ κορίτσι θὰ μποροῦσε νὰ μοῦ φτιάξει, καλέ, ἓνα σπίτι. "Ἐνα σπίτι ποῦ ὁ φούρνος κοντὰ του νὰ ψήνει κι' αὐτὸ νὰ μυρίζει, ἓνα σπίτι ὅπου στὴ θερμάστρα του κοντὰ, στὴ θερμάστρα ἐμπρός, ἔνας γάτος χοντρός, παντ' ἀπλώνεται, ἓνα σπίτι ὅπου, μακριὰ ἀπὸ καράβια, ἢ ψυχὴ, καὶ θάλασσες ἢ ἀμμοθάλασσες θὰ παχαίνει, μέσα σὲ στήθη ἤρεμα καὶ δασερά, θὰ παχαίνει καὶ θὰ ζεσταίνεται ἀπὸ τὴ ζεστὴ παρουσία ἀγαπημένου, ἀγαπημένων προσώπων. Δὲν ἔχει καμιὰ ἀπολύτως σημασία ἀνὰ στὰ 34 μου χρόνια ἐπαλήθευσε γιὰ μιὰ ἀκόμῃ φορὰ τὸ γνωστὸ ἤδη πιστεύω τῆς κραταιᾶς ματαιοδοξίας μου. «Οὐδέποτε τὸ ἔδαφος εἶναι στερεὸ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου». Νευρασθενική! Ἡ μεγάλη ἔρημιὰ τοῦ πλατιοῦ στήθους εἶναι τόσο ἀνοικονόμητη ὅπως καὶ ἡ ἀμμοθάλασσα ποὺ ταξιδεύει ὁ ἥρωας σου μὲ τὸ ἀλλόκοτο καράβι του. Ἐσὺ τί ἔχεις κάνει! "Ἐγγραφες αὐτὸ τὸ διήγημα ὡς φόρο ἐλάχιστο. Μὴν γίνεσαι λοιπὸν ἀχάριστος.

Αὔριο πρέπει νὰ σηκωθῶ πρωῖ καὶ ν' ἀρχίσω νὰ σκάβω τὴ γῆ. Πρέπει! Πρέπει! Πρέπει!

Ν. Σ. ΒΡΑΧΙΜΗΣ

Η ΧΑΡΑ ΤΗΣ ΒΡΟΣΙΗΣ

Οὐλλες ἡ χάρες τοῦ Θεοῦ γιὰ μέναν χάρες ἔνι
 μὰ σὰν τζαῖ τζείνην τῆς βροσιῆς καμμιὰ ἔν την ἠφτάνει.
 "Ἐγ χάρι ποῦ σκορπᾶ ζωὴν τζαῖ κάμιν' οὐλλον τὸν κόσμον
 νὰ σιαίρεται, ν' ἀγάλλεται, τζαῖ νὰ παρηορκέται.
 Γιατ' ἔμ πᾶς τούνην χάριταν, ὅπου κραδκιέτ' ὁ κόσμος,
 τζ' οἱ ποταμοί, τζ' οἱ λάτσοι μας, τζι' ἡ θρύσες τῶν βουνῶν μας.
 Ὅ ἄρκοντας, τζαῖ ὁ φτωχός, ὁ λόρτος, τζι' ὁ χαμᾶλης
 τσακροφλαγγούσιν οὐλλοι τους ἀντὰν νὰ μὲν ἠβρέσει,
 τζαῖ ἄθθυμοῦνται τοῦ Θεοῦ, κάμνουσιν ἀγρυπνίες,
 μηνίσκουν μονοδίκλητοι, χάσκουσιν ἴσια πάνω
 νὰ δοῦσιν ἄλλαμαν τζαιροῦ, νὰ δοῦν πῶς συννεφκιάζει.
 Τζ' ὄντας ἀκούσουν πομπουρκάν τζι' ἀρτζέψουν τὰ ψυχάδικια
 μοῦτρα караμουτζιάρικα, ἀρτζέβσκουν τζαῖ γελοῦσιν,
 ἀναγαλιάζουσιν οἱ λάς, γλεντοῦσιν, τραουδοῦσιν,
 ψιχᾶς τζ' ἠῦρασιν θησαυρόν, ψιχᾶς τζι' ἔνι δικά τους
 ἢ Γῆ, τ' ἀμπέλια, τὰ φυτὰ, ποῦ ἔν νὰ ἐηδιψάσουν.
 Θωρεῖς τὰ ζᾶ ποῦ σιαίρουνται, βουροῦσιν, πρᾶπτηοῦσιν,
 θωρεῖς πουλιὰ νὰ τζηλαδοῦν, τζαῖ νὰ φτεροκοποῦσιν,
 θωρεῖς τὲς ρέντες, τὰ δεντρά, τὸ χόρτον, τὰ σπερμένα
 νὰ ποτυλιοντ' ἀξιππα, ψιχᾶς τζ' ἠπκιασιν γάλαν,
 γιὰ 'λούσαντα ροδόσπεμμαν τζαῖ δύναμιν ἐβόλαν.

ΑΝΤ. ΚΛΟΚΚΑΡΗΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Η ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Ἡ 150ῃ ἐπέτειος ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Σολωμοῦ.

Στις 8 Ἀπριλίου συμπληρώθηκαν 150 χρόνια ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου ἔθνικοῦ μας ποιητῆ Δ. Σολωμοῦ. Σ' ὅλα τὰ Ἑλληνικά μέρη — καὶ στὴν Κύπρο — γιορτάστηκε μὲ λαμπρότητα ἡ μεγάλη αὐτὴ ἱστορικὴ ἐπέτειος. Ὁ Σολωμὸς δὲν εἶναι μόνο ὁ μεγάλος ἔθνικὸς ποιητής. Εἶναι προπάντων ὁ μεγάλος καλλιτέχνης, ποὺ πρῶτος ἀντελήφθη καὶ ἐσυνειδητοποίησε τὸ ἰδεολογικὸ περιεχόμενο καὶ τὸ ἔθνικὸ νόημα τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ. Σὲ μιὰ ἐποχὴ τοῦ ἐκτός τῆς ἀρχαίας καὶ μεσαιωνικῆς κληρονομίας δὲν ὑπῆρχε καμμιά πρόσφατη πνευματικὴ παράδοση (πλὴν τοῦ Κρητικοῦ Θεάτρου καὶ τοῦ Δημοτικοῦ Τραγουδιοῦ) πάνω στὴν ὁποία νὰ στηριχθῆ τὸ νεοελληνικὸ πνευματικὸ οἰκοδόμημα, ὁ ποιητῆς τοῦ Ὑμνου συνέλαβε καὶ καθώρισε τὸ περιεχόμενο τῆς νεοελληνικῆς πραγματικότητας καὶ ἔθεσε τὶς βάσεις μιᾶς ὑγιoῦς νεοελληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἡ μορφή του ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερα νὰ δεσπόζει στὸ νεοελληνικὸ Παρνασσό, κ' ἡ μνήμη του παραμένει ἀνεξάλειπτη μέσα στὴ ψυχὴ ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους.

Ἡ 15ῃ ἐπέτειος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Καβάφη.

Ἐφέτος συμπληρώνονται ἐπίσης 15 χρόνια ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Ἀλεξανδρινοῦ ποιητῆ Κωνσταντίνου Καβάφη. Μ' ὄλο που τὸ ἔργο τῶν δύο ποιητῶν — τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Καβάφη — δὲν παρουσιάζει καμμιά ἀναλογία, εἶναι ἐντούτοις ἀναμφισβήτητο πῶς μέσα στὸ ἔργο τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ποιητῆ ὑπάρχει μιὰ μεγάλη προέκταση κ' ἐπεξεργασία τῆς ποιητικῆς οὐσίας ποὺ ὁ Σολωμὸς πρῶτος κληροδότησε σὰν ὑγιὰ πνευματικὴν παράδοση στὸ ἔθνος. Τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ τῶν «Βαρβάρων» ἀποτελεῖ μιὰ ξεχωριστὴ μορφή τῆς νεοελληνικῆς ποιητικῆς αἰσθησεῖς καὶ δημιουργίας. Μέσα στοὺς στίχους του, συναντῶνται οἱ σκιεὲς τοῦ μακρινοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὸ σημερινὸ «κοσμολίτην» ἄνθρωπο, καὶ συναδελφώ-

νονται οἱ ποιητικὲς μνήμες τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος καὶ τῶν νέων αἰσθητικῶν καὶ φιλοσοφικῶν προβλημάτων καὶ ἀναζητήσεων. Ὁ Καβάφης εἶναι ἕνας μεγάλος ποιητής. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ συνεδύασε τὸ σύγχρονο Εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα μὲ τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ παράδοση. Τὸ ἔργο του θὰ παραμείνει ἕνα ἀθάνατο μνημεῖο τῆς ζωτικότητας τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τὸ Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα.

Ἀπὸ τὸ ἐπίσημο ἀνακοινωθὲν τοῦ Γραφείου Παιδείας πληροφοροῦμεθα ὅτι κατὰ τὴ συζήτηση τοῦ Προσχεδίου τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος Κατωτέρας Παιδείας τὰ Ἑλληνικὰ μέλη τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου εἰσηγήθησαν «νὰ δοθῆ εἰδικὴ ἔμφασις εἰς τὰ μαθήματα τῆς Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας τῆς Κύπρου καὶ Ἑλλάδος». Δὲν εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ νὰ κρίνει ἢ νὰ ἐπικρίνει τὴ θέση τοῦ Συμβουλίου αὐτοῦ μέσα στὸ γενικὸ πολιτικὸ πλαίσιο τοῦ τόπου. Πιστεύουμε ἐν τούτοις πῶς στὴν εἰδικὴ αὐτὴ περίπτωση ἡ μόνη ὀρθὴ πολιτικὴ θάνατε νὰ ζητηθῆ ἢ ἐφαρμογὴ στὰ Κυπριακὰ σχολεῖα τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Ὅποιαδήποτε ἄλλη λύση θάπρεπε νὰ θεωρηθῆ ἀντικανονικὴ κ' ἀντίθετη τῶν συμφερόντων τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ.

Ἐκκλησία καὶ πνευματικὰ ζητήματα

Ἡ πλήρωση τῶν Μητροπολιτικῶν Θρόνων κ' ἡ συμπλήρωση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου θέτουν τέρμα σὲ μιὰ μακρὰν περίοδον ἀνωμαλίας τῶν θρησκευτικῶν μας ὑποθέσεων. Οἱ νέοι Μητροπολίτες θάχουν νὰ ἐπιτελέσουν ἕνα τεράστιον ἔργο θρησκευτικῆς, ἔθνικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναδημιουργίας καὶ ἀνοικοδόμησης. Ὑπάρχουν τόσα πολλὰ ζητήματα ποὺ περιμένουν ἀπὸ καιρὸ τὴ λύση τους. Ἀνάμεσα ὅμως στὰ ζητήματα αὐτὰ προέβουνσαν θέση κατέχουν τὰ πνευματικά. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρέπει ν' ἀγκαλιάσει ὅλες τὶς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ τόπου τούτου, νὰ τις ἐνθαρρύνει καὶ νὰ τις τονώσει, νὰ τις ἀγαπήσει καὶ νὰ τις ἐνισχύσει. Ἡ ὑποστήριξη τῶν Πνευματικῶν ἐκδηλώσεων ἀποτελεῖ παράδοση γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας. Ἡ παράδοση αὕτη εἶναι και-

ρὸς πιά νά ἀναβιώσει καί νά ἀκτινοβολήσῃ πλατύτερα.

ΤΑ «ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

THE ISLAND OF CYPRUS. An illustrated guide and handbook. Compiled and edited by L. and H. A. Man goian. Nicosia, 1947.

Ἡ ἔκδοσις ἑνὸς ὁδηγοῦ τῆς Κύπρου ἦτο ἔργον ἀπὸ πολλοῦ ἐπιβεβλημένον. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀξιοὶ ἐπαίνων οἱ Ἄδελφοὶ Μαγκοϊάν διὰ τὴν πρωτοβουλίαν, τὴν ὁποίαν ἀνέλαβον καὶ διὰ τὸν χαρακτήρα, τὸν ὁποῖον ἠθέλησαν νὰ δώσουν εἰς αὐτὸν, συνδυάσαντες μὲ ἓνα γενικὸν ἔγχειρίδιον περὶ Κύπρου.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἓνα τοιοῦτον ἔργον διὰ νὰ ἐπιτύχῃ συναντᾷ πλείστας δυσκολίας. Διότι ἀπὸ ὅλα τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὴν Κύπρον ἔπρεπε νὰ ἐκλεγῶσι τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα καὶ νὰ τύχωσι ταῦτα διαπραγματεύσεως μὲ ἓνα τρόπον, ὁ ὁποῖος νὰ ἀποφεύγῃ πᾶσαν παρεξήγησιν, λαμβανόμενων ὑπ' ὄψιν τῶν περιπλόκων συνθηκῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, τὰς ὁποίας ἀντικρύζει σήμερον ὁ τόπος μας.

Τὴν πρόθεσιν τῶν οἱ ἐκδόται ἠθέλησαν ἴσως νὰ πραγματοποιήσουν μὲ τὴν δυνατὴν ἀντικειμενικότητα. Ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα νὰ εἰμεθα ἱκανοποιημένοι δι' ὅτι παρά τὴν ἀρχικὴν πρόθεσιν ἐπετεύχθη. Τὸ ἔργον θεαίμως ὡς ἐκ τοῦ χαρακτήρος του δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐπιστημονικὸν χαρακτήρα, οὐδ' ἦτο ἀσφαλῶς τοιαύτη ἡ πρόθεσις τῶν ἐκδοτῶν. Ἄλλὰ παρά τοῦτο ἠδύνατο μερικὰ πράγματα νὰ τύχωσι μεγαλυτέρας προσοχῆς. Ἡ κατάταξις τῆς ὕλης π.χ. εἶναι ἐντελῶς τυχαία. Ὅτῳ τὸ κεφάλαιον περὶ Γεωλογίας καὶ Γεωγραφίας τῆς νήσου, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ προταχθῇ, ἐτέθη σχεδὸν εἰς τὸ τέλος. Τὸ περὶ Γεωργίας καὶ Δασῶν ἐτέθη μετὰ τὸ κεφάλαιον περὶ σπόδ κλπ. Ἐπειτα ἀνεμείχθη ὅ,τι ἀποτελεῖ γινῶσιν τοῦ παρελθόντος τῆς νήσου μὲ τὴν σημερινὴν ζωὴν καὶ μάλιστα ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον ὅ,τι ἀποτελεῖ στοιχεῖον τοῦ πολιτισμοῦ συνεδέθη μὲ ὅ,τι ἀποτελεῖ διαφώτισιν διὰ τουρισμὸν.

Ἄκόμη περισσότερον πρέπει νὰ

τονηθῇ ὅτι ἡ ἐξέτασις τῶν διαφορῶν τμημάτων δὲν ἔγινε μὲ τὴν προσηκουσάν ἀντικειμενικότητα. Τὸ ἱστορικὸν ἄρθρον διατελεῖ ὑπὸ πίεσιν πολιτικῆς σκοπιμότητος, τὸ δὲ περὶ ἐκπαιδεύσεως ἦτο τοιοῦτον, ὥστε ἐπέβαλλε τὴν ἄμεσον δημοσίαν ἐπίκρισιν. Οἱ ἐκδόται δηλοῦσιν ἐν τῷ ἔργῳ ὅτι δὲν εὐθύνονται διὰ τὴν ἀκρίβειαν ἢ τὰς παραλείψεις εἰς τὰ διάφορα ἄρθρα. Συνεπῶς τὸ ζήτημα τοῦτο βαρύνει τοὺς συγγραφεῖς τῶν. Ἡ παραλείψις ὅμως ἄρθρου περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου, ἐνῶ γίνεται ἐκτενὴς σχετικῶς λόγος περὶ τῶν μεινοτήτων, ἦτο λίαν οὐσιώδης.

Ἡ καλὴ ὁμως θέλησις τῶν ἐκδοτῶν νὰ συμπληρώσωσιν ἔστω καὶ ἐκ τῶν ὑστέραν τὰς ἐλλείψεις καὶ παραλείψεις ἐφάη ἐκ τῆς αὐθορμητοῦ προθυμίας τῶν νὰ διορθώσωσι κατὰ τὸ ἐνὸν τὰ πράγματα. Εἰς ταύτην ὀφείλεται καὶ τὸ ὅτι συμπεριλήφθη μετὰ τὴν ἔκδοσιν, ἄρθρον μου περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου, τὸ ὁποῖον παρακληθεὶς ἔγραψα μετὰ τὴν ἐπίκρισιν μου, διότι ἔχω τὴν ἀντίληψιν ὅτι τὸ κακὸν ἔπρεπε ὀπωσδήποτε νὰ διορθωθῇ οὐσιαστικῶς καὶ οὐχὶ ἀπλῶς διὰ διαμαρτυριῶν.

Ἡ εἰκονογράφεισι εἶναι πλουσία. Ἐμφασις ἐδόθη εἰς τὸ βυζαντινὸν παρελθὸν τῆς νήσου, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψα καὶ εἰδικὸν ἄρθρον. Τοῦτο γίνεται εἰς τοιοῦτον βαθμὸν πρώτην φοράν εἰς περιεκτικὸν περὶ Κύπρου ἔργον καὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι πολὺ ἀξιοπρόσεκτον. Ἐν τούτοις τὸ πλῆθος τῶν εἰκόνων μὲ τὸ μικρὸν μέγεθός τῶν καὶ τὸ συμπλήμα τῶν ζημιώνει πολὺ τὴν καλὴν ἐκτίμησιν τῶν εἰκονιζομένων. Περαιτέρω πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι λεπτομέρειαι περὶ ἐλαχίστων ζητημάτων καὶ ἀνευ ἰδιαιτέρας σημασίας δὲν ἔχρειάζοντο. Ὑπῆρχον πχ. λεπτομέρειαι πολὺ σημαντικώτεραι παρά ἡ ἐπιγραφή εἰς τὸ σπίτι, ὅπου διέμενει ἐν Κύπρῳ ὁ λόρδος Κίτσεναρ, κ. ἄ.

Τὸ ὅλον ἔργον ὅμως παρά τὰ μειονεκτήματά του ἐξυπηρετεῖ μερικῶς τὴν νήσον ἀπὸ ἀπόψεως γνώσεως τῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ τῆς, τῆς σημερινῆς ζωῆς τῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ τουρισμοῦ τῆς. Νέα ἔκδοσις, ἂν γίνῃ, θὰ πρέπει

νά διορθώση τὰ παρατηρηθέντα μειοεικτήματα. Ἡ καλὴ διάθεσις τῶν ἐκδοτῶν φαίνεται νὰ ὑπάρξη. Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει παραλλήλως, εἶναι ἡ ἐκδοσις Ὀδηγοῦ τῆς Κύπρου εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Πρέπει τὴν Κύπρον νὰ γνωρίσωσιν ὅλοι οἱ Ἕλληνες καὶ πρωτίστως οἱ Ἕλληνες κατ'οικοί της. Διὰ τοῦτο εἶναι πολὺ ἐπιτυχὴς ἡ πρό τινος χρόνου ἐξαγγελθεῖσα ἀπόφασις τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου νὰ ἐπιμεληθῇ τοιαύτης ἐκδόσεως. Ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα νὰ προβῆ οὗτος εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀποφάσεώς του ταύτης πολὺ σύντομα.

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ.

Α ΚΑΡΑΝΤΩΝΗ : Πνευματικὴ Ἐλευθερία. Τέχνη καὶ πολιτικὴ. Ἀθήνα 1948. σ. 148.

Ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία, ὅπως καὶ κάθε ἐλευθερία, εἶναι μίᾶ ἐννοία ἀφαιρεμένη, πού μονάχα τὰ γεγονότα πού διαποτίζονται ἀπ' αὐτὴ ἢ ἡ ἀπουσία της ἀπὸ ἄλλα — κι' ἄς φαίνεται οὐδύμωρο αὐτὸ — τῆς δύνανται κάποια μορφή συγκεκριμένη. Στὰ τελευταῖα χρόνια ἴσα ἴσα ἡ ἀπουσία τῆς ἐλευθερίας κι' ἀπὸ τὴν πνευματικὴν μας ζωὴ ξανάφερε τὸ ζήτημα τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας σὰ μίαν ἀνάγκη πνευματικὴ, πού συζητήθηκε καὶ πολυσυζητήθηκε χωρὶς, φοβοῦμαι, οὐσιαστικὸ ἀποτελεσμα. Γιατὶ καμιά, ὁποιαδήποτε εἶδους, ἐλευθερία δὲν ἐπιβάλλεται ἀπὸ πάνω, καὶ πολὺ λιγώτερο ἡ πνευματικὴ, μὰ θγαίνει αὐτόματα μέσα ἀπὸ τὰ πνευματικὰ δημιουργήματα μίᾶς ἐποχῆς σὰν χαρακτηριστικὸν τοῦς ἀπογένητο κι' ὄχι σὰν ἐπιχτητὴ ιδιότητα.

Ἄλλὰ δὲ θὰ προσθέσω στὶς ἀπεραντες σχετικὲς συζητήσεις καὶ τὴ δική μου φωνὴ ξανά τώρα. Τὴν ἐντύπωσή μου μονάχα θὰ πῶ γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Α. Καραντώνη «Πνευματικὴ Ἐλευθερία», πού ἀναμολχεύει τὸ ζήτημα αὐτὸ μ' ὀρμητικὴ πολεμικὴ καὶ φανατικὴ πίστη, μ' ὀργίλη διάθεσις καὶ μὲ μοιραία ἀποκλειστικότητα. Οἱ ιδιότητες αὐτὲς τὸν κάνουν συχνά νὰ χάνει τὴν ψυχραιμία του καὶ νὰ υπερασπίζει τὴν — ὀρθὴ ἄλλωστε — ἀποψή του μὲ ὄπλα ὄχι πάντοτε πνευματικὰ,

μὰ τῆς ἐπικαιρικῆς πολιτικῆς. Βέβαια τὸ ζήτημα ὅπως τὸ θέτει σχετίζεται ἄμεσα μὲ τὴν τρέχουσα ζωὴ στὶς πολιτικὲς προπράτων ἐκδηλώσεις της καὶ λιγώτερο στὶς πνευματικὲς. Ἄλλωστε τὰ σημεῖωματα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ δὲν ἀποτελοῦν ἓνα ὀργανωμένο σύνολο, κι' ἄς περιστρεφονται γύρω ἀπὸ τὸ ἴδιο ζήτημα, μὰ εἶναι ἐπιλογή ἀπὸ κομμάτια ἄνισερ ἀξίας πού δημοσιεύθηκαν σ' ἐφημερίδες σὲ διάστημα δυὸ χρόνων, καὶ τὸ καθένα εἶχε τὴν ἐπικαιρικὴ ἀναγκαιότητα πού ἀπαιτοῦσε ἡ στρατηγικὴ τοῦ ἀνάστα σὴ κάθε στιγμή, μ' ὄλο τὸ πάθος, τὴν παραφορὰ καὶ τὴν ἀγανάχησι πού ἔφερνε ἡ συζήτηση, μὲ τοὺς καπνοὺς καὶ τὶς φλόγες τῶν ἐπιχειρημάτων, μὲ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα τῆς ἡμέρας.

Κι' ἀκριβῶς γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ μερικὰ σημεῖωματα εἶναι ἀνολοκλήρωτα καὶ φαίνονται σὰ νὰ θιάζονται νὰ φτάσουν στὸ τέλος γιὰ νὰ δώσουν τὸ τελειωτικὸ κτύπημα στὸν ἀντίπαλο, ἀδιαφορώντας ἀν ἀφήνουν πίσω τους κενὰ ἢ σκοτεινὰ σημεῖα (π.χ. «Ἡ πνευματικὴ δεξιὰ» κ. ἄ.), ὅπως κι ἀντιφάσεις κι ἄσυνέπειες ἀπὸ τὸ ἓνα σημεῖωμα στὸ ἄλλο (π.χ. στὴν ἀρχὴ ἔπαινοι ἢ τουλάχιστο ἀνοχή γιὰ τὸ πρῶτο ἔργο τοῦ Βάρναλη καὶ στὸ τέλος ἀρνησι ὄλου τοῦ ἔργου του).

Τὴ δυσκολία τοῦτη τὴ μεγαλώνει ἡ δοκιμασία πού ἔχει ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὸ μακροπεριόδο τοῦ λόγου καὶ τὶς συχνὲς ἀναδιπλώσεις καὶ ἐπεξηγηματικὲς παραθέσεις καὶ γιὰ μίαν ἀπλὴν ἐννοία, πού σκοτεινιάζουν τὸ νόημα καὶ κουράζουν.

Ἄνεξάρτητα ὁμως ἀπὸ τὶς παρατηρήσεις αὐτὲς πού ἀναφέρονται στὸν τρόπο πού παρουσίασε τὴν ἀποψή του ὁ κ. Καραντώνης, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς στὴν οὐσία της ἡ πολεμικὴ αὐτὴ ἐργασία ἀποτελεῖ ἓνα ἀξιόλογο κριτικὸ μέτρο γιὰ τὴ ρευστότητα τῶν σύγχρονων ἑλληνικῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων. Ὑπάρχουν στὸ βιβλίον αὐτὸ ἀλήθειες πού λέγονται ἀπερίφραστα, καὶ πρὸς τὰ δεξιά καὶ πρὸς τ' ἀριστερά, καὶ ξεκαθαρισμένες ἀντιλήψεις γιὰ τὶς μεγάλες ἐννοιες τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης, πού μὲ τὴν πειστικότητα τοῦ ὀρθοῦ λόγου στη-

ρίζονται, αλλά και μπορούν να στηρίξουν αδύνατες συνειδήσεις.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Μ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ: Παροιμιακές φράσεις από την Ιστορία και λογοτεχνία. Ἀθήνα 1947. σ. 104.

Ὁ καθηγητὴς Μανόλης Τριανταφυλλίδης δὲν εἶναι μονάχα ὁ αὐθεντικὸς θεωρητικὸς τοῦ δημοτικισμοῦ ἀλλὰ καὶ ὁ πρακτικὸς καθοδηγητὴς του. «Ὅλες του οἱ ἐργασίες πάντα εἶχαν ὄχι μόνον ἐπιστημονικὸ καὶ διαφωτιστικὸ χαραχτήρα γιὰ τὴ φύση καὶ τὸ πλοῦτο τῆς δημοτικῆς γλώσσας σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις της, ἀλλὰ καὶ δίνανε ὀδηγίες καὶ λύσεις γιὰ τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ της εἴτε σὲ γενικὰ ζητήματα εἴτε σὲ εἰδικὲς δυσκολίες. Ἰδιαίτερα ὁμως τώρα οἱ σειρὲς τῆς «Νεοελληνικῆς Βιβλιοθήκης», πού ἱδρύσε πέρυσι καὶ διευθύνει ὁ ἴδιος, ἔχουν καθαρὰ διδαχτικὸ σκοπὸ, γιὰ τὸ δάσκαλο πού θὰ διδάξει καὶ γιὰ τὸ μαθητὴ πού θὰ μάθει νὰ γράφει καὶ νὰ χειρίζεται ὀρθὰ τὴ δημοτικὴ. Τὸ βιβλίον γιὰ τὸ ὁποῖον γράφω παρακάτω, εἶναι τὸ δωδέκατο τῆς πρώτης σειρᾶς μὲ τὴ συνεργασία τῆς κ. Φωτεινῆς Θ. Τζωρτζάκη.

Πόσο μιὰ παροιμιακὴ φράση δυναμώνει τὸ λόγο, εἶναι φανερό. Καὶ γι' αὐτὸ εἶν' ἐξαιρετικὰ χρήσιμο ἕνα βιβλίον πού διασαφηνίζει, ἐπεξηγεῖ καὶ δίνει παραδείγματα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πλοῦτου πού ἔχει ὁ ἑλληνικὸς λόγος.

Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης μάζωξε τὸ ὕλικό μὲ στοργὴ καὶ προσοχὴ καὶ τὸ κατάρταξε χρονολογικὰ καὶ εἰδολογικὰ, προτάσσοντας σὲ κάθε ὁμάδα—ἔπειτα ἀπὸ μιὰ γενικὴ εἰσγωγή—μιὰ μικρὴ εἰσγωγή, κ' ἐξηγεῖ ἔπειτα τὴ γένεση καὶ τὴ σημασία τῆς κάθε παροιμιακῆς φράσης προσθέτοντας καὶ παραδείγματα τῆς ὀρθῆς χρήσης της. Οἱ παροιμιακὲς αὐτὲς φράσεις, παρμένες ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴ λογοτεχνία, χωρίζονται σὲ τέσσερες μεγάλες ὁμάδες: ἀρχαίες, μεσαιωνικὲς, ἐκκλησιαστικὲς καὶ νεοελληνικὲς φράσεις, κ' αὐτὲς σὲ πολλὲς μικρότερες. Σ' ἕνα ἐπίμετρο προσθέτονται φράσεις λατινικῆς γιὰ τὴν Ἑλλάδα, χρησμοί, ἐπιγράμματα, κ.ἄ.

Θέλω νὰ τονίσω ἰδιαίτερα τὸν

πλοῦτο τοῦ παροιμιακοῦ ὕλικου πού βρίσκεται στὸ βιβλίον αὐτὸ καὶ τὴν ἐπιτυχημένη ἐρμηνεία του, πού μὲ τὴ σαφήνεια καὶ τὴν πληρότητα της γίνεται κ' ἀνάγνωσμα εὐχάριστο καὶ πηγὴ ἀπειρων πληροφοριῶν τόσο γιὰ τὸ δάσκαλο ὅσο καὶ γιὰ τὸ μαθητὴ. Τὰ γυμνάσματα βοηθοῦν στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ καὶ στὴ σταθεροποίησιν τῶν μεταφορικῶν αὐτῶν ἐκφράσεων, πού μὲ τὶς καθαρὰ διαγραμμένας ἀποχρώσεις των κάνουν τὸ λόγο πῶς ζωντανό καὶ δίνουν καθαρότερη τὴν εἰκόνα τῶν ἐνοιῶν.

Τὸ μοναδικὸ αὐτὸ βιβλίον εἶναι ἐξαιρετικὸ βοήθημα γιὰ τὸ δάσκαλο πού θέλει νὰ διδάξει τὴ γλῶσσα ὄχι μόνον τυπικὰ ἀλλὰ οὐσιαστικὰ καὶ μὲ καλολογικὰ ἀποτελέσματα.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Ὁ «ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΟΣ» Περιοδικὴ βιβλιογραφικὴ ἐκδοσις Ἄγγελου Ζαμπάκη, Ἱπποκράτους 5, Ἀθήναι.

Ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον ἐκδίδεται στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸ βιβλιοπωλεῖον Ἄγγελου Ζαμπάκη, ἕνα ἀξιόλογο καὶ μεγίστου ἐνδιαφέροντος περιοδικόν, ὁ «ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΟΣ». Τὸ περιοδικόν τοῦτο, μοναδικὸ στὸ εἶδος του καὶ γιὰ πρώτην φορὰν ἐκδιδόμενον στὴν Ἑλλάδα, περιλαμβάνει, ἐκτὸς πολυτίμων ἀρθρῶν καὶ μελετῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἱστορίαν σπανίων βιβλίων, καὶ τὶς νέες ἐκδόσεις Ἑλληνικῶν βιβλίων. Ἐτοῖ τὸ περιοδικὸ αὐτὸ ἀποβαίνει ὁ πνευματικὸς καθρέπτης τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ξένης βιβλιογνωσίας καὶ ὁ ἀναγνώστης του ἐνημεροῦται γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα πού ἀφοροῦν τὸ βιβλίον.

Ὁ «Βιβλιόφιλος» ἐκδίδεται κατὰ τρίμηνον πάνω σὲ ἐκλεκτὸ χάρτι, καὶ εἶναι πλουσιώτατα εἰκονογραφημένος καὶ καλαισθητικώτατα τυπωμένος. Τὸ συνιστοῦμε ὄχι μόνον στοὺς βιβλιόφιλους ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε ἕνα πού ἀσχολεῖται μὲ τὰ γράμματα. Ἐπειδὴ ὁ Βιβλιόφιλος κυκλοφορεῖ μόνον μὲ συνδρομητὲς μπορεῖτε νὰ γράψετε στὸν κ. Ἄγγελον Ζαμπάκη, 5 Ἱπποκράτους Ἀθήναι, ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ λάβετε περισσότερες πληροφορίες, ἢ νὰ ἐμβάσετε σ' αὐτὸν τὴν ἐτήσιαν συνδρομὴν εἰς ₺ 1.10.0, ὁπότε θὰ σᾶς ἀποστολλεῖται τὸ περιοδικόν.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Ἄθῆνα, 1 Μαρτίου 1948.

Ἀγαπητέ μου κ. Κρασιδίωτη,

Πρῶτα πρῶτα θέλω νά σᾶς συγχαρῶ θερμὰ κι' ἐγκάδοια γιὰ τὴν ἐκ μέρους σας ἀνάληψη τῆς διευθύνσεως τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων», καὶ νά σᾶς εὐχηθῶ κάθε προκοπὴ στὴν νέα περίοδον τοῦ ἀξιόλογου τούτου περιοδικοῦ σας. Κι' ὕστερα νά παραπονεθῶ, γιὰ μιὰ παράλειψη, πού κάνει σὸ τελευταῖον μέρος τῆς μελέτης του, γιὰ τὴν «Λογοτεχνία στὴν Ἑφτάνησον» πού δημοσιεύτηκε σὸ φύλλον τοῦ περασμένου Νιόβηρη καὶ Δεκέβηρη τοῦ περιοδικοῦ σας, ὁ διαλεχτὸς ἑφτανήσιος λογοτέχνης κ. Γεράσιμος Σπαταλάς.

Γράφει, λοιπόν, σχεικὰ, ὁ συνεργάτης σας, πῶς σήμερα ἐξακολουθοῦν τὰ ἑφτάνησα ν' ἀντιπροσωπεύονται σὰ νεοελληνικά Γράμματα, μ' ἀξιόλογους ποιητὲς καὶ πεζογράφους, πού οἱ περισσότεροὶ γιὰ διαφόρους λόγους ἔχουν συγκεντρωθεῖ στὴν Ἄθῆνα. Καὶ ἀπ' τοὺς τελευταίους ἀναφέρει, γιὰ τὴν Ζάκυνθο, τὸν Μίμη Κοκκίνη μόνον καὶ γιὰ τὰ Κύθηρα τὸν Κ. Δελακοβία.

Ὁ κ. Σπαταλάς, εἶναι ἀναμφίβολα, γνώστης, ὅσον, ἴσως κανέναν ἄλλον ἑφτανήσιον, τῶν ἑφτανήσιακῶν προσώπων καὶ πραγμάτων, στὴν περιοχὴ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς μᾶς γεννιέται ἡ ἀπορία, πῶς (γράφοντας, γιὰ τοὺς τοὺς ἀνθρώπους, ὁ συνεργάτης σας) γιὰ τὰ δυὸ νοτιώτερα νησιά (γιὰ νά μὴ ἀναφέρουμε καὶ τ' ἄλλα) ἀναφέρει ἕναν ἀπὸ καθένα μόνον λογοτέχνη, καὶ λησμονεῖ γιὰ μὲν τὴν Ζάκυνθο στρατιὰ ὀλόκληρη: Μαρῖνο Σιγοῦρο, Ἀντώνιον Μάτεσι, Δημήτηρ Μάργαρη, Κώστα Καιροφύλα, Διονύσιον Π. Καλογερόπουλο, Ἀγγελικὴ Χατζημυχάλη (τὸ γένος Κολυβά) Μαριέττα Γιαννοπούλου (ἑπτανήσια) κ. ἄ. γιὰ δὲ τ' ὄμορφο Τσιρίγιο τὸν ποιητὴ Πάνο Φώλη, τοῦ ὁποίου τὰ «Τσιριγώτικα» δὲν ὕστερον καθόλου τῆς πνευματικῆς ἐργασίας τοῦ κ. Κ. Δελακοβία, τὸν ὁποῖο ὁ κ. Σπαταλάς θέλει μοναδικὸ Τσιριγώ-

τη λογοτέχνη στὴν Ἄθῆνα.

Μὲ τιμὴ κι' ἐχτίμησιν
ΑΝΤΡΕΑΣ ΖΩΝΤΟΣ

(τῶν «Εὐβοϊκῶν Γραμμάτων»)

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ Κ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Στὴν «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ»: «Ἡ Ζωγραφικὴ Ἐκθεσὴ τῆς κ. Φλώρα — Καραβία» (22 Φεβρ.) τοῦ Μελεῆ Νικολαΐδη. — «Ἡ Μονὴ τοῦ Σταυροβουνίου» (25 Φεβρ.) τοῦ Ν. Γ. Κυριαζῆ. — «Ἡ 5ῃ Ἐπέτειος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ» (3 Μαρτ.), ἀνταπόκριση τοῦ Μελεῆ Νικολαΐδη. — «Τὰ Κυπριακὰ Γράμματα» (4 Μαρτ.), σημείωμα τῆς συντάξεως. — «Ἰολάνθη» (12 Μαρτ.), κριτικὴ γιὰ τὴν παράσταση τοῦ Δραματικοῦ Συνδέσμου τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς.

— Στὸ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΗ» τῆς 14ης Μαρτίου «Ἡ Δοκιμασία τῶν Πνευματικῶν Ἀνθρώπων» τοῦ Τεύκρου Ἀνθία, κι' ἀναδημοσίευση κρίσεων ξένων κριτικῶν γιὰ τὰ «Χρυσὰ Βουνά» τοῦ κ. Θ. Μαρσέλλου καὶ τὰ «Τζιλαδήματα» τοῦ Α. Γάβρη.

— Στὸν «ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗ» τῆς 21ης Φεβρ. δημοσιεύεται ἕνα ἄγνωστο ποίημα τοῦ Παλαμᾶ μὲ τὸν τίτλον «Κύπρος», πού ὁ ποιητὴς ἐμπνεύστηκε ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ Ὀκτωβρίου 1931.

— Στὴν «ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ» τοῦ Φεβρουαρίου δημοσιεύονται μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ Ἀρχαία Κυπριακὴ Λογοτεχνία», μελέτη τοῦ Νίκου Κρασιδίωτη. — «Τὸ Σχέδιο Παραφροσύνης», εὐθυμογράφημα τοῦ Κ. Λαβίθη. — «Τὸ Βρετανικὸ σύστημα ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἀποστράτων» τοῦ Ν. Α. Βοσαντζῆ. — «Ἀλφρέδος Νόμπελ» τοῦ Κ. Ν. Βασιλειάδη κλπ.

— Στὴν «ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ» τοῦ Μαρτίου: «Ὁ Χατζῆς τῶν Ροδακινῶν», διήγημα τοῦ Ἀντρέα Γεωργιάδη-Κυπρολέοντα. — «Ἀρχαῖοι Κύπριοι Ἱστορικοὶ καὶ Φιλολογοί», μελέτη τοῦ Νίκου Κρασιδίωτη. — «Ἡ Ἀπλοχερά», εὐθυμογράφημα τοῦ Κ. Λαβίθη. — «Φιλολογία, Τύπος καὶ Θέατρον ἑναντι τῆς ἐγκληματικότητος», ἄρθρον τοῦ Ι. Σκούλου. — «Ὁ Ἅγιος Λάζαρος στὴν Κύπρον», μελέτη τοῦ Κ. Ν. Βασιλειάδη. — «Μιά ἐκδρομὴ στὰ δάση μας», τοῦ Π. Μπίστη — «Ἑλληνικά

Σχολεία Μέσης Παιδείας κατά τὰ ἔτη 1453—1821», μελέτη τοῦ Ν. Α. Βοστταντζή κτλ.

—Ὁ «ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ» τῆς 29ης Φεβρουαρίου δημοσιεύει σημειώματα καὶ ὀμιλίες γιὰ τὸν ἀποθανόντα ἐκπαιδευτικὸ τῆς Λάρνακος Κοσμᾶν Λυσιώτην.—«Ἄνοιξη τῆς Ἑλληνικῆς Νησιᾶ» τοῦ Βασ. Ἡλιάδη.—«Τὰ Ρεμπέτικα Τραγούδια» τοῦ Κλ. Παράσχου κτλ.

—Στὸν «ΑΓΩΝΙΣΤΗ» τῆς 25ης Μαρτίου μεταξὺ ἄλλης ἐπικαίρου ἐθνικῆς συνεργασίας ἡ «25η Μαρτίου» τοῦ Ν. Α. Βοστταντζή, «Εὐαγγελισμός». Ἡ γιορτὴ τῆς Ἑλληνικῆς Χριστιανοσύνης» τοῦ Δρος Γεωργίου Θ. Σταυρινίδη κ. ἄ.

—Στὴ «ΝΕΑΝ ΕΣΤΙΑ» τῆς 15ης Φεβρ. ἀνάμεσα σὲ πλοῦσια καὶ ἐκλεκτὴ ὕλη ξεχωρίζουμε: «Τὸ κατηγορούμενο πνεῦμα», δοκίμιο τοῦ Γιώργου Θεοτοκά. — «Γεώργιος Νάζος», μελέτη τοῦ Κλ. Παράσχου. — «Οἱ ἀκρωτηριασμοί», δοκίμιο τοῦ Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου. — «Ὁ ἐλλείπων δεσμός», μελέτη τοῦ Αἰμ. Χουρμούζιου.

—Στὴν «ΝΕΑΝ ΕΣΤΙΑ» τῆς 1ης καὶ 15ης Μαρτίου πλοῦσια σημειώματα καὶ μελέτες γιὰ τὸν Παλαμᾶ, διήγημα τῆς Εἰρήνης Ἀθηναίας («Ἡ πέμπτη πάροδος»), μελέτες τοῦ Αἰμ. Χουρμούζιου («Ἡ ἀνατομία τῆς εὐθύνης» καὶ «Ἡ στενωπὸς τοῦ Ὀυμανισμοῦ») μελέτη τῆς Σοφίας Γεδεών («Τὸ νεοελλ. λογοτεχνικὸ κείμενο στὴ Μέση Παιδεία»), κριτικὲς ἀπόψεις τοῦ Στ. Ξεφλούδα («Ἡ λογοτεχνία τῆς ἀπαισιοδοξίας»), σκιαγραφία τοῦ Αὐστριακοῦ διηγηματογράφου Καρόλου Ἑρρίκου Βάγγερλ ἀπὸ τὴν Κα Σοφία Χατζιδάκη κ.τ.λ.

—Πήραμε ἀκόμη τὶς ἐφημερίδες: «Φωνὴ τῆς Κύπρου», «Ἐλεύθερος Τύπος», «Ἐργατικὴ Φωνή», «Χρόνος», «Πάφος», «Ἐφημερίς» καὶ τὰ περιοδικά: «Κυπρίοπουλο», «Μηνιαῖον Δελτίον Ἐκδρομικοῦ», «Χριστιανικὴ Ἀναγέννησις», «Μόρφωσις», «Μακεδονικὰ Γράμματα» (τευχὸς Φεβρ.), «Παιδαγωγικὴ Ἐπιθεώρησις» (τευχὸς Δεκεμβρ. καὶ Ἰανουαρίου), Ἄνταϊος» (τευχὴ Ἰαν. Φεβρ.), «Κοχλίας» (τευχὸς Ὀκτωβρίου), «Ποιητικὴ Τέχνη» τευχὴ Φεβρ. Μαρ-

τίου), «Ἀπόστολος Βαρνάβας» (Ἰουλίου 1947), «Δελτίο Πρακτικοῦ Τμήματος Παγκυπρίου Γυμνασίου», «Ἀκτίνες» (Ἰαν., Φεβρ., Μαρτ.), «Ἐλεύθερα Γράμματα» (15 Μαρτίου), «Ὁ Βιβλιόφιλος», «Φῶς», Ζωντανὰ Νειάτα», «Μορφές» (Μαρτίου), «Hermes», «Portugal» καὶ «Information Culturelles».

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Κυπριακές.

—Στις 28 Μαρτίου ἡ «Ἐταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν» ὄργανωσε στὴν Αἴθουσα τελετὸν τοῦ Π. Γυμνασίου τὴν πρώτην ἐφετηνὴν τῆς διᾶλειν μὲ ὀμιλητὴν τὸν Πρόεδρον αὐτῆς κ. Κ. Σπυριδάκιν καὶ θέμα: «Βυζάντιον καὶ Κύπρος». Τὴν ὀμιλίαν συνᾶδευσαν φωτεινὲς προβολὲς Βυζαντινῶν μνημείων τῆς Κύπρου.

—Ὁ ἱατρός κ. Κύπρος Χρυσάνθη ἔκαμε τὴν 3ην Ἀπριλίου ἀνακοίνωσιν στὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν μὲ θέμα: «Εὐθύνη καὶ ποινὰ ἱατρῶν κατὰ τὰς Ἀσσίζας».

—Στις 3 Ἀπριλίου δόθηκε στὴ Μεγάλῃ Αἴθουσα τοῦ Παγκ. Γυμνασίου τὸ ἕκτο μάθημα τῆς σειρᾶς λαϊκῶν μαθημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου μὲ ὀμιλητὴ τὸν κ. Δ. Εὐαγγελίδη καὶ θέμα: «Ὁ Παλαμᾶς».

—Ἡ δεύτερη διᾶλεξις τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν δόθηκε στίς 4 Ἀπριλίου μὲ ὀμιλητὴν τὸν κ. Γ. Παπαχααραλάμπους καὶ θέμα: «Νέοι Μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου».

—Τὴν ἴδια μέρα ὁ ἱατρός κ. Ν. Ἰακωβίδης μίλησε στὸ οἶκημα τοῦ Ἱεροσ. Ὁρθοδ. Ἰδρυματος «Ἀγάπη» μὲ θέμα: «Ὁ τάφος τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Γεσθημανῇ καὶ τὸ προσκείμενον Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν».

—Τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον σὲ συνεδρία τοῦ τῆς 2ας Ἀπριλίου συνεζήτησε στίς λεπτομερεῖς του τὸ προσχέδιον τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος, Σύμφωνα μὲ ἐπίσημον ἀνακοινωθέν: «Κατὰ παράκλησιν τῶν Ἑλληνικῶν Μελῶν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου τὸ προσχέδιον ἐτροποποιήθη, οὕτως ὥστε νὰ δοθῇ εἰδικὴ ἔμφασις εἰς τὰ μαθήματα τῆς

Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας τῆς Κύπρου καὶ Ἑλλάδος».

—Στις 10 Ἀπριλίου μίλησεν ὁ κ. Ζήνων Σῶζος στὸ Σωματεῖο «Ἐνωσις Νέων Τράστ» μὲ θέμα: «Τὰ προνόμια τῆς Ἐκκλησίας μας διὰ μέσου τῶν αἰῶνων».

—Στις 11 Ἀπριλίου γιορτάστηκε στὴ Μεγάλῃ Αἴθουσα τοῦ Π. Γυμνασίου ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Πνευματικὸ Ὀμιλοῦ Κύπρου ἡ 150ῃ ἐπέτειος τῆς γεννήσεως τοῦ Δ. Σολωμοῦ. Ὑστερα ἀπὸ εἰσαγωγικὴ ὁμιλία τοῦ προέδρου κ. Κώστα Σπυριδάκι ὁ ποιητῆς κ. Ξάνθος Λυσιώτης μίλησε γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του, κι' ὁ κ. Μίκης Κιτρομηλίδης ἀνέλυσε τὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ σημασία τοῦ ἔργου τοῦ Σολωμοῦ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δεσποινίδες Ἡθὴ Χατζηδημητρίου καὶ Χρυστάλλα Ἰωαννίδου ἀπάγγειλαν ἀποσπάσματα ἀπὸ τοὺς «Ἐλεύθερους Πολιορκημένους» μὲ μουσικὴ ὑπόκρουση πιάνου ὑπὸ τῆς δ. Λούλας Συμεωνίδου κατὰ σύνθεσιν τοῦ κ. Γιάγκου Μιχαηλίδη.

—Ἡ τρίτῃ διάλεξι τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν δόθηκε στις 18 Ἀπριλίου μὲ ὁμιλητὴν τὸν κ. Α. Στυλιανοῦ καὶ θέμα «Ἡ Παναγία τοῦ Ἀρακα».

—Ὁ κ. Νίκος Κ. Λανίτης ἀποδέχτηκε πρόσκλησιν τοῦ Διεθνoῦς Συνδέσμου Νομομαθῶν τῆς Χάγης νὰ παρακαθῆσιν ἐν τῷ συνεδρίῳ του, πού θὰ συγκροτηθῆ τὸν προσεχῆ Αὐγούστο. Ὁ κ. Λανίτης θὰ μιλήσῃ μὲ θέμα: «Δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ Διεθνὴς Γαλήνη καὶ τάξις, ἐὰν αὕτη δὲν βασίζεται ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης».

—Στις 24 Ἀπριλίου ὁ κ. Νίκος Κρανιδιώτης ἔδωσε στὴν Αἴθουσα τελευτῶν τοῦ Π. Γυμνασίου τὸ ἔβδομο καὶ τελευταῖο μάθημα τῆς ἐφετεινῆς σειρᾶς τῶν λαϊκῶν μαθημάτων τοῦ Ε.Π.Ο.Κ. μὲ θέμα: «Τὸ Νεοελληνικὸ θέατρο».

Ἀλεξανδρινές.

—Ὁ διηγηματογράφος Νίκος Νικολαΐδης ἄρχισε τὴν ἐκτύπωσιν τῶν «Τριῶν Καρφιῶν».

—Τὸ νέο Συμβούλιον τῆς Κυπριακῆς Ἀδελφότητος Ἀλεξανδρείας ἄρχισε τὴν ὀργάνωσιν πνευματικῆς κινήσεως. Κύριος σκοπὸς τῆς κινή-

σεως αὐτῆς εἶναι νὰ γνωρίσει τὴν Κύπρον στοὺς ἄλλους Ἕλληνας, νὰ ἀξιοποιήσῃ τὶς προστάθειες καὶ τὶς πνευματικὰς ἀξίεις τῆς. Συστήθηκε ἑξαμελὴς ἐπιτροπὴ διανοουμένων καὶ ἐκπαιδευτικῶν γιὰ τὴν τὴν προστάθειαν.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Οἱ Διαλέξεις τῆς Ἑθν. Ἑταιρείας.

Μέσα στις τόσες διαλέξεις πού γίνονται καθημερινὰ στὴν Ἀθήναν πάνω εὐ διάφορα θέματα, ξεχωριστὴ πάντα θέση κρατοῦν οἱ διαλέξεις πού ὀργανώνει ἡ Ἑθνικὴ Ἑταιρεία τῶν Λογοτεχνῶν τῆς Ἑλλάδος, στὴ Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν, ἢ στὸν Παρνασσό, κάθε Πέμπτη ἀπόγευμα.

Ὑστερ' ἀπὸ τὶς τρεῖς διαλέξεις πού ἔγιναν τὸν Φεβρουάριον σὰ μνημόσυνο γιὰ τὸ θάνατον τοῦ Παλαμᾶ (πέντε χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀέχαστην ἐκείνη Κυριακὴ τῆς 27.2.43) μὲ ὁμιλητὴς τὸν Ἄγγελον Δόξα, τὸν Ἄλκη Θρύλο καὶ τὸν Πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας κ. Κ. Τσάτσο, ἡ Ἑθνικὴ Ἑταιρ. τῶν Λογοτεχνῶν συνέχισε τὸν Μάρτιον τὶς διαλέξεις τῆς μὲ τοὺς ἑξῆς:

Στις 4 Μαρτίου στὸν «Παρνασσό» ὁ ποιητῆς Σπ. Παναγιωτόπουλος μὲ θέμα τὸ ἔργο τοῦ Δροσίνου, ἀνάλυσε συνοπτικὰ μὰ πολὺ ἀνάγλυφα τὸ πολύτομον ἔργο τοῦ ποιητῆ τῶν «Φωτερῶν Σκοταδιῶν» καὶ ἀνέφερε χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ πολλὰ τὸν ποιήματα.

Στις 11 Μαρτίου στὴ Στέγη Γραμμάτων ὁ Χρῆστος Ζαλοκώστας μίλησε γιὰ τὴ «Πραγματικὴ Ἀντίστασις» διαβάζοντας μερικὰ κεφάλαια ἀπὸ τὸ βιβλίον πού ἐτοιμάζει σχετικὰ μὲ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Ἑλλ. λαοῦ στὰ μαῦρα ἐκεῖνα χρόνια τῆς κατοχῆς, ὅταν ὄλ' ἡ Ἑλλάδα ἐστέναζε κάτω ἀπὸ τὴ μπότα τῶν Κατακτητῶν. Ἐστέναζε, μὰ ποτὲ δὲν ὑποδουλώθηκε ψυχικὰ. Ὁ κ. Ζαλοκώστας ἀνέφερε πραγματικὰ γεγονότα ἀφ' ἑαυτοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας.

Στις 18 Μαρτίου ὁμιλητῆς ἦταν ὁ ποιητῆς Νίκος Σημηριώτης μὲ θέμα «Ἡ μουσικότητα στὴν ποίησιν». Ἀπὸ τὸν ποιητικὸν Πύργον τῆς Βαθῆλ ἀπὸ τὴν παγκόσμιαν ποιητικὴν προσ-

φορά τῶν αἰῶνων, μᾶς ἔδωσε ἀληθινὰ διαμάντια μουσικῆς ποίησης σέ δική του μετάφραση πρῶτα καί σὸ πρωτότυπο ὕστερα (ξέρεي 14 γλῶσσες!). Ἔτσι ἀκούσαμε κομμάτια ἀπὸ τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυῖδ, ἀπὸ τὸν Ὅμηρο, ἀπὸ τὸν Βιργίλιο καί τὸν Ὀράτιο, ἀπὸ παλιούς Πέρσης ποιητές, ἀπὸ τοὺς Ἰνδοὺς, ἀπὸ τὰ Σανσκριτικά, ἀπὸ τοὺς Κινέζους ποιητές μὲ τὴ μουσικότητα γλῶσσαι, ἀπὸ Ἀρμενίους, ἀπὸ τὸν Ντάντε καί τὸν Ντ' Ἀννούσιο, ἀπὸ Βουλγάρους, Ρώσους καί Οὐκρανοὺς ποιητές, ἀπὸ τὸν Χάινε, ἀπὸ Γάλλους, ἀπὸ τίς περιφημῆς «Καμπάνες» τοῦ Πόε, ἀπὸ Ἰσπανοὺς καί τέλος κομμάτια ἀπὸ τὸν Σολωμό, τὸν Παλαμά, τὸν Γρυπάρη, τὸν Ἄγγελο Σημηριώτη, τὸν Μαλακάση κ. ἄ.

Θεατρικὰ Νέα

—Τὸ Θέατρο Τέχνης, ἐξακολουθεῖ μὲ τὴ φωτισμένη σκηνοθεσία τοῦ Κούν νὰ δίνει ὠραία κομμάτια ἀπὸ τὸ παγκόσμιο δραματολόγιο. Ἔτσι ἀνέβασε πρὶ λίγες βδομάδες τὸ «Υπόθεσις Οὐῖνολω» τοῦ Τέρενς Ράτιγκαν. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι παρμένη ἀπὸ μιὰ πραγματικὴ δίκη ποὺ εἶχε συμπεράξει τὴν Ἀγγλικὴ κοινὴ γνώμη γύρω στὰ 1912. Ἐνας νεαρὸς δόκιμος στὴ ναυτικὴ σχολὴ τοῦ Ὄσμπρον κατηγορήθηκε ἄδικα ὅτι ἔκλεψε μιὰ ἐπιταγὴ 5 σελινῶν καί διώχεται ἀπὸ τὴ Σχολή, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀνάκριση τοῦ Ναυαρχείου. Γυρίζει ντροπισαμένους σὸ σπίτι γιὰ νὰ δηλώσει στοὺς δικούς του ὅτι εἶναι ἀθῶος. Ὁ πατέρας καί ἡ ἀδερφή του ποὺ πιστεύουν ἀπόλυτα στὴν ἀθωότητά του, ἀναγκάζονται νὰ καταπιαστοῦν σ' ἕνα μακρὸ δικαστικὸν ἀγῶνα πρὸς τὸ Κράτος γιὰ νὰ ἐπανορθώσουν μιὰν ἀδικίαν, ποὺ θίγει πρῶτα πρῶτα τὴν τιμὴ αὐτῆς τῆς ἰδίας τῆς Ἀγγλίας. Τέλος χάρις στὴν ὑποστήριξη ἑνὸς μεγάλου δικηγόρου πετυχαίνουν τὴ δικαίωση. Αὐτὴ ἡ μικρὴ ὑπόθεσις εἶναι στὰ χέρια τοῦ Ράτιγκαν μόνον ὁ καμβάς, ποὺ ἀπάνω του θὰ πλάσει ἕνα ὠραϊότατον ἔργο μὲ πλούσια προσόντα σκηνικὰ καί θὰ στήσει ἀνάγλυφα πρόσωπα γεμάτα δυνατὴ αἰσθηματικότητα. Ὁ κ. Κούν κατάρθωσε νὰ δώσει στοὺς ἠθοποιούς του τὴν πνοὴ καί τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ τὸ ἔργο ἀπαιτοῦσε, ὥστε νὰ παίξουν ὅλοι

τοὺς περιφήμα.

—Βασιλικὸν Θέατρο: Ἡ Ἐθνικὴ Σικνητὴ βέλοντας νὰ τιμῆσει τὰ πενήντα χρόνια ἀπὸ τὴν πρώτη παράστασις τοῦ Συρανὸ ντὲ Μπερζεράκ τοῦ Ἐδιόνδου Ροστάν, ἀνέβασε τὴν ἥρωικὴ αὐτὴ κωμῶδιαν, ποὺ ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1898 ἔκανε τὴν θριαμβευτικὴν τῆς περιοδείαν σ' ὅλη τὴν ὑδρόγειον. Ἀπὸ τὴν πρώτη παράστασις σὸ θέατρο τῆς «Πύλης τοῦ Σαιν — Μαρτέν» γνώρισε μὲ τὸν περιφήμον Κοκλὲν μιὰ θριαμβευτικὴ ἐπιτυχία ποὺ ὅμοια τῆς δὲν εἶχε ἰδεῖ κανένα θεατρικὸν ἔργο καί ἔκανε τὸν Ροστάν ξαφνικὰ διάσημον, γιὰ τὴν ξαναζωντάνευσε τὴν ἥρωικὴν ἐποχὴ τοῦ Ντ' Ἀρτανιάν — ποὺ προφανῶς ὁ συγγραφέας εἶχε γιὰ πρότυπον. — Αὐτὴ ἡ γενναία καί ποιητικὴ ψυχὴ ποὺ εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ κρύβεται μέσα σὲ μιὰ τόσο ἄσημη φυσιογνωμία (εἶναι πραγματικὰ ἱστορικὸν πρόσωπον ὁ Συρανὸ), αὐτὸς ὁ Γασκῶνας μὲ τὴν σπιθοβολοῦσα ἐξυπνάδα, ποὺ μονομαχεῖ καί πολεμᾷ ἀδιάκοπα γιὰ ψύλλου πῆδημα, ποὺ ἐρωτεύεται καί δὲν τολμᾷ νὰ ἐκμυστηρευθῇ τὴν ἀγάπην του, ἔχοντας γνώσις τῆς ἀσκήματός του, μᾶς συνεπαίρνει ἀκόμα καί σήμερον μὲ τὸ μπριὸ του καί τὸν φανφaronισμό του. Τὰ πενήντα χρόνια ποὺ πέρασαν, ἀπὸ πάνω του δὲν τοῦ φαίνονται καθόλου, γιὰ τὸ ἔργο ξεχειλίζει ἀπὸ δροσίαν καί ζωὴν, ἀπὸ ἔξυπνα εὐρήματα καί ποίηση. Ἴσως οἱ πέντε μεγάλες πράξεις του (κρατὰ 3.30' ὅρες) νὰ μὴ εἶναι γιὰ τὸν σημερινὸν θεατὴ πολὺ ξεκούραστες. Τὸ Βασιλικὸν Θέατρο ἀνέβασε τὸ ἔργο μὲ μεγάλῃ φρονιτιᾷ καί μὲ πλούσια σκηνικὰ καί οἱ ἐνδυμασίαι τοῦ κ. Φακὰ ἦσαν χάριμα ματιῶν. Ὅλοι οἱ ἠθοποιοὶ ἔπαιξαν καί κράτησαν τοὺς ρόλους του εὐσυνειδήτου καί ὁ Δ. Μυράτ ὑπερέβαλε τὸν ἑαυτὸν του ὡς Συρανὸν, ἰδίως στὴν τελευταία σκηνὴ τοῦ θανάτου του. Μὰ δὲν μᾶς ἔδωσε ἀνάγλυφα τὸν ἥρωικὸν ὅσοι εἶδαμε ἄλλοτε τὸν Πατέρα Μυράτ στὸν ἴδιον ρόλον ξαναφέραμε νοσταλγικὰ σὸ νοῦ μας τὸ παίξιμον ἐκεῖνον. Ἡ μετάφρασις τοῦ Α. Γιαννουκάκη δὲν μᾶς ἱκανοποίησε λογοτεχνικὰ. Ἡ παλιότερη τοῦ Στρατήγη, ἀπ' ὅτι θυμοῦμαι, ἦταν ἀνώτερη.

Ἡ Ἐκθεση Γ. Κοσμαδόπουλου.

Εἶναι κάμποσα χρόνια νὰ δοῦμε ἀτομικὴ ἔκθεση τοῦ λεπτοῦ καὶ εὐγενικοῦ αὐτοῦ ζωγράφου. Μέσα στὰ 44 του ἔργα ξαναθρυσκόμαστε στὸ γνῶριμό μας ποιητικὸ περιβάλλον. Γιατὶ πρὶν ἀπ' ὅλα ὁ Κοσμαδόπουλος εἶναι ὁ λυρικός ποιητὴς τῆς γραμμῆς καὶ τοῦ ἀπαλοῦ χρώματος. Ἐνας λυρισμὸς ξεχύνεται ἀπ' ὄλο του τὸ ζωγραφικὸ ἔργο, ποῦ ποτὲ δὲν ἀναβαίνει ἀπότομα τὴ χρωματικὴ κλίμακα καὶ ποῦ περιορίζεται μὲ σοῦρτίνα τὸ ξέσπασμα τοῦ λυρικοῦ του πάθους. Οἱ λεῦκες καὶ τὰ χωριατόσπιτα τοῦ Πηλίου, τὰ λιμάνια καὶ οἱ συνοικίες τῆς Ὑδρας οἱ τοιγάνες, τὰ θουνά τῆς Ἀττικῆς, οἱ μῦλοι τῆς Μυκόνου, ἢ τὰ λουλούδια του, ὅλα ἔχουν τὴ σφραγίδα τῆς «ποιητικῆς» του πινελιάς. Μιάς πινελιάς ποῦ ξέρει ν' ἀποφεύγει κάθε θάνατος φόρτο χρώματος, μιᾶς πινελιάς ποῦ μόλις ἐγγίζει ἀπαλὰ τὸ μουσαμῆ, λές γιὰ νὰ τὸν χαδέψει. Καὶ ἀπὸ τὸ χᾶδι αὐτὸ βγαίνουν ἔργα ἀρτιωμένα. —Δυὸ πίνακες του ἔχουν σταλεῖ καὶ στίς Διεθνεῖς ἑκθέσεις τῆς Στοκχόλμης καὶ τοῦ Καΐρου, ποῦ ἔγειναν πρὶν δυὸ χρόνια.

Διάφορα Νέα

Γύρισε στὴν Ἀθῆνα ἔπειτ' ἀπὸ δεκαπενθήμερη ἐπίσκεψιν εἰς τὴν περιοχὴ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὁ Γενικός Γραμματέας τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρείας τῶν Λογοτεχνῶν. Ὁ κ. Προεστόπουλος ἐπεσκέφθηκε ὄλες τὶς στρατιωτικὲς μονάδες τῆς Μακεδονίας καὶ μίλησε σὲ χιλιάδες στρατιῶτες γιὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους καὶ ἔφερε τὸν χαιρετισμὸ καὶ τὴν στοργὴ τῶν λογοτεχνῶν τῆς Πρωτεύουσας εἰς τὰ μαχόμενες δυνάμεις. Οἱ στρατιῶτες μας στὰ Γιαννιτσά, στὸ Κιλκίς, εἰς τὴ Βέρροια, εἰς τὴ Νέα Χαλκηδόνα, εἰς τὴν Κατερίνη καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα χωριά, δέχτηκαν μ' ἔνθουσιασμὸν τὸν κ. Προεστόπουλλο (ποῦ τοὺς ἀπάγγειλε καὶ ἀποσπάσματα ἀπὸ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Παλαμά) καὶ τοῦ ἀνακοίνωσαν πόσο τοὺς συγκινεῖ ἡ συμπαράσταση τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ.

—Ἐνας μεγάλος φιλολογικὸς καυγᾶς ξέσπασε ἀνάμεσα εἰς τὸν κ. Αἰμ. Χαυρμούζιο καὶ εἰς τὸν κ. Μ. Κα-

ραγάτο ἀπ' ἀφορμὴ μιᾶς δημοσίεψης ἱστορικῆς κριτικῆς τοῦ πρώτου εἰς τὴν «Καθημερινήν» γιὰ τὸ Συραϊνὸν τὸ Μπερζεράκ. Ὁ κ. Χ. ἔλεγε ὅτι σύμφωνα μὲ τὴ γνῶμιν Γάλλων ἱστοριογράφων, ὁ πραγματικὸς Συραϊνὸς γεννήθηκε στὸ Μπερζεράκ, μίᾶ πόλη ποῦ ἀπέχει 10 χιλιομέτρα ἀπὸ τὸ Παρίσι, ἐνῶ ὁ Ροστᾶν στὸ ὁμόνυμο ἔργο του τὸν ἤθελε Γασκῶνο, γιὰ νὰ μοιάζει πιότερο μὲ τὸν Ντ' Ἀρτανιάν. Ὁ κ. Καραγάτοης ἀπάντησε ἀπὸ τὴν «Βραδυνήν» ὅτι ὁ Χαυρμούζιος εἶναι ἀγεωγράφτος γιὰ τὸ Μπερζεράκ θρῖσκει εἰς τὴ Ν. Γαλλίαν, εἰς τὴν Γασκῶν. Ὁ κ. Χ. ἀνταπάντησε ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρχε ἐν ἄλλο Μπερζεράκ, κοντὰ εἰς τὸ Παρίσι καὶ ὁ φιλολογικὸς καυγᾶς συνεχίστηκε καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη χωρὶς δυστυχῶς νὰ μένει στὰ ὅρια τῆς εὐπρέπειας γιὰ ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ὄλος ὁ καυγᾶς ἔγεινε περὶ Γασκῶνον σκιάς! Τ.Μ.Φ.

ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μαθαίνουμε ὅτι μόλις ἔφτασε εἰς τὸ Γαλλικὸ Ἴνστιτούτο τὸ δεύτερον μέρος τῆς δωρεᾶς τῶν Γάλλων καλλιτεχνῶν γιὰ τὴν Ἐθνικὴν Πινακοθήκην Ἀθηνῶν, φόρος τιμῆς εἰς τοὺς Ἑλληνας τοῦ 1940—1944.

Ἔτσι μὲ τὴ συμβολὴν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Γαλλίας, ποῦ φρόντισε τὴν δευτέραν τούτη ἀποστολὴν, συμπληρώνεται ἡ σειρά τῶν 28 ἔργων ποῦ θρῖσκονται ἤδη εἰς τὸ Γαλλικὸ Ἴνστιτούτο ἀπὸ τὸ 1946, χάριν εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ κ. Ροζέ Μιλλιέξ, ποῦ πρώτος τὰ ζήτησε ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνες. ἔχουμε λοιπὸν ἕνα σύνολο ἀπὸ 45 κομμάτια σύγχρονης Γαλλικῆς τέχνης, ἀπὸ τοὺς κορυφαίους τοῦ φίλου ἔθνους.

Ἀναφέρουμε τοὺς πιὸ χαρακτηριστικούς: Μάτις, Πικασό, Λότ, Μπράκ, Μαρκέ, Γκρομαίρ, Ντενουαγιέ, Συρβᾶς, Μπωντέν, Μασόν, κ.λπ. καθὼς καὶ γλυπτὰ τῶν: Μπουρντέλ, Λώρενς, Ζιμών, Κολλαμαρίν.

Τὰ περισσότερα ἔργα φέρουν συγκινητικὰς ἀφιέρωσεις ἀγάπης καὶ φιλελλητισμοῦ.

Τώρα ποῦ συμπληρώθηκε ἡ συλλογὴ, πρόκειται εἰς μικρὸ χρονικὸ διάστημα νὰ ἐκτεθοῦν καὶ νὰ παραδοθοῦν ἐπίσημα εἰς τὴν Ἐθνικὴν Πινακοθήκην.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΠΗΡΑΜΕ

Γιώργου Δωρικού: 'Αόμματα
ἑΩρες. (Ποιήματα) «'Ικαρος». Σελ
46.

'Ηλέκτρον Μπούμη: Χαρά Θεοῦ.
'Αθήνα, 1948. Σελ. 215.

Παγκυπρίου Γυμνασίου: 'Επετη-
ρίς Σχολικοῦ Ἔτους 1946-47. Ἐν
Λευκωσίᾳ Κύπρου, 1947. Σελ. 57.

Πλάτωνος: Σοφιστής ἢ Περί Ὀν-
τος Λογικός. Μετάφρασις: Παύλου
Βαλδασεριδῆ. Ἐκδοτικός Οἶκος
«Σκάλα», Λάρναξ, Κύπρου.

'Αλέξη Πουλιανού: Τὸ Θλαμένον
Νησί καὶ ἄλλα διηγήματα. Πρόλο-
γος Γ. Βαλέτα. Ἀθήνα 1948.

Κούλη Ἀλέπη: Στὸν Ἴσκιον τῆς
'Αγάπης. (Ποιήματα) «'Ικαρος».

Γιάννας Χριστοφῆ: Στὸ Ξέφωτο
(ποιήματα) Ἀθήνα 1947.

Κ. Σπυριδάκι: Ἡ Ρόδος καὶ αἱ
λοιπαὶ Δωδεκάνησοι ἱστορικῶς ἐξε-
ταζόμεναι. (Ἀνατύπωσις ἀπὸ τὴν
Δημοσίευσιν τοῦ Ε.Π.Ο.Κ. «Ἡ
'Ελληνικὴ Δωδεκάνησος») Ἐν Λευ-
κωσίᾳ 1948.

Πέτρον Σ. Σπανδωνίδη: Ἡ δι-
δασκαλία τῶν Νέων Ἑλληνικῶν.
Ἐκδοσις Μ. Στουγιαννάκη. Θεσσα-
λονίκη. 1947. Σελ. 29. Τιμὴ Δρχ.
2.500.

Πέτρον Σ. Σπανδωνίδη: Ἐπιστή-
μη καὶ Λογοτεχνικὴ Κριτικὴ. Ἐκδο-
σις Μ. Στουγιαννάκη. Θεσσαλονίκη.
1947. Σελ. 21. Τιμὴ Δρχ. 2.500.

Πέτρον Σ. Σπανδωνίδη: Διονύ-
σιος Σολωμός, ὁ ποιητής. Θεσσαλο-

νίκη. 1947. Σελ. 83. Δρχ. 10.000.

Μ. Μ. Παπαζωάννου: Ἡ ὀρη-
σκευτικότητα τοῦ Παπαδιαμάντη.
(Μελέτη τῆς σειρᾶς τῆς «Ἐταιρίας
Νεοελληνικῶν Σπουδῶν»). Ἀθήνα,
1948. Σελ. 100.

Μαρίας Χατζηνάκου: Ἄλυσίδες.
«Οἱ φίλοι τοῦ Βιβλίου».

Κατίνας Γ. Παπᾶ: Ἄν ἄλλαζαν
ἄλλα Διηγήματα. «Οἱ Φίλοι τοῦ Βι-
βλίου».

Alexandre Embiricos: Ascension
de Moréas.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΝΤ. Σ. ΒΡΑΧ., Μπλοεμφον-
ταίν, Νότιον Ἀφρικὴν: Πήραμε τὴν
ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴν σας καὶ σᾶς
εὐχαριστοῦμε. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ ἄ-
δερφός σας Νίκος μᾶς πλέρωσε γιὰ
τὴ συνδρομὴ σας 15 σελ. Κρατοῦμε
καὶ τὰ δικά σας 15, κ' ἔτσι ἡ συν-
δρομὴ σας ἐξοφλεῖται μέχρι τῆς
30ης Ἰουνίου 1949.—Ρ.ΟΙΚ., Λευ-
κωσία: Οἱ σκέψεις σας ἀπάνω στὴ
ζωὴ δὲν βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὰ ὑπο-
κειμενικά σας πλαίσια καὶ δὲν
ἔχουν ὡς ἐκ τούτου τὸν καθολικὸ
χαρακτήρα τῆς Τέχνης.—Σ. Ο., Λευ-
κωσία: Τὰ ποιήματά σας δὲν ἔχουν
ἀκόμη τὸ χυμὸ τῆς ὀριμότητος. Τὰ
παρακολουθοῦμε σὺν πρωτόλειᾳ,
ποῦ πιθανὸν δὲ ὀδηγήσουν κάποτε
σὲ κατὰ καλύτερο.—Γ. ΚΩΝΣΤ.,
Λευκωσία: Τὸ «Τραγοῦδι τῆς Ἄνοι-
ξης» καλὸ. Θὰ δημοσιευτεῖ σ' ἕνα
ἀπὸ τὰ ἐπόμενα τεύχη μας. Τὸ «Ὅ-
ραμα» δὲν ἔχει τὴν καθαρότητα καὶ
τὴ συγκίνηση, ποῦ ἀρμόζει στὸ θέ-
μα.

Στὸ ἐπόμενο τεύχος τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» θὰ δη-
μοσιευτοῦν ἀνάμεσα σὲ ἄλλα τὰ ἑξῆς:

ΓΙΑΝΝΗ ΣΤΑΥΡΙΝΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ: «Γιὰ τὸ Πρόστιμο» (διή-
γημα).— ΑΝΤΡΕΑ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ ΚΥΠΡΟΛΕΟΝΤΑ: «Τὰ Ὅρια τῆς
Τρέλλας» (διήγημα).— Ζ. ΔΙΟΔΩΡΟΥ: «Ἡ Μιρέϊγ τοῦ Μιστράλ»
(μελέτη).— ΦΡ. ΜΙΣΤΡΑΛ: «Ἡ Μιρέϊγ» (Πρῶτο τραγοῦδι. Μετά-
φραση Ζ. Διόδωρου).— Κ. ΠΡΟΥΣΗ: «Γράμματα ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν»
(Ἡ σύγχρονη Πνευματικὴ Ζωή).

Ἐπεύθυνος ἰδιοκτητῆς: ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Τύποις: ΧΡ. Γ. ΣΤΑΥΡΙΝΙΔΗ & ΥΙΩΝ

Ἐπενθυμίζομεν τοὺς κ. κ. ἰατροὺς ὅτι
ΤΑ ΑΙΜΟΠΟΙΗΤΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ :

HEPOLON amp. 2 καὶ 5 c. c.

HEPOL Capsules

HEPOL ELIXIR

HEPOL ELIXIR with IRON

HEPOL L. Y. H. (liver, Yeast, Haemoglobin)

τοῦ γνωστοῦ Φαρμακευτικοῦ οἴκου

ALLEN & HANBURYS LTD.

εὐρίσκονται εἰς τὰ φαρμακεία τῶν διαφόρων πόλεων.

Ἀντιπρόσωπος ἐν Κύπρῳ: —

Γ. Α. ΣΤΑΜΑΤΗΣ

Τ. Κ. 215, Τηλ. 428, Λευκωσία.

ΠΕΤΡΟΣ ΣΑΒΒΑ

Ὁδὸς Ὀνασαγόρου 44-45,
Ταχ. Κιβ. 325
ΛΕΥΚΩΣΙΑ.

Πώλησις Ὁμολογιῶν Κυπριακοῦ Δανείου καὶ Πα-
λαιστინιακῆς Κυβερνήσεως ὅλων τῶν ἐκδόσεων.

Αἱ μεγαλύτεραι εὐκολίαι εἰς τὴν πληρωμὴν ὑπὸ τοὺς
πλέον εὐνοϊκοὺς ὄρους.

Ἐπισπεύσατε τὰς ἐγγραφάς σας.

Περιοδεύοντες ἀντιπρόσωποι :

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

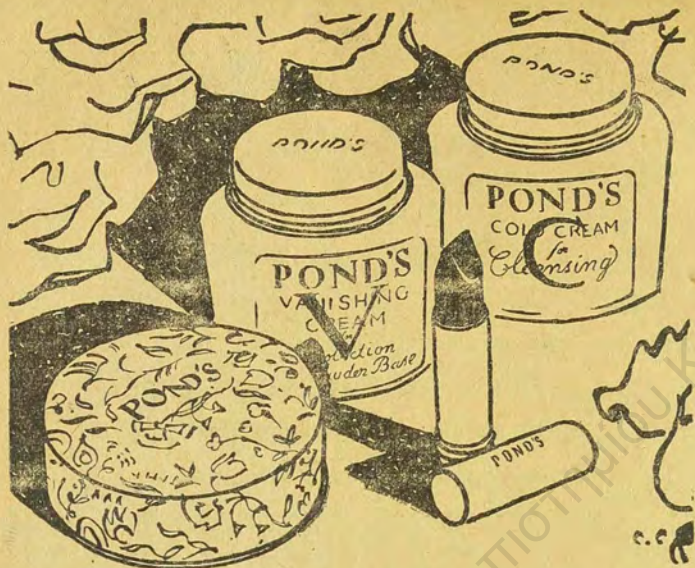
(Ἐπαρχία Λευκωσίας)

ΜΗΤΣΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

(Ἐλλάδος 64, Λεμεσὸς)

(Ἐπαρχία Λεμεσοῦ)

Ἀντιπρόσωποι εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις.

Ἡ κρέμα POND'S δύναται να σᾶς δώσῃ
ἐπιπρόσθετον ωραιότητα

Οἱ δύο κρέμες POND'S διατηροῦν τὸ δέρμα μαλακὸν
ὡς βελουδὸν καὶ νεανικόν.

Καθαρίζετε τὸ δέρμα σας κάθε βράδυ καὶ κάθε ἄλλη
φορὰ πού θέλετε νὰ βάψετε τὸ προσωπὸν σας. Κατὰ
τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας προστατεύετε τὸ πρόσωπὸν
σας μὲ κρέμα «Vanishing». Εἶναι ἡ τελειοτέρα βᾶσις τῆς
πούδρας καὶ τὴν διατηρεῖ εἰς τὸ πρόσωπον ἐπὶ ὥρας.

Ἐπάρχουν πέντε ἀποχρώσεις πούδρας POND'S καὶ
αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πού κολακεύει τόσον τὸ πρόσωπον.
Θὰ σᾶς ἐνθουσιάσῃ ἐπίσης τὸ κοκκινῶδες χειλιῶν POND'S
Διατηρεῖται ἐπὶ πολὺ.

POND'S

*

ΜΕΤΑΛΛΙΝΑ ΕΠΙΠΛΑ ΓΡΑΦΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΥΓΡΑΦΟΙ

ΡΟΝΕΟ

Άπαραίτητα διὰ κάθε Ἐμπορικὴν Ἐπιχεί-
ρησιν, Τραπεζιτικούς Οἴκους, Σχολεία, Σω-
ματεῖα κ.λ.π. κ.λ.π.

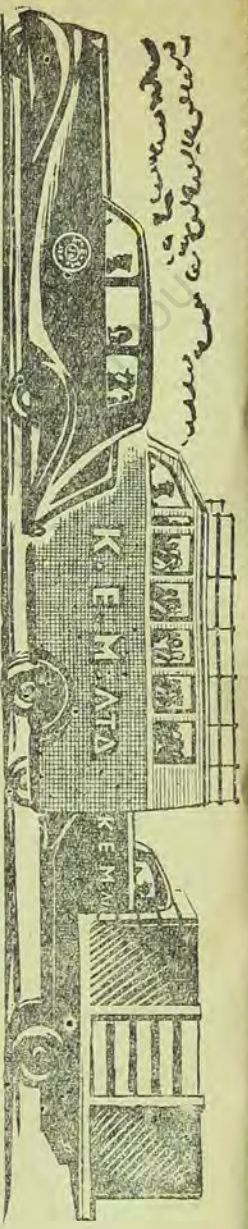
ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ :

ΠΕΡΙΔΗΣ & ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΛΤΔ.

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

*

مركبة ممتازة
تتميز بالسرعة والقدرة
على التحمل

☆

ΠΡΟΤΙΜΑΤΕ
ΝΑ ΤΑΞΙΔΕΥΕΤΕ

μέ τ'ὸ ταξί τῆς

K. E. M.

Τηλέφωνα :

8 9 1

2 5 0

5 0 7

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

☆

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ Α.Τ.Α.

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΕΝΔΕΥΚΩΣΙΑ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΤΑΞΙ

ΤΗΛ. **891**

ΟΔΟΣ ΠΡΟΔΕΥΣΕΩΣ
"ΕΜΚΑ"

To κυριωτερον διυρειν οχημα των οχηματων εν Κυπρω
ΛΕΥΚΩΣΙΑ - ΦΟΡΤΗΤΑ - ΤΑΞΙ